

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Genderové rozdíly v ekonomickém a společenském
uplatnění na venkově**

Mgr. Miroslava Drozdová

© 2016 ČZU v Praze

Zadání DP

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Genderové rozdíly v ekonomickém a společenském uplatnění na venkově" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. PhDr. Ing. Věře Majerové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, za cenné rady a pomoc při zpracování.

Genderové rozdíly v ekonomickém a společenském uplatnění na venkově

Gender differences in economic and social application of the countryside

Souhrn

Diplomová práce genderové rozdíly v ekonomickém a společenském uplatnění na venkově se zabývá rozdíly mezi muži a ženami z hlediska postavení v domácnosti, genderové segregace oborů, rozdělení rolí v domácnosti a poukazuje na skutečnost, že ženám i mužům jsou neustále připisované určité role, díky kterým jsou hodnoceni a obsazováni v z hlediska uplatnění se na pracovním trhu. Práce je rozdělena na teoretickou část, kde jsou vysvětleny základní pojmy a genderová problematika a na praktickou část, kde na základě dotazníkového šetření byli ověřovány základní cíle a hypotézy.

Klíčová slova: role muže - role ženy – rodina - zaměstnání - genderové stereotypy - genderové nerovnosti - segregace pracovního trhu.

Summary

Diploma thesis gender differences in economic and social role in the country deals with the differences between men and women's status in the household, gender segregation disciplines, division of roles in the household, and points to the fact that men and women are constantly ascribed certain roles, which make evaluation and occupation of the employability in the labor market. The work is divided into theoretical part, which explains the basic concepts of gender issues and a practical part, where based on the survey were verified basic objectives and hypotheses.

Keywords: the roles of men - the roles of women- family – employment- gender stereotypes - gender inequality- segregation in a labor market.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 CÍLE A METODIKA	6
2 GENDER	8
2.1 Definice genderu.....	9
2.1.1 Základní terminologie.....	10
2.1.2 Genderová socializace	12
2.1.3 Genderové stereotypy	13
2.1.4 Genderové role.....	13
2.1.5 Genderová rovnost.....	13
2.2 Úrovně genderu.....	14
2.3 Teoretické přístupy k pohlaví a genderu.....	15
2.4 Vytváření genderových stereotypů	17
3 ROLE MUŽE A ŽENY V RODINĚ	20
3.1 Historický pohled na vývoj rolí v rodině	20
3.2 Rozdělení rolí v rodině	22
3.3 Rodičovství a výchova.....	26
4 ROLE MUŽE A ŽENY Z HLEDISKA EKONOMICKÉ AKTIVITY	30
4.1 Segregace na trhu práce	35
4.2 Spojení práce a rodiny	39
5 ORGANIZACE V ČR ZABÝVAJÍCÍ SE GENDEROVOU PROBLEMATIKOU	44
5.1 Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. - Gender & sociologie	44
5.2 Gender Studies, o.p.s.	45
5.3 Úřad vlády ČR	46
5.4 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.....	46
5.5 Parlament České republiky	47
5.6 Český statistický úřad	48
6 VYMEZENÍ VENKOVA	49
5.1 Historický vývoj mezi venkovem a městem.....	49
5.2 Definice venkova	50

5.2.1 Kvalitativní znaky venkova	54
5.2.2 Kvantitativní znaky venkova	55
5.3 Funkce venkova	58
7 PROMĚNY VENKOVA	61
8 SHRnutí TEoretické Části.....	64
9 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	67
9.1 Cíle výzkumu a pracovní hypotézy	67
9.2 Použité výzkumné metody	68
9.3 Výsledky dotazníkového šetření	69
9.4 Ověření stanovených cílů a hypotéz	92
10 ZÁVĚR	94
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	96
SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ	100
SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ	101
SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK.....	103
SEZNAM PŘÍLOH.....	105

I. TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

S pojmem gender se můžeme setkat jak v odborném, tak i běžném jazyce. Jak uvedla Maříková¹, tento termín má své kořeny v anglickém jazyce a původně je označením pro rod. Do českého jazyka se mu dostává nesprávného překladu jako pohlaví, což může mít zkreslující či zavádějící význam. Ve skutečnosti toto slovo obsahuje široké spektrum rozdílů mezi muži a ženami ve všech oblastech života, které jsme si natolik přivlastnili, že nám připadají přirozené a nesnažíme se v nich hledat žádné zvláštnosti. Je ovšem velice důležité uvědomit si fakt, že všechny tyto skutečnosti připisované tomu či onomu pohlaví jsou jen výsledkem lidské společnosti, která si je interpretovala dle konkrétních potřeb. Ani v nejmenším se nejedná o biologické či dokonce genetické předpoklady, nýbrž o soubor vlastností a dovedností, jež jsou ovlivněny kulturním, sociálním a historickým prostředím každého jedince. Naše postoje nebo názory není možné považovat za objektivní, neboť jsou vždy podmíněny názory a postoji našeho prostředí, které samy nebyly založeny na žádné doložitelné skutečnosti, ale jsou pouze spojovány s našimi představami, jež byly uměle vytvořeny již v minulosti a postupně předávány dalším generacím.

Nedostatečným povědomím o této problematice dochází k upevňování předsudků, postojů a hodnot, jako například k nerovnoměrnému přerozdělování zdrojů či odporu vůči zavádění legislativních opatření z hlediska rovného zacházení s muži a ženami. Není proto divu, že se apeluje na realizaci konkrétních politických cílů zajišťujících změny základních příčin genderové nerovnosti a ovlivňování společnosti jako takové. Samotná kompenzace již vzniklých forem nerovností mezi mužem a ženou je neúčinná a neefektivní, proto i stále častěji se objevující genderové statistiky jsou mocným a důležitým pomocným nástrojem, který poukazuje na všechny oblasti lidského života, jež jsou právě rozdílnostmi mezi pohlavími ovlivněny.

Jak uvádí ve své publikaci Skálová², princip rovnosti žen a mužů je zakotven již v Zakládací smlouvě Evropské unie z roku 1957. V současnosti se můžeme setkat s existencí definice Rady Evropy, úmluvy OSN, ale i mezinárodních organizací, které mají

¹ MAŘÍKOVÁ, H. (1982) „Gender! Co to znamená?“ *Sociologický webzin*. Sociální ústav AV ČR, [on-line]. Dostupné z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=225&lst=103>>

² SKÁLOVÁ, H. (2007) *Perspektiva žen na trhu práce. Ženy na trhu práce: realita a perspektivy*. Gender Studies, o.p.s. Praha, ISBN 978-80-86520-23-0.

za úkol co nejvíce eliminovat genderové rozdíly. Úplné odstranění rozdílnosti mezi muži a ženami je nereálné, ovšem na druhou stranu se setkáváme s nepřeborným množstvím metod, jako je například mainsteaming, které jsou postupně aplikovány v různých oblastech světa.

Cílem této diplomové práce je zobrazení situace na českém venkově z hlediska společenského a ekonomického uplatnění mužů a žen z hlediska vybraných ukazatelů, které se soustředí nejen na věkovou a vzdělanostní strukturu, ale i na zaměstnanost a ekonomickou aktivitu.

1 CÍLE A METODIKA

Diplomová práce Genderové rozdíly v ekonomickém a společenském uplatnění na venkově poukáže na rozdíly mezi muži a ženami nejen z hlediska jejich postavení v dnešní společnosti, ale rovněž i z pohledu, jaký je genderu na venkově a ve městě přisuzován.

Cílem této práce je zjistit, zda stále existují rozdílné postoje vztahující se ke gender problematice ve městech a na venkově, jelikož právě tyto oblasti prošly v průběhu svého zkoumání velkým rozvojem. Chtěli bychom zjistit, zda se venkovská společnost i doposud orientuje a příkládá spíše k tradičnějším přístupům v názorech a postojích vztahujících se ke genderu nebo jsou již tyto rozdílnosti odstraněny pozvolným prostupováním a přistěhovalectvím městského obyvatelstva na venkov.

V prvopočátku si objasníme samotný pojem gender z pohledu dostupných publikací zabývajících se tímto tématem. Co tento výraz znamená, odkud pochází a jaké jsou jeho přístupy k rozdílnosti mezi pohlavími a úrovně, ve kterých se s genderem setkáváme. Veškeré tyto poznatky si následně budeme ověřovat na předem zvoleném venkově a městě, které jsou stěžejními pro diplomovou práci.

V celé teoretické části se budeme zaměřovat na práci s odbornou literaturou zabývajících se genderovou problematikou nejen na území České republiky a dostupnými statistickými údaji především z Českého statistického úřadu, ale také základním porovnáním mezi venkovem a městem z pohledu genderové rozdílnosti. Zároveň si popíšeme základní organizace zabývajících se v České republice genderem včetně jejich stručné charakteristiky a doby fungování, abychom si ukázali, jak dlouho se tomuto tématu v naší společnosti věnujeme.

Vlastní výzkumná část bude provedena empirickým sociologickým výzkumem, kvantitativním přístupem s využitím techniky dotazníkového šetření. Toto šetření bude probíhat ve městě Úvaly, kde žijí se svojí rodinou a v tradiční vesnici Krásná Hora, kde vlastníme chatu. Obě oblasti jsou střídavě navštěvovány, a tak bude dotazníkové šetření distribuováno osobně respondentům v Krásné Hoře, kde bude i následovně osobně od

obyvatel venkova vybráno a v Úvalech, kde dojde k jeho distribuci nejen osobní formou, ale i formou elektronickou.

V obou lokalitách bude rozdáno 100 dotazníků, které pomohou k vyhodnocení dotazníkového šetření a ověření hlavního cíle diplomové práce. Veškeré výsledky výzkumného dotazníkového šetření budou zaznamenány ve formě grafického zpracování s popsáním výsledků získaných na základě tohoto šetření.

V závěru Diplomové práce bude uvedena veškerá použitá literatura v teoretické části a příloha v podobě rozdávaného dotazníkového šetření.

2 GENDER

Jelikož se slovo *gender* stále častěji vyskytuje v naší slovní zásobě, podíváme se nejen na vznik tohoto slova, ale především na jeho význam a definici. Z teoretického hlediska si nastíníme jeho pohled na pohlaví a úrovně lidského života, ve kterých se s ním setkáváme.

Slovo latinského původu³ *genus, generis* (rasa, plemeno, rodina, druh, řád, pohlaví) označuje rod nebo gramatický rod a v posledních několika letech se primárně používá k označení kulturně vytvořených rozdílů mezi ženským a mužským pohlavím. Původně bylo toto slovo převzato ze starofrancouzského *gendre, genre* (druh, povaha, pohlaví), které vychází z indoevropského kořene *gene-* (vytvářet, plodit, porodit). Nejvíce se tento pojem začal používat ve druhé polovině 20. století v souvislosti s feministickým paradigmatem, ale v angličtině můžeme jeho původ doložit již od roku 1300, ovšem až počátkem 15. století ho známe v podobě označující význam pohlaví.

V tomto termínu se nevyskytuje jen základní rozdíl mezi dvěma pohlavími či rody, jakožto biologicky neměnnými jednotkami, ale v současné společnosti je zejména označením vyjadřující kulturní, sociální a psychologickou povahu rozdílů vytvářejících se právě mezi ženami a muži. Koncept *genderu* se zaměřuje na sociokulturní podmíněnost a proměnnost, s níž lze pracovat jako s organizovaným vzorcem sociálních vztahů, charakteristik, aktivit a statusů, jež jsou připisovány na základě pohlaví a jeho efektu na ostatní jedince, skupiny či instituce.

Slovo *gender* je v posledních letech stále více využívaným termínem a není proto divu, že mnohdy dochází k jeho zaměňování na základě propletení s pohlavím. R. K. Ungerová⁴ ve své publikaci doporučuje užívání termínu pohlaví (*sex*) jen v souvislosti vztahující se k pohlavním orgánům a reprodukci a využívání slovního spojení označujícího *gender* v případě rozdílnosti v chování mužů a žen, neboť právě lidské chování je potencionálně kulturně ovlivněné, a tím pádem není přímým důsledkem biologického pohlaví. Toto základní rozlišení pohlaví a *genderu* slouží zejména k detailnější analýze

³ <https://cs.wiktionary.org/wiki/gender>

⁴ Unger, R. K. (2001) (Ed.). *Psychology of women and gender*. NY: Willey and Sons.

komplexních biologických a rovněž i společenských faktorů podílejících se na specifikaci rozdílů mezi mužem a ženou. Oproti tomu bychom neměli využívat jen primárního výrazu označujícího pohlaví, neboť právě toto označení mnohdy zapříčiní přesvědčení o tom, že rozdíly mezi ženami a muži jsou důsledkem jejich biologických dispozic.

A. H. Eaglyová⁵ se ovšem ve své publikaci domnívá, že pojmy pohlavní i genderové rozdíly jsou korektní, jelikož existuje jakýsi konsensus v jejich využívání. Stejně jako i publikační manuál APA⁶ přesně nespecifikuje situace, kdy musíme použít jeden či druhý pojem. V této diplomové práci bude pojem gender označením především pro rozdílnosti ve smyslu kulturních a společenských rozměrů mezi mužem a ženou a pojem pohlaví označením muže a ženy jako biologické kategorie.

2.1 Definice genderu

Stejně jako jiná společensky velmi diskutovaná témata, jako je nezaměstnanost, rozdílnost v příjmech jednotlivých skupin podle dosaženého vzdělání, tak i gender má několik různých definic, které se jen málokdy shodnou ve svém celkovém obsahu. Veškeré definice mají ovšem společnou shodu v pohledu na kulturní a sociální vymezení pojmu, zatímco slovo pohlaví má biologický charakter - „... *je biologicky podmíněno, že rodit mohou pouze ženy, ale biologie neurčuje, kdo bude děti vychovávat...*“⁷

V konečném pohledu se jedná o široké spektrum rozdílů mezi muži a ženami v nejrůznějších oblastech života. Jsou to takové skutečnosti, které nám nepřipadají nikterak zvláštní, ba spíše běžné, či dokonce přirozené. Uvedené znaky vnímáme již od nejútlejšího věku a v důsledku toho považujeme role mužů a žen ve společnosti, včetně typických modelů rodiny, za dané. Je nutné si však uvědomit, že všechny tyto vlastnosti přisuzované

⁵ EAGLY, A. H. (2000). Sex differences and gender differences. In A. Kazdin (Ed.), *Encyclopedia of psychology*. New York: Oxford University Press.

⁶ publikační styl Americké psychologické asociace (APA) vymezuje požadovaný standard pro zpracovávání písemných dokumentů a upravuje uspořádání jejich obsahu, styl psaní, práci se zdroji informací (referencemi) a přípravu rukopisů.

⁷ ŠTAMBERKOVÁ, J. (2002): *Prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v České republice*. Praha: Český helsinský výbor.

tomu či onomu pohlaví byly vytvořeny lidskou společností. Fafejta⁸ označuje pojem gender jako kulturní a sociální stereotyp určitého očekávání společnosti spojeného s jednotlivými pohlavími.

2.1.1 Základní terminologie

Abychom mohli zkoumat problematiku genderu, je zapotřebí uvědomit si skutečnost, že existují určité role v podobě nepsaných pravidel určených společností, které nám ukazují vhodné či nevhodné chování, myšlení, postoj, názor vztahující se zvláště na muže a na ženy. Tyto stereotypy si můžeme představit jako různé pohledy na názory a role mužů a žen například v oblasti zaměstnání či rodiny. Termíny uvedené v této kapitole jsou převzatým vysvětlením Českého statistického úřadu, jež je popisuje na svých internetových stránkách zabývajících se generovou problematikou a jejím výzkumem.

K tomuto zkoumání zaměřujícímu se na rozdílnost ve všech oblastech života se zaměřuje *genderová analýza*, jejíž hlavní složkou je sběr dat tříděných podle pohlaví a charakteristických informací týkajících se genderové nerovnosti. Genderová analýza je základem již zmíněného genderového mainstreamingu, který zastupuje jednu z metod snažící se odstraňovat genderové nerovnosti ve společnosti. Opírá se o celkové hodnocení dopadu týkajícího se rozhodování mužů a žen ať už z hlediska negativního či pozitivního.

Dalším termínem zabývajícím se problematikou genderu je *genderový budgeting* neboli rozpočet. Ve volné formě je překládaný jako genderové rozpočtování, které prosazuje rovnost mužů a žen z hlediska veřejných finančních prostředků. V tomto případě dochází k uplatňování mainstreamingu, kdy ke každému pohlaví jsou přidělené úkoly, hodnoty, zodpovědnosti a povinnosti na základě souboru předem daných pravidel, jež odborně nazýváme genderovým kontraktem. S tímto problémem se mnohdy v negativním pohledu setkáváme zejména v otázce zaměstnanosti, kdy se ženy ve větší míře setkávají s překážkami často nazývanými jako neviditelná bariéra, jež jim brání v kariérním postupu i přesto, že odpovídají požadavkům z hlediska kvalifikace.

⁸ FAFEJTA, M. (2004): *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Verovany : Nakladatelství Jan Piszkiwicz.

V těchto případech se velmi často můžeme setkat i s pojmem skleněný strop, který se vyskytuje zejména v otázce kariérního postupu. Zatímco slovo *skleněný* nám popisuje situaci potencionální vyšší pozice, zastavíme se o *strop*, který nám ukazuje, že této pozice není možné dosáhnout. Tento termín je typickým příkladem ukazujícím fakt, že rozdílnosti mezi muži a ženami by měli být odstraňovány pomocí vyrovnávání podmínek pro obě pohlaví a to nejen v sociální rovině. V dnešní společnosti je již každý zaměstnavatel dodržovat tyto zásady a neupřednostňovat pouze jedno pohlaví.

Velmi známým termínem je *gender pay gap*, která popisuje rozdíly ve mzdách mužů a žen. Počítá se jako relativní rozdíl mediánu mzdy mužů a žen vztažený k mediánu mzdy mužů a je publikovaný v procentech. Na trhu práce je zapříčiněný i segregací zaměstnání, která se dělí na vertikální (rozdíl ve stupni možné dosažené pracovní pozice - muži většinou zastávají vyšší a lépe placené pozice s větší mírou odpovědnosti) a horizontální (pracovní trh je rozdělen do několika odvětví, ve kterých buď více převažují muži, nebo ženy a finanční ohodnocení je rozptýleno do velké škály). Díky tomuto rozdělení dochází k rozdílnosti mezi muži a ženami nejen z hlediska zaměstnanosti, ale i z hlediska sociálního. Naopak desegregace se snaží s těmito rozdíly vyrovnat a odstranit je ze společnosti.

Všechny výše uvedené genderové termíny zaměřující se na genderovou rozdílnost jsou způsobeny *genderovou diskriminací*. Ta byla, jak uvádí Jensen⁹, zakázána již v roce 1945 na základě principu rovnoprávnosti mužů a žen vydaných v listině lidských práv a zavedených Chartou organizace spojených národů. Genderová diskriminace může být buď přímá, kdy je s jedním pohlavím zacházeno jinak než s pohlavím opačným, nebo nepřímá, kdy na první pohled neutrální pravidla a kritéria jsou výhodnější pro jedno či druhé pohlaví. Oba druhy genderové diskriminace ať už z důvodu pohlaví, věku, národnosti, jazyka, zdravotního stavu či etnického původu jsou v naší společnosti striktně zakázána. Jakákoliv diskriminace může vyústit až v násilí založené na genderu, jež je chápáno jako sexuální násilí a ve většině případů jsou jím postiženy spíše ženy než muži.

⁹ JENSEN, H. (2007) *Práce a pracovní síla v informační společnosti: příležitosti a výzvy pro lidská práva žen*. Ženy na trhu práce: realita a perspektivy. Gender Studies, o.p.s. Praha, 2007, ISBN 978-80-86520-23-0.

Výše uvedené diskriminaci se snaží naše společnost předcházet pomocí afirmativních akcí, které pořádá vláda a jejichž cílem je daným problémům předcházet nebo alespoň vyrovnávat znevýhodnění, která z diskriminace plynou. Preventivní pozitivní akcí jsou například zavedené kvóty, kdy u vedoucích či rozhodovacích pozic je předem dáno kolik žen v nich bude.

S genderovou tematikou jsou úzce propojeny i termíny jako je mateřská či rodičovská dovolená, která trvá 28 týdnů a může ji čerpat buď muž, nebo žena od okamžiku narození dítěte a postupně se stává odvětvím, kde se postupně mění genderové stereotypy.

„Přestože, dochází k rozdílům mezi pohlavími, neznamená to nadřazenost jednoho nad druhým. Jestliže se budeme učit jeden od druhého, pak se rozdíl mezi námi nestanou dělicí čarou, ale příležitostí.“¹⁰

2.1.2 Genderová socializace

Socializaci můžeme označit jako proces, díky němuž se jedinec učí základním společenským normám a hodnotám. V genderové rovině to znamená fakt, že muži se snaží být muži a naopak ženy ženami. Toto učení probíhá zejména v dětském věku na základě genderově podmíněných očekávání rodičů a blízkého okolí rodiny, kdy se pomocí strategie pokus - omyl dítě učí co je pro něho specifické a přirozené (jaké hračky může používat, jaké barvy jsou mu určeny, jaké aktivity může vykonávat). Vliv genderové socializace je v raném věku dítěte patrnější u chlapců, kdy jsou jim striktně přidělovány chlapecké hračky, kdežto děvčata si mohou hrát i s typicky chlapeckými věcmi jako jsou autíčka či vojáčky. Během tohoto procesu se jedinec nestává jen pasivně přihlížejícím subjektem, ale učící se osobou, která se postupně svému genderu učí po celý život.

¹⁰ LEGATOVÁ M, *Proč si muži nic nepamatují a ženy nic nezapomínají*, Euromedia Group 2007.

2.1.3 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou zjednodušené představy a charakteristiky femininní ženy a maskulinního muže neboli jakési nepsané návody, jak by měla správná žena a správný muž vypadat, jaké by měli být jejich myšlenkové procesy a jak by měli projevovat či vyjadřovat city. Výše uvedené předpoklady jsou založené na dlouholeté stagnaci společenských charakteristik jednotlivých pohlaví. I přesto, že se v dnešní době již tolik neprosazuje striktní dodržování těchto stereotypních představ, jak tomu bylo v dobách minulých, stále najdeme jedince, kteří jsou s touto představou ztotožnění a vyžadují její dodržování, což mnohdy vede k nepochopení a nesouladu ve společnosti.

2.1.4 Genderové role

Na základě genderu jsou od každého jedince očekávané určité role, jež bude jedinec zaujímat. I přesto, že není jasně specifikováno, v jakých situacích jsou jaké role využívány, existuje jakýsi předpoklad, že v rámci určitých kontextů jsou rozlišeny mužské genderové role a ženské genderové role. Pro každou situaci je tedy vytvořen rámec rolí, které se očekávají od mužů a žen.

2.1.5 Genderová rovnost

Stále častěji diskutovaným tématem dnešní společnosti je genderová rovnost mužů a žen v oblasti spravedlivých pracovních možností a jejich ohodnocení. V praxi toto nastavení znamená možnost stejné viditelnosti, postavení a účasti žen a mužů ve všech sférách veřejného a soukromého života, neboť v dnešní moderní společnosti je tento fakt silně ovlivňován genderem a jeho nerovnostmi. Stejně jako je to u jiných kultur a v jiných společnostech, tak i u nás je dosud udržovaný a šířený stereotyp označující ženu jako hospodyňku a vychovatelku dětí a muže jako hlavu a živitele rodiny.

2.2 Úrovně genderu

V posledních letech je gender ve společnosti považovaný za základní sociální kategorii a potencionálně se promítá do všech oblastí lidského života ať už nevědomě či vědomě, v nichž gender hraje významnou roli a rozlišuje se do třech základních rovin:

- **Sociálně – strukturální** - v této rovině gender specifikuje pozice a role mužů a žen ve společnosti, zaměřuje se na jejich sociální status a potencionální možnost uplatnění ve všech oblastech lidského života včetně moci a materiálních zdrojů. Sociálně- strukturální rovinu ovlivňují i klasifikační systémy, mezi které patří rasové zařazení, národnost, společenská třída či sexuální orientace.
- **Interpersonální** - interpersonální rovina genderu je souhrnem nepsaných pravidel sloužících k zajištění určitého chování směrem k pohlaví, tedy jak bychom se měli chovat k mužům a jak k ženám, neboť při prvním kontaktu s jedincem, je první informací, kterou jsme schopni zpracovat, právě pohlaví a na základě tohoto faktu se odvíjí naše následující reakce. Nikdy se nechováme stejně k oběma pohlavím, naše zacházení a jednání je odlišné v každodenních interakcích, což vede a zpětně potvrzuje a posiluje genderové stereotypy.
- **Individuální** - v této rovině se setkáváme se systémem genderových přesvědčení, jež jsou stavebním kamenem pro naši genderovou identitu. Díky pojetí individuální roviny se stáváme s genderově typickými pravidly, osvojujeme si a přisuzujeme chování, role, charakteristiky, jež jsou v kultuře a společnosti, v níž vyrůstáme žádoucí a normativní pro jedince daného pohlaví. Neměli bychom ovšem opomenout, že „...lidé nepřijímají sociální normy bezvýhradně, nýbrž je filtrují skrze vlastní osobnost a z pestré nabídky tzv. femininních a maskulinních charakteristik si selektivně vybírají ty, které považují za sobě vlastní nebo atraktivní, a ignorují ty, které jsou nekompatibilní s jejich osobností“.¹¹

Studium zabývající se rozdílností mezi muži a ženami má dlouholetou tradici v oblasti psychologie a na základě jejího zkoumání můžeme rozlišovat tři základní přístupy, díky nimž se odvíjí rozdílné pojmy označující pohlaví nebo gender. Autoři používající pojem

¹¹ Pankowska, D. Wychowanie a role płciowe. Gdansk: GWP, 2003.

pohlavní rozdíly připisují rozdílnost pohlaví důsledkům biologických odlišností mezi mužem a ženou (obě pohlaví jsou chápány jako čisté biologické kategorie), naopak ti co využívají pojem *genderové rozdíly*, akcentují zejména jejich sociální podmíněnost (zaměřují se na rozdílnost pohlaví jako na femininitu a maskulinitu, jež jsou základními stavebními prvky pro utváření osobnostních charakteristik a jsou sociálně nebo biologicky zakotvené v každém z nás). Poslední přístup převažuje především v dnešní sociální psychologii a gender chápe jako *kognitivní schéma*, jež si osvojujeme v průběhu socializace a na základě strukturovaných informací.

Gender je v dnešní společnosti považován za základní sociální kategorii, díky které se odvíjí sociální organizace společnosti (*sociálně-strukturální rovina*), interpersonální vztahy mezi muži a ženami (*interpersonální rovina*) a v neposlední řadě i genderová identita obou pohlaví (*individuální rovina*). Pokud se snažíme pochopit a přiblížit se genderovému chápání, musíme akceptovat všechny tyto roviny a jejich propojenost.

2.3 Teoretické přístupy k pohlaví a genderu

V dostupné literatuře se můžeme setkat se se třemi rozdílnými teoretickými přístupy k tomuto tématu¹²:

- ***Pohlaví jako individuální proměnná***
- ***Pohlaví a gender jako osobnostní proměnná***
- ***Gender jako sociální kategorie.***

Pohlaví jako individuální proměnná by se dala zařadit do kategorie psychologie individuálních rozdílů neboli diferenciální psychologie, která k ženám a mužům přistupuje na základě biologických kategorií. Ve své podstatě se zaměřuje na rozdílnosti a podobnosti ve velkých výzkumných souborech v různých odvětvích využívající testovací metody.

¹² Deaux, K., & Lewis, L. (1984). Structure of gender stereotypes: Interrelations among components and gender label. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 5, 991-1004.

Standardním dílem v této oblasti je *Psychologie pohlavních rozdílů* od E. E. Maccobyové a C. N. Jacklinové, jež představují syntézu 1400 studií jednoznačně prokazujících mezipohlavní odlišnosti v několika základních oblastech. Postupem času byly velmi kontroverzní závěry těchto autorek vyvraceny či potvrzovány. Bylo ovšem prokázáno, že mezipohlavní rozdíly se odvíjejí především od specifického situačního kontextu, a proto nebyla potvrzena hlavní spojitost mezi funkcí pohlaví, nýbrž byla potvrzena souvislost mezi kontextem a pohlavím. I přesto, že jsou mnohé mezipohlavní výzkumy realizovány i v dnešní době, musíme konstatovat, že jsou většinou méně cennou složkou, jelikož mnohdy opomíjí genderové nerovnosti, jež jsou způsobovány na základě společenské struktury, nikoliv na základě biologické dispozice. „Mezipohlavní rozdíly jsou obvykle velmi malé (i když statisticky významné), přičemž variabilita v rámci jedné pohlavní skupiny často převyšuje variabilitu interpohlavní a rovněž nejsou stabilní, neboť jsou závislé na daném kontextu“¹³ Sporná v těchto situacích může být i interpretace, jež je ve většině případů silně ovlivňována genderovými stereotypy (stejně chování dívek si můžeme vysvětlovat dvojím způsobem - jako konformitu nebo jako respekt k druhým).

V celkovém shrnutí bychom mohli tento přístup označit jako hledání odlišností mezi mužem a ženou, nežli nacházení podobností.

Pohlaví a gender jako osobnostní proměnná je směrem zaměřující se především na feminitu a maskulinitu jako na osobnostní charakteristiky mužů a žen. První pokus o kompletní systematizaci představuje škála femininity a maskulinity – *Attitudes Interest Analysis Survey* od L. M. Termana a C. Coxové-Milesové¹⁴. Autoři této koncepce se domnívali, že přirozená a normální je femininita u žen a maskulinita u mužů, přičemž jejich nedostatek ať už u muže či ženy vede k postupným problémům v adjustaci. Vzájemné vylučování je chápáno jednodimenzionálně jako bipolární opozita. Rozdílnou metodiku přináší v tomto směru S.L. Bemová¹⁵, která přepokládá nezávislost femininity a maskulinity na biologickém pohlaví, neboť tyto dvě věci jsou vymezeny zejména sociálně a pouze na základě určitých genderových schémat jsme se naučili zpracovávat určité informace genderově.

¹³ Ashmore, R. D. (1990). Sex, gender, and the individual. In L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality*, 486-525. New York: Guilford Press

¹⁴ Brannon, L. (1999). *Gender: Psychological perspectives*. New York: Allyn and Bacon

¹⁵ Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155-162

Poslední přístup pohlíží na gender jako na *sociální kategorii*, díky níž odvíjí sociální diferenciaci mužů a žen. Podstatou tohoto přístupu je biologické pohlaví, které má sociální význam (určuje základní osobnostní charakteristiky, sociální role atd.) specifikujícího od ostatních jedinců a objektů. Samotná sociální kategorie je velmi důležitým faktorem, jenž je úzce spojený se sociální identitou a sociálními rolemi. Velmi důležitá je zejména na úrovni personální a interpersonální. Gender je v tomto směru považován jako kategorie členství, kde se nejedná jen o formální začlenění v nějaké skupině mužů a žen, ale o určitou identifikaci s ostatními členy vlastní skupiny, která předčí ostatní ukazatele jako je věk, rasa, povolání. Ke genderu je přistupováno jako ke kognitivnímu schématu, jehož podnětem je určitý typ informace. Na základě těchto schémat přistupujeme a posuzujeme jedince, utváříme si k němu určitý vztah způsobený meziskupinovým vztahem, který má postupný fundamentální význam v organizaci společnosti. Tento přístup se nejvíce vyskytuje v současné době právě v sociální psychologii.

2.4 Vytváření genderových stereotypů

V naší společnosti existuje mnoho předsudků o mužích a ženách., jejich vzájemném postavení ve společnosti a vztazích, jež nám poskytují základnu pro hodnocení nejen našich životů, ale i životů ostatních. Pokud něco do předem stanovených stereotypů nezapadá, považujeme tyto skutečnosti jako podezřelé.

Genderové stereotypy, jak již bylo uvedeno výše, jsou naše představy o tom, jací mají být muži a ženy a jak se mají chovat, neboť se neustále snažíme obě pohlaví udržet v určitých rolích, které některým vyhovují a jiným mohou být naopak překážkou, aby si mohli zařídit vlastní život podle toho, jak si představují a ne podle toho, jak si to představuje společnost.

Se stereotypy se denně setkáváme všichni na každém kroku, neboť se vyskytují v reklamách, pohádkách, ve školách, v našem jazyce i našich zákonech a není proto divu, že u mnohých lidí neustále převládá názor, že domácí práce = ženské práce a pokud tyto práce vykonává muž, musí být určitě „pod pantoflem“. Mnozí si ovšem nedokážou připustit skutečnost, že muž, který tyto věci dělá, je nedělá z povinnosti, ale proto, že ženu

respektuje a uznává, že má stejný nárok na volný čas a pracovní rozvoj jako on, a to dokonce i v případech, kdy vydělává více peněz než žena. Zamýšlet se nad stereotypními názory týkající se mužů a žen je proto velice důležité, abychom byli schopni dopřát spokojený život všem bez ohledu na to, zda se muž či žena chovají tak či onak, a my se musíme přizpůsobit¹⁶.

Rovnocennost mezi mužem a ženou, jak ji známe dnes, je výdobytkem až poledního století, ne-li posledního desetiletí, neboť po celou dobu byli muži a ženy považováni, nejen z hlediska společenského, za úplně jiný živočišný druh, a byli jim vymezeny diametrálně odlišné životní role a úkoly. Člověk je prostě člověk bez ohledu na to, zda je muž nebo žena. Právě společensky dané představy o tom, jaké jsou ženy a jací jsou muži, nám brání v tom, abychom si všimli důležitého faktu, že muži mají spousty ženských vlastností a naopak ženy se mnohdy chovají spíše mužsky (muži jsou citliví, empatičtí a dokáží naslouchat druhým a naopak ženy jsou odvážné, silné), což ovšem nijak neubírá nic ženám na jejich ženskosti a mužům na jejich mužnosti¹⁷.

Institucionálním východiskem genderových rolí je systém dělby práce mezi muži a ženami. Toto rozdělení se odvíjí mezi sférou placené a neplacené práce v domácnosti. I přes skutečnost, že ekonomická sféra popisuje nezbytnou přítomnost žen, je specifikována spíše jako mužský svět, zatímco domácnost a rodina jsou klasifikovány jako svět ženský. Velký vliv na rozdílnost mezi mužem a ženou má nejen nižší status ženské práce jako takové, ale i předem stanovená stereotypní mužská role muže jako živitele, která mu předurčuje vyšší výdělky. Ačkoliv se snažíme tyto stereotypy v dnešní společnosti čím dál častěji odstraňovat, stále se setkáváme se skutečností, že role mužů a žen v práci a rodině jsou stereotypně vymezeny.

Stereotypy a skutečná praxe genderových vztahů se liší, protože stereotypy se mění pomaleji než chování lidí. Tento rozpor ilustruje výzkum Rodina 2002 (ISSP, 2002), kdy 47% žen a 50% mužů souhlasilo s výrokem „*Je-li žena zaměstnána na plný úvazek, rodinný život tím zásadně trpí*“. Zároveň bylo v tomto výzkumu potvrzeno, že je zapotřebí, aby byly na pracovní trh začleněny všechny ekonomicky aktivní ženy s ukončeným

¹⁶ *ABC feminizmu*, Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 19 - 21

¹⁷ *ABC feminizmu*, Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 21 - 27

vzděláním, neboť „Do rodinného rozpočtu by měli přispívat muž i žena“, což potvrdilo 88% žen a 87% mužů¹⁸.

Ženám i mužům již po staletí připisujeme různou práci, hodnoty, povinnosti a odpovědnosti, a tak není divu, že ženy jsou znevýhodňovány především na trhu práce, kdy nejvýše ceněná pracovní místa jsou přisuzována mužům a ženy jsou považovány za méně schopné a výkonné, neboť se předpokládá jejich vyšší angažovanost v rodině. Naopak znevýhodňování mužů nastává v rodinné sféře, kdy předurčenou péči o děti ze strany matky chápeme jako daň muže za nepřítomnost v rodině v důsledku angažovanosti v práci a jako důsledek stereotypně chápané neschopnosti se postarat o dítě. I přesto, že se ve společnosti daří postupně odbourávat stereotypní předsudky týkající se role muže a ženy, neustále se setkáváme se situacemi, kdy se nám od okolí dostává posměchu a kulturní bariéry či nepochopení zejména v případech, kdy se muž rozhodne odejít na rodičovskou dovolenou nebo zůstane doma s nemocným dítětem.

V poslední době se setkáváme se stále větší snahou vytvořit adekvátní podmínky k tomu, aby muž i žena mohli lépe kombinovat svoje pracovní povinnosti a rodinné role tak, aby angažovanost v rodinných vztazích nebyla handicapem pro pracovní rozvoj a naopak. Pozvolna se odbourávají tradiční genderové stereotypy. Největší posun jsme zaznamenali v těchto oblastech:

- Pro život velké části žen se stala práce stejně důležitou životní hodnotou jako pro muže a v důsledku toho dochází ke střetu s genderovými stereotypy, které byly touto změnou jen nepatrně ovlivněny.
- Narůstá variabilita ženských, ale i mužských živočišných strategií (nesezdané soužití, bezdětnost, homosexualita), které znesnadňují udržování genderových stereotypů a očekávání¹⁹

Ať chceme či nechceme, genderové stereotypy jsou a budou vždy kolem nás - reklamy, pohádky, knihy. Je ovšem jen na nás, zda budeme udržovat představy o tom, jaký má být muž a jaká žena, nebo se budeme nažít něco tak zažité změnit.

¹⁸ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004, s. 67– 68.

¹⁹ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004, s. 66 – 69.

3 ROLE MUŽE A ŽENY V RODINĚ

Jak již bylo popsáno v předchozí kapitole, postupně se mění pohled na muže a ženu z hlediska předem stanovených genderových rolí, který ženu označuje jako hospodyňku a vychovatelku dětí a muže jako hlavu a živitele rodiny.

Jak se tento stereotyp změnil v současné společnosti a jak vypadá jeho tradiční pohled, se podíváme v následujícím textu, neboť i dnes se setkáváme s tradičně orientovanými názory, které jsou zakořeněny spíše u věkově staršího obyvatelstva.

3.1 Historický pohled na vývoj rolí v rodině

Rodinný krb nebo spíše udržované ohniště patří mezi základní atributy domova, který bychom mohli definovat jako místo, kde je teplo, bezpečí, jídlo a oheň v krbu, jež se stalo logickým symbolem. Právě ženské pohlaví je často spojováno s termínem „teplo domova“, neboť jde o ztotožnění ženy a starosti o domov a rodinu. Z minulosti je možné vyvodit základní důležitou úctu k ženě jako k tvůrkyni a strážkyni domova a zabezpečovatelku domácího štěstí a pohody, jako k osobě vykonávající důležitou funkci. Všechno bylo v pořádku až do okamžiku, kdy slovo domov bylo vyměněno za slovo domácnost a vytratila se důstojnost a důležitost tohoto pojmu, neboť z čistě ženského pohledu je toto slovo spojeno se souhrnem povinností a z čistě mužského hlediska tento pojem vlastně vůbec neexistuje. Proto se domácnost stává synonymem ženského údělu či úkolu.

Z pohledu historického hlediska je velmi důležité si uvědomit, že role muže a ženy byli rozděleny tak, že muž měl na starosti záležitosti vně a žena uvnitř. V životech běžného člověka, ať už žijícího na venkově či ve městě byla faktická rovnost rolí ovlivněna teologickými důkazy ženské méněcennosti, která zpochybňovala důležitost a důstojnost ženství, což mělo nemalé důsledky i na běžný život, neboť např. v některých zemích žen neměly možnost svědčit u soudu z důvodu jejich pohlaví. Toto ovšem nemůžeme

generalizovat, jelikož právní normy se v jednotlivých zemích lišily²⁰. Budeme-li ovšem hodnotit mužské a ženské role v naší, západní, křesťanské společnosti, zjistíme, že k degradaci ženského pohlaví došlo v době, kdy začaly vznikat vynálezy, jako je pračka, lednička a jiné. K zamyšlení se ovšem dostává otázka, proč neustále ze všech stran posloucháme, jak těžké to měli ženské generace před námi. Přitom, dojde-li k rozdělení činností na vně a uvnitř, tedy na mužské a ženské, zjistíme, že se nesetkáváme s narážkami týkající se mužského pohlaví (např. ty nemusíš jezdit do práce 10 km, máš auto nebo nemusíš řezat stromy 5 hodin, máš motorovou pilu), ale zejména s narážkami zaměřující se na pohlaví ženské (např. babička musela prát všechno v ruce, ty máš pračku nebo babička vstávala brzy ráno, aby stihla uvařit, ty si to koupíš v obchodě). Problém tedy nebude asi v rozdělení rolí, ale spíše v kategorii „zaměstnání“, neboť běžný středověký člověk tento termín neznal, byl buď zemědělec, nebo měl řemeslo a do této činnosti byla konzistentně zabudována i činnost ženy.

S příchodem pravidelné pracovní doby se objevily propasti přirozeného cyklu práce a odpočinku. Čas postupně ukázal, že pro více jak polovinu lidstva byl tento systém neakceptovatelný, neboť nepomýšlel na ženy jako na matky. Ženské role se tak v mysli mužů ještě více utvrdily, neboť není možné oprostít se od biologických cyklů jako je porod či kojení, a tak byly ženy z hlediska pracovního uplatnění a času považovány za méněcenné a navrátily se k tradičnímu pojetí, kdy jejich nejdůležitější starostí byla rodina a péče o ni. Čas tak zavedl dříve neznámé pojetí života, zavedl stereotypy. V klasickém, tradičním pojetí rodiny je role matky považována jako neotřesitelná pozice ženy, v níž je obsazeno pojetí reprodukce, předávání biologického, materiálního a symbolického dědictví z generace na generaci. Toto uskupení má ovšem mnoho negativním prvků v podobě mezigeneračních konfliktů či citových vztazích mezi manželi nebo mezi rodiči a dětmi²¹.

Tradiční rodina byla proto postupně nahrazena rodinou moderní, jejímž základem není pouhé předávání mezi generacemi, ale především dosažení harmonie mezi blahem, které by měla rodina přinášet jedinci a blahem obecným. Bylo proto nutné uvědomit si, že není důležité jak spolu přežít, ale jak spolu žít. Jestliže dnes mluvíme o rolích v rodině,

²⁰ VODÁKOVÁ A., *Rod ženský, kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*, Praha: Sociologické nakladatelství 2003, s. 83 -87

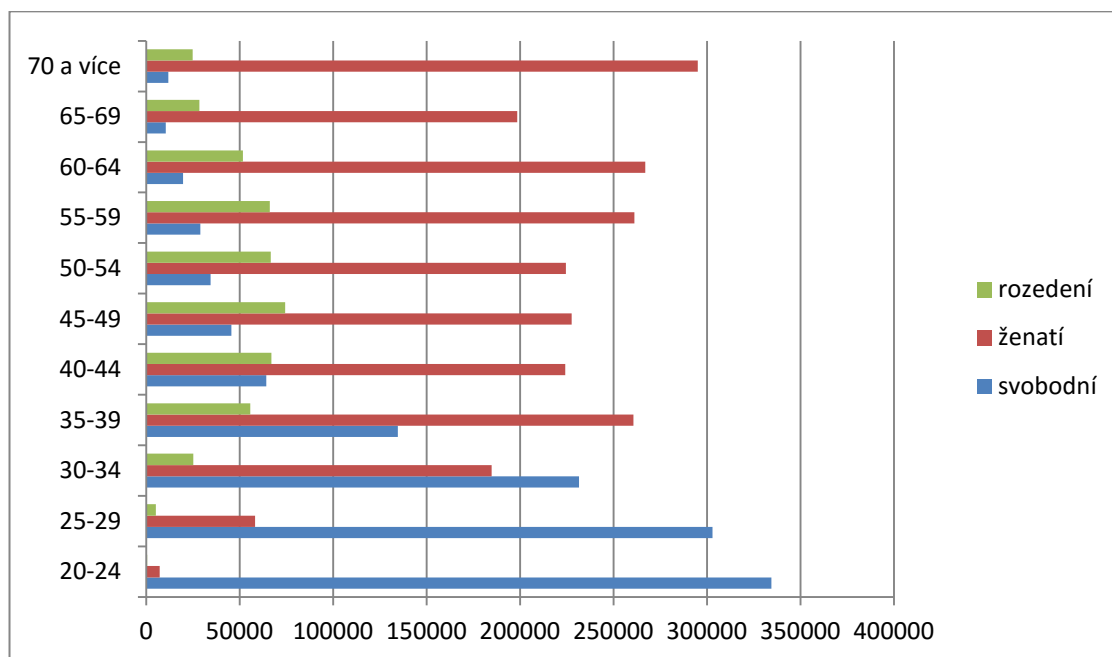
²¹ VODÁKOVÁ A., *Rod ženský, kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*, Praha: Sociologické nakladatelství 2003, s. 92 -97

dojdeme k závěrům, že jsou velmi neurčité a nepevné. Složitost vyplývá ze sdužování nesorodých prvků různých pohlaví a generací. Neustále se mísí pudy, city a rozum²².

3.2 Rozdělení rolí v rodině

Jednou ze základních institucí garantující sociální a kulturní soudržnost je rodina, která v tradiční pojetí zajišťovala strukturaci soukromého času jednotlivců, a zároveň byla stěžejním základním kamenem sociálního řádu a společenské reprodukce. Právě tato instituce ovšem v posledních padesáti letech prodělává natolik transformující skutečnosti, že se objevuje otázka, zda je stále možné o rodině hovořit v tradičním smyslu, neboť stále se zvyšující aktivita žen na pracovním trhu, ústup významu manželství a postupné rozšiřování nesezdaných soužití, rostoucí počet rozvodovosti či odkládání rodičovství a zvyšující se podíl žijících bez partnera jsou nejviditelnějšími důsledky těchto změn²³.

Graf č. 1: Obyvatelstvo podle rodinného stavu (2011) - muži

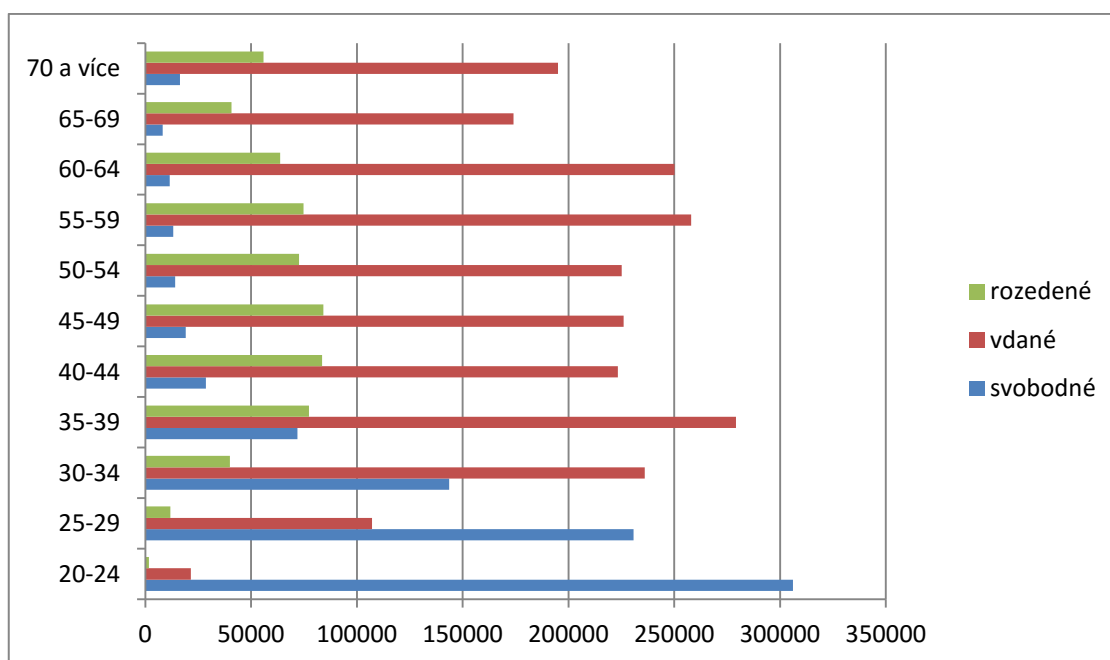

Zdroj: data ČSÚ - Sčítání lidu, domů a bytů, 2011 - vlastní zpracování

²² VODÁKOVÁ A., *Rod ženský, kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*, Praha: Sociologické nakladatelství 2003, s. 92 -97

²³ GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM, časopis oddělení Gender & sociologie, Sociologický ústav AV ČR, ročník 6, číslo 1/2005, s. 1.

Graf č. 2: Obyvatelstvo podle rodinného stavu (2011) - ženy

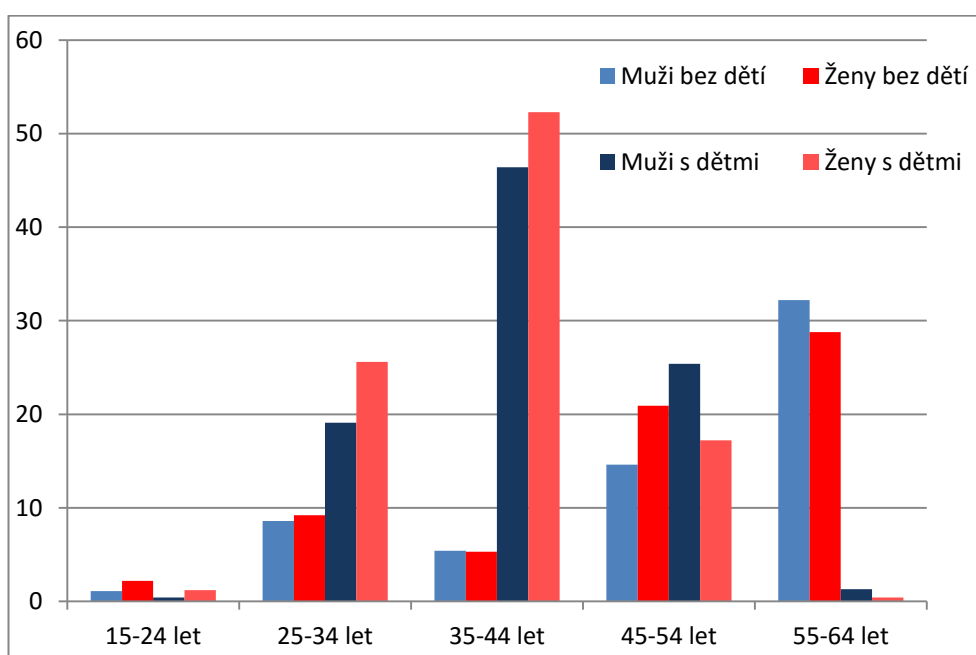
Zdroj: data ČSÚ - Sčítání lidu, domů a bytů, 2011 - vlastní zpracování

Jak je patrné z výše uvedených grafů, sociální jednotka zvaná manželství se stává čím dál méně důležitým faktorem ve vztahu dvou lidí. Věková hranice manželství s nejen u mužů, ale i u žen neustále posouvá a to především v důsledku měnících se stereotypů o mužském či ženském pohlaví, neboť postupné prostupování žen na trh práce a zvyšování možností jejich kariérního růstu zapřičiňuje oddalování zakládání rodinného zázemí a rodiny všeobecně. Nejvíce zastoupenou skupinou mužů v manželství je věková kategorie 70 let a více, kdežto u žen je takto věková skupina 35-39 let. Naopak nejvíce svobodných žen a mužů nacházíme ve věkové kategorii do 35 let.

V dnešní moderní společnosti vstupujeme do manželství svobodně, na základě vlastního rozhodnutí a s ohledem na povinnosti a práva, která nám manželství přináší a určuje v rámci genderových vztahů. V 19. století a v první polovině minulého století bylo českým mužům garantováno právo na „tělo ženy“, ale zároveň i povinnost finančně zabezpečit nejen ženu, ale i děti. Muž byl na základě tohoto ustanovení postaven do role živitele rodiny a nejvyšší autority v rodině. Tento model platil v našem právním řádu od roku 1881 do roku 1948, kdy byl zrušen Zákonem o rodině, a garantoval muži naprosté právo v plnění příkazů, které vyřkl a naopak ženu stavěl do méněcenného postavení, v němž bylo její místo striktně určeno ve společnosti rodiny, povinnosti o ní a domácnost.

Zákon o rodině nám vymezuje stejná, tedy rovná, práva a povinnosti pro muže a ženu. Základní rozdělení rolí, kdy je muž postaven do pozice živitele rodiny a žena se stará o chod domácnosti je pro většinu dnešní populace přijatelná, i přesto, že se tento model vyskytuje pouze určité časové období pokrývající dobu, kdy je žena na mateřské či rodičovské dovolené. Bez ohledu na věk, vzdělání či pohlaví se většinou lidé přiklání k tradičnímu modelu uspořádání rolí, i přesto, že vyjadřují podvědomě tradiční rozdělení, které si přebíráme z minulosti.

Graf č. 3: Postavení ženy a muže v domácnosti

Zdroj: data ČSÚ, Životní podmínky 2014 - vlastní zpracování

V postavení muže a ženy se mnohé změnilo, neboť muž již není jediným živitelem, ale stává se spoluživitelem rodiny a o své postavení se dělí se ženou. Příjem ženy již není pouze doplňkovým příjmem, ale je nedílnou součástí rodinného rozpočtu. I přesto, že žena přebírá z poloviny mužovo roli zabezpečení rodiny z hlediska finanční stránky, nejedná se o opačné přebrání poloviny povinností ze strany muže. Vaření a uklízení berou i v dnešní společnosti muži jako typicky ženskou roli, kterou oni vykonávají jen v případě, kdy je tato role baví a stává se pro ně koníčkem (vaření). Ve srovnání s evropskými muži ovšem nesmíme českým mužům upřít fakt, že velice často pomáhají s nákupy. Z hlediska starání se o domácnost pomáhají častěji s domácími pracemi muži z města než z venkova, mladší muži a muži vzdělanější, neboť si uvědomují právo žen na rovnocenné postavení ve

společnosti a stejná práva na sladění osobního a pracovního života, který je mnohdy právě kvůli zaopatření domácnosti a rodiny odsunut do povzdálí.

Vyrovnanější situace v rozdělení rolí mužů a žen v rodině nastává v oblasti rozhodování. Ukazuje se, že ve většině případů rozhodují muž i žena společně, zejména pokud se jedná o zásadní věci ovlivňující rodinu jako je počet dětí, zařizování bytu či domu, trávení společné dovolené či nákup drahých věcí. Naopak rozhodování o banálních věcech nechávají muži výhradně na ženách (nákup oblečení, barva nádobí, výběr kosmetiky). Tento postoj muže nebývá projevem neschopnosti či laxnosti k daným věcem, ale je možnou nadřazeností až dominancí v rodině, neboť určuje, že taková rozhodnutí jsou natolik zanedbatelná, že není potřeba jeho rozhodnutí²⁴.

Postoje k rolím v rodině již nejsou tvořeny jednodimenzionálním prostorem, ale rozpadají se přinejmenším do tří nezávislých dimenzí²⁵:

- První dimenze je tradiční model rozdělení rolí v rodině, který připisuje ženě primární odpovědnost za péči o děti a domácnost a zdůrazňuje preferenci rodiny nad profesní realizací v životě ženy.
- Druhou dimenzi tvoří podpora zaměstnání ženy, která v sobě zahrnuje zhodnocení významu ekonomické aktivity ženy z hlediska příspěvku k ekonomickému zajištění rodiny, tak i z hlediska přínosu zaměstnání pro ženu samotnou - jako prostředku, který přináší ženě nezávislost.
- Třetí samostatnou nezávislou dimenzí, jak na tradiční prorodinné orientaci, tak na postoji k profesnímu zapojení žen, tvoří postoje k tomu, zda je žádoucí, aby se muži více než dosud zapojovali do péče o děti a domácnost.

I přes výše uvedené názory je ovšem nutné podotknout, že podle výzkumů, které byly prováděny, Česká republika zastává tradiční názor, že živitelem rodiny by měl být muž a žena by se měla starat o chod domácnosti, i přesto, že má placené zaměstnání²⁶.

²⁴ VODÁKOVÁ A., *Rod ženský, kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*, Praha: Sociologické nakladatelství 2003, s. 103 – 107.

²⁵ CHALOUPKOVÁ J., ŠALAMOUNOVÁ P., *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 33 - 34

²⁶ CHALOUPKOVÁ J., ŠALAMOUNOVÁ P., *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 33 - 34

Podle výzkumu Rodina 2002 (ISSP, 2002, Data z mezinárodního výzkumu v rámci Internacional Social Survey Program, který byl v roce 2002 zaměřen na rodinu, a který v České republice provedl Sociologický ústav AV ČR na reprezentativním vzorku 471 mužů a 818 žen) vyplývá, že ženy se věnují domácím pracím v průměru 23 hodin týdně, kdežto muži jen 13 hodin. V 92% českých rodin pere vždy nebo obvykle žena, v 80% žena uklízí, v 82% žena vaří, v 83% provádí drobné opravy v domácnosti muž a v 58% nakupuje obvykle žena. 36% rodin pak společné nákupy absolvují společně. S výrokem, kdy „*Muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost a rodinu*“ souhlasilo ve stejném šetření 47% žen a 55% mužů²⁷.

SS domácími pracemi je v tradičním modelu rodinu téměř vždy spojována žena, i když současný tradiční model téměř neexistuje, ale pouze se mu v dnešní společnosti přibližuje. Muži se podílejí na domácích pracích málo a jejich práce mává spíše charakter výpomoci²⁸.

3.3 Rodičovství a výchova

Bezesporu nejdůležitějšími osobami v životě každého z nás je matka a otec, proto i role matky či otce je pro nás přirozenou součástí života. V evropském modelu rodiny měl otec po dlouhé období hlavní slovo, fakticky rozhodoval o reprodukci v rodině a jasně stanovoval pravidla soužití mezi mužem a ženou. Podle patriarchálních pravidel tehdejší společnosti byla žena (matka a manželka) svému muži podřízena. V 19. století se postavení muže v rodině natolik posílilo, že zastupoval ženu i děti před právem a měl v rukou moc nad výchovou dětí, avšak na druhé straně byl za tuto výchovu zodpovědný, stejně jako za budoucnost svých dětí. Muž byl tedy nejen živitelem rodiny, ale i ztělesněním autority a jistoty, neboť byl nositelem původu, předpokladem a garantem existence rodiny.

Zatímco z historického pohledu byl nejdůležitější osobou v rodině muž, ve 20. století se jí stává žena a dochází tak k tzv. mateřskému mýtu, kdy je matka zodpovědná za

²⁷ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004, s. 70.

²⁸ GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM, časopis oddělení Gender & sociologie, Sociologický ústav AV ČR, ročník 7, číslo 1/2006, s. 32 – 36.

správnou výchovu dětí daleko častěji než muž. Postupně vzrostla moc matky v evropské rodině, a zatímco mateřský mýtus zaznamenává svůj rozkvět, role otce je odsunuta do pozadí a dochází k nahrazování jeho pozice v rodině, kdy je částečně nebo zcela zbaven této pravomoci. V souvislosti postupného vymizení mužů z rodin v důsledku vysoké rozvodovosti nebo pracovního vytížení, kdy v rodině formálně figurují, ale jejich role jsou natolik omezeny, že se mluví o krizi otcovské autority²⁹. V poledních letech je otcovská výchova natolik omezená, že se dá hovořit o jejím vymizení, i přesto, že pro výchovu dítěte je důležitá stejně matka jako otec.

Podle Biddulps³⁰ se můžeme v dnešní společnosti setkat se čtyřmi základními typy otců:

- **Muž - král** - je typ otce, který celý den pracuje, večer přijde domů a očekává, že se veškerá péče bude směřovat na něho. Do výchovy se zapojuje při udělování trestů či odpuštění a nejčastěji je charakterizovaný větou „Počkej, až přijde otec domů“.
- **Kritický otec** - je charakterizovaný jako aktivní, ale záporný typ otce, neboť vše co ho deprimuje v práci, ovlivňuje rodinnou pohodu - „Líp už to neumíš?“
- **Pasivní otec** - všechny úkoly, povinnosti či kompetence zcela přenechává na svojí manželce či jiných členech domácnosti a do rodinného života se zapojuje jen pasivně.
- **Nepřítomný otec** - je schopný i mocný ve všech oblastech krmě rodiny. Ráno brzy odchází a večer se pozdě vrací. Nikdy nemá čas se podívat na školní akci.

Rodičovská péče neznamena jen vytvořené citové pouto, ale zahrnuje veškeré povinnosti, které plynou z výchovy dětí (vodění do školy, udělování nařízení, stanovování pravidel). Otec, který se zaměřuje na profesní dráhu, ukazuje svou lásku k dětem tím, že dlouho pracuje a je schopný finančně zabezpečit rodinu, děti ovšem tuto skutečnost neocení, a tak je velice důležité, aby ženy uměly jasně říci, co od mužů očekávají, neboť automaticky muži předpokládají, že je to schopnost vydělat peníze³¹.

Rodiny, ve kterých celodenně pečuje o dítě otec, jsou v naší společnosti stále výjimkou, kterou potvrzuje i fakt nízkého počtu uznaných rodičovských dovolených

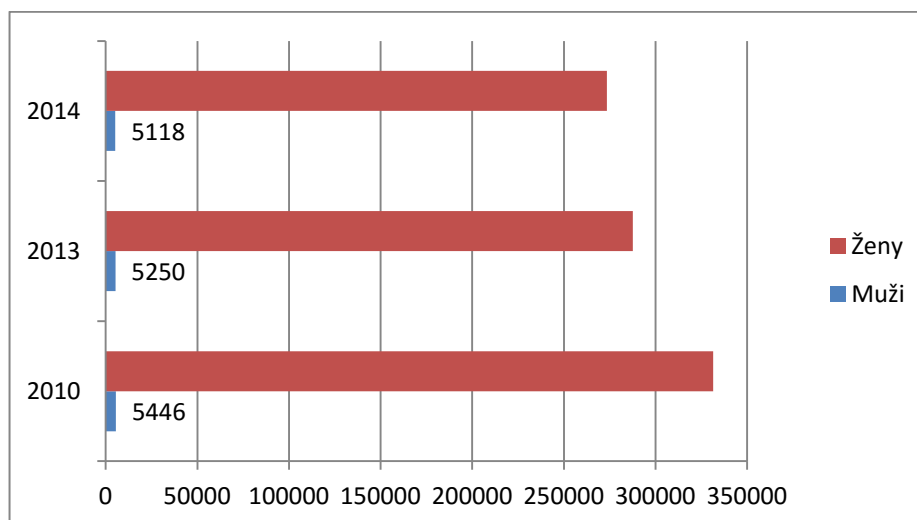
²⁹ ABC feminizmu, Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 41 – 45.

³⁰ BIDDULP, S. *Mužství – Jak zvládat všechny mužské role*. 1. vyd., Praha: Portál, 2007, s. 89 – 117.

³¹ BIDDULP, S. *Mužství – Jak zvládat všechny mužské role*. 1. vyd., Praha: Portál, 2007, s. 89 – 117.

mužům. Muži (66%) dokonce o něco častěji než ženy (61%) považují využívání rodičovské dovolené otci za situaci, která není v pořádku³². Důkazem je i šetření Českého statistického úřadu, které dokládá snižující se počet otců na mateřské dovolené:

Graf č. 4: Čerpání mateřské dovolené

Zdroj: data ČSÚ - Zaostřeno na ženy a muže 2015, vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafického znázornění vyplývá skutečnost, že i přes snahu odstranit stereotypy týkající se rozdělení rolí v rodičovství, je neustále kladněji chápán a považován za tradiční stav, kdy mateřskou dovolenou čerpá žena a muž je v roli zabezpečovatele finančních příjmů rodiny. I přesto, že se na výchově dětí musejí podílet oba rodiče vzájemně, důležitý úkol z hlediska genderových stereotypů na ně čeká především v oblasti výchovy dětí. Je zapotřebí zajistit, aby již od útlého věku s nimi bylo zacházeno jako s rovnými bez ohledu na jejich pohlaví, a aby jim bylo ukazováno, že neexistují předně definované ženské a mužské role, ale že tyto role mohou vykonávat obě pohlaví bez ohledu na tradiční přístupy, které jsou nám společností vštěpovány již po staletí. Musíme jim však ukazovat, že odlišnosti pohlaví mají zejména biologický význam a to je právě společnou zásluhou muže a ženy v roli rodičovství. Na první pohled divná výchova může postupně zajistit, že muž na rodičovské dovolené ani žena v technickém oboru nebo pozici

³² GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM, časopis oddělení Gender & sociologie, Sociologický ústav AV ČR, ročník 7, číslo 1/2006, s. 32 – 36.

nebudou okolím vnímána jako exoti a že oni sami nebudou mít pocit žádného nedostatku, případně úchylky³³.

V dnešní společnosti musíme čelit podstatným změnám v oblasti rodiny a domácnosti. Musejí být jasně formulované nové požadavky, očekávání vůči rolím, které by měli zastávat ženy a muži. Od otce by se měla očekávat větší zainteresovanost a angažovanost v oblasti týkající se výchovy dětí a citové roviny a naopak od žen by se měla očekávat větší samostatnost, rozhodnost a schopnost zabezpečit nejen sebe, ale i své děti. Nároky na role obou rodičů se k sobě přibližují, matka a otec, muž a žena by měli být ve svých rolích více zástupní³⁴. Tradiční rozdělení muže a ženy v rodině charakterizuje muže jako odpovědného za finanční chod rodiny a ženu jako pečovatelku o rodinu a domácnost. Ať už si toto pojetí připouštíme či nikoliv, ve většině rodin to takto funguje a je jen na nás, zda se oprostíme od těchto stereotypů či nikoliv.

³³ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004, s. 706 – 77.

³⁴ *ABC feminismu*, Brno: NESEHNUTÍ, 2004, s. 46 – 47.

4 ROLE MUŽE A ŽENY Z HLEDISKA EKONOMICKÉ AKTIVITY

V předchozí kapitole jsme si nastínily problémy genderových stereotypů z hlediska rodiny a rodinného života, ukázali jsme si, jak je možné změnit tradiční role tohoto pojetí a jak rozdělit současné role v domácnosti tak, aby bylo umožněno i ženám realizovat se z hlediska pracovního uplatnění. V následující kapitole si ukážeme, jak jsou ženy z hlediska genderu ovlivňovány v otázce pracovních míst, oborové segregace a platové rozdílnosti v porovnání s muži.

Podle některých pramenů vznikl genderový rozdíl týkající se ekonomické aktivity žen již v historii, kdy docházelo k zaměstnávání spíše mužské pracovní síly. Většina pracovních a pracovněprávních norem se tvořila podle schopností mužů a charakteru jimi vykonávané práce. V průběhu času se ovšem stále více ve vývoji ekonomiky začala prosazovat zručnost, přesnost a další znaky, jež byly typické pro ženy, a tak se do předpisů a norem tyto požadavky zaznamenávaly dodatečně.

Po druhé světové válce procházela zaměstnanost žen velkými změnami, neboť ženy neodcházely do domácnosti, ale tvořily více než třetinu pracovní síly (37%). V 50. letech začínají ženy masově vstupovat na trh práce, v souvislosti orientace státu na extrémní hospodářský rozvoj, plnou zaměstnanost, nízkou produktivitu a nízké mzdy u obou pohlaví. Pracovní uplatnění žen bylo především v průmyslu a zemědělství a postupně se dostávaly i do administrativy a služeb. Pro českou společnost vzniká charakteristické rozdělení prací a mzdových úrovní pro ženy a muže, kdy muži obsazují preferovaná výrobní odvětví, včetně manažerských pozic, a ženy se koncentrují zejména ve zpracovatelském průmyslu (potravinářství, textil, oděvní průmysl) a do středních a nižších pozic v administrativě a službách.

V 90. letech dostaly ženy možnost začít podnikat. Ty, které se k tomuto kroku odhodlaly se, ovšem staly prvními, které byly při restrukturalizaci podniků propuštěny³⁵.

³⁵ FISCHLOVÁ, D., *Analýza rozdílů ve výši příjmů mužů a žen – návržení modelového postupu zjišťování podílu diskriminace*. Praha: VÚPSV, 2002, s. 12 – 13

Pracovní podmínky žen upravuje Zákoník práce s ohledem na dva základní faktory, které ve své podstatě nastavují rozdílnost mezi muži a ženami na trhu práce:

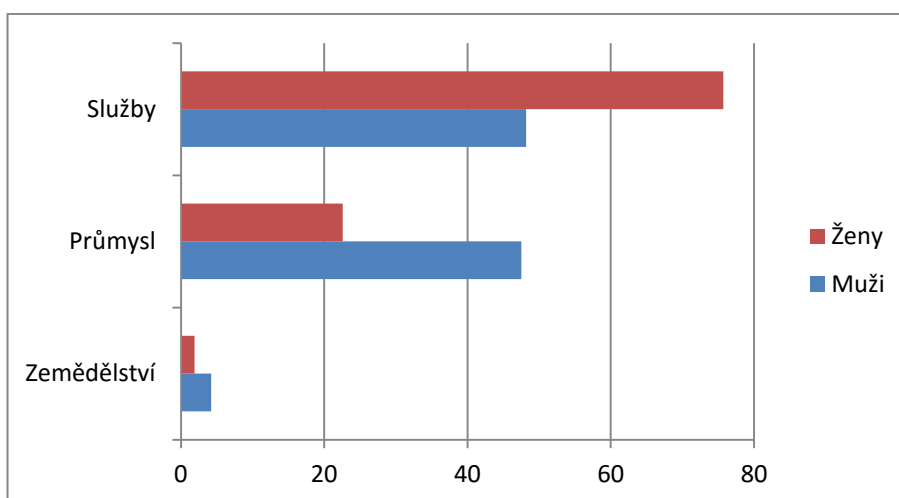
- **Biologický faktor** - fyziologické zvláštnosti činí ženu citlivější vůči pracím s velkou fyzickou zátěží či působením škodlivých látek a pracovištím s nadměrnou hlučností, prašností a velkými výkyvy teploty a tlaku.
- **Společenský faktor** - vychází ze skutečnosti, že žena vedle zaměstnání má na starosti péči o rodinu a domácnost.

I přes vysokou zaměstnanost žen v dnešní společnosti se ukazuje, že práce má pro muže i pro ženu jiný význam. Zatímco si ženy díky pracovnímu uplatnění tvoří svojí identitu ve více oblastech najednou, pro muže je zdrojem této identity placená práce a možnost organizace. Právě v souvislosti se změnami, ke kterým došlo v posledních letech v organizacích, začíná mnoho mužů pociťovat nejistotu a nestabilitu, neboť obsazování vedoucích pozic ženami silně narušuje jejich identitu a genderový stereotyp zabezpečení rodiny.

Bez ohledu na vysokou kvalifikaci i celkovou zaměstnanost žen, je považována pracovní sféra prvotně za mužskou doménu, neboť ženám je připisována sféra soukromá, rodinná³⁶. I z tohoto důvodu se můžeme setkávat se skutečností, která ukazuje, že zemědělství na venkově bylo dříve výsadou převážně mužského pohlaví, neboť bylo charakterizované potřebnou silou a celodenním trávením pracovní doby na poli, stejně tak jako byly tyto přednosti vyžadovány v průmyslu. V následujícím grafickém znázornění se můžeme podívat na to, jak se tyto role změnily, a jak jsou ženy obsazovány na pozice, které dříve byli výhradou mužů (např. odvětví služeb):

³⁶ DUDOVÁ R, KRÍŽKOVÁ A., FISCHLOVÁ D., *Gender v managementu: kvalitativní výzkum podmínek a nerovností v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, s. 22 – 26.

Graf č. 5: Zaměstnanost žen a mužů ve vybraných odvětvích

Zdroj: data ČSÚ - Zaostřeno na muže a ženy 2015, vlastní zpracování

Z hlediska genderových stereotypů je patrné, že ženy se v zaměstnání chtějí prosadit více než muži, i přesto, že sladění jejich osobního života s tím pracovním je složitější. Na vedoucích pozicích se mnohem častěji setkáváme s muži, neboť při obsazování vyšších pozic se ženy setkávají se souborem bariér, které jsou součástí pracovního prostředí. Mezi takové bariéry patří již zmíněný skleněný strop, pracovní prostředí, které je více přizpůsobeno nastavené mužské roli nebo bariéra odlišnosti, kdy si manažery vybírají takové uchazeče, kteří se od nich moc neodlišují³⁷.

Sociologické výzkumy mužů a žen v manažerských pozicích dokládají rozdílnost rodinného modelu, který je typický pro ženy a muže zastávající tyto pozice. Většina mužů v této oblasti má rodinu a veškerou péči o domácnost a děti zajišťuje žena bez ohledu na vyšší pracovní ambice. Naproti tomu ženy pracující na této pozice jsou ve většině případů rozvedené, svobodné nebo bezdětné, jelikož jejich život je uzpůsobený pracovním požadavkům, které jsou na ně kladeny. Ačkoliv tyto výzkumy rovněž ukázaly, že ženy v řídicích pozicích stráví zhruba stejný čas práci v domácnosti jako ženy jinak zaměstnané. Sféry rodinného a placeného zaměstnání jsou natolik provázány systémem ženských a mužských rolí, že předpokladem rovnosti mužů a žen ve veřejné sféře je rovnoměrnějším rozdělením práce a odpovědnosti za chod domácnosti mezi partnery³⁸.

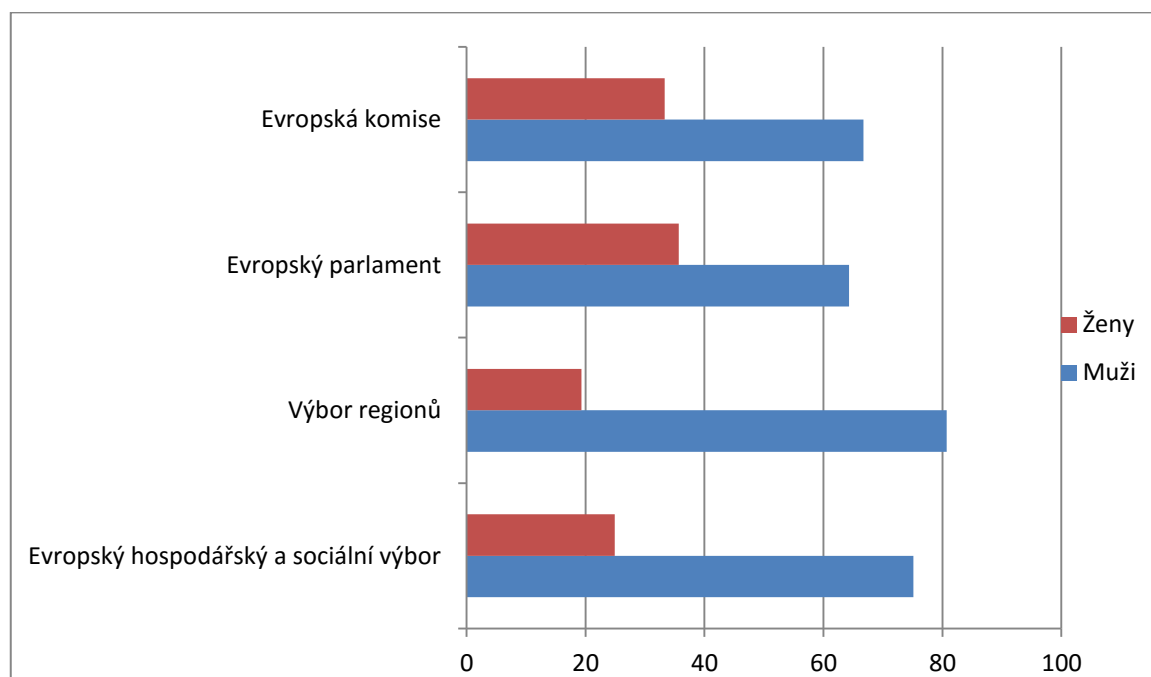
³⁷ DUDOVÁ R., KRÍŽKOVÁ A., FISCHLOVÁ D. *Gender v managementu: kvalitativní výzkum podmínek a nerovnosti v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006, s. 22 – 26.

³⁸ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K. *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*. Praha: Management Press, 2004, s. 27, s. 70 – 71.

Pokud bychom se na tento problém měli podívat z pohledu venkova, zjistíme, že se můžeme zaměřit spíše na výsledky celorepublikové, jelikož již není místo bydliště určujícím faktorem pro druh vykonávané práce, jak tomu bylo dříve, kdy na venkově byli zaměstnaní spíše zemědělsky orientovaní pracovníci a ve městech se rozvíjeli ostatní obory. Tento tradiční pohled by překonán již dříve, neboť se na venkov stěhuje čím dál větší procento obyvatel žijících ve městě s ohledem na to, že do svého zaměstnání dojíždějí a nemění nic na svých pracovních uplatněních ani pozicích. Není proto jasně specifikovatelné, kolik procent mužů či žen žijících na venkově jsou ovlivněny místem bydliště z hlediska vykonávané pozice, jelikož ve většině případů u těchto jedinců dochází pouze ke změně bydliště, ale nikoliv ke změně profese či postavení ve společnosti.

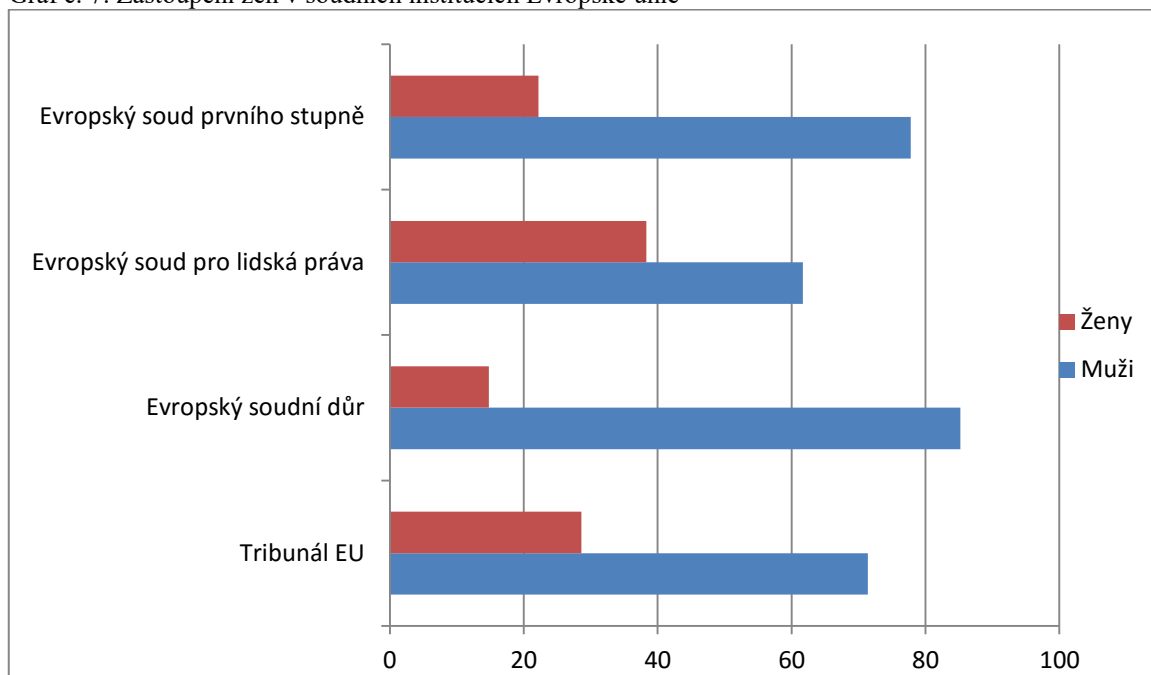
Zaměříme-li se na stereotyp obsazování mužského pohlaví na řídicích a vedoucích pozicích v širším měřítku, můžeme zjistit, že pokud nejsou jasně stanoveny kvóty určující počet mužů a žen v daných oblastech, dochází v obsazování těchto pozic spíše mužskou populací. Důkazem tohoto tvrzení jsou i Evropské instituce, kde zastoupení žen oproti mužům je minimální, ať už v oblasti politických, soudních či finančních institucí.

Graf č. 6: Zastoupení žen v politických institucích Evropské unie

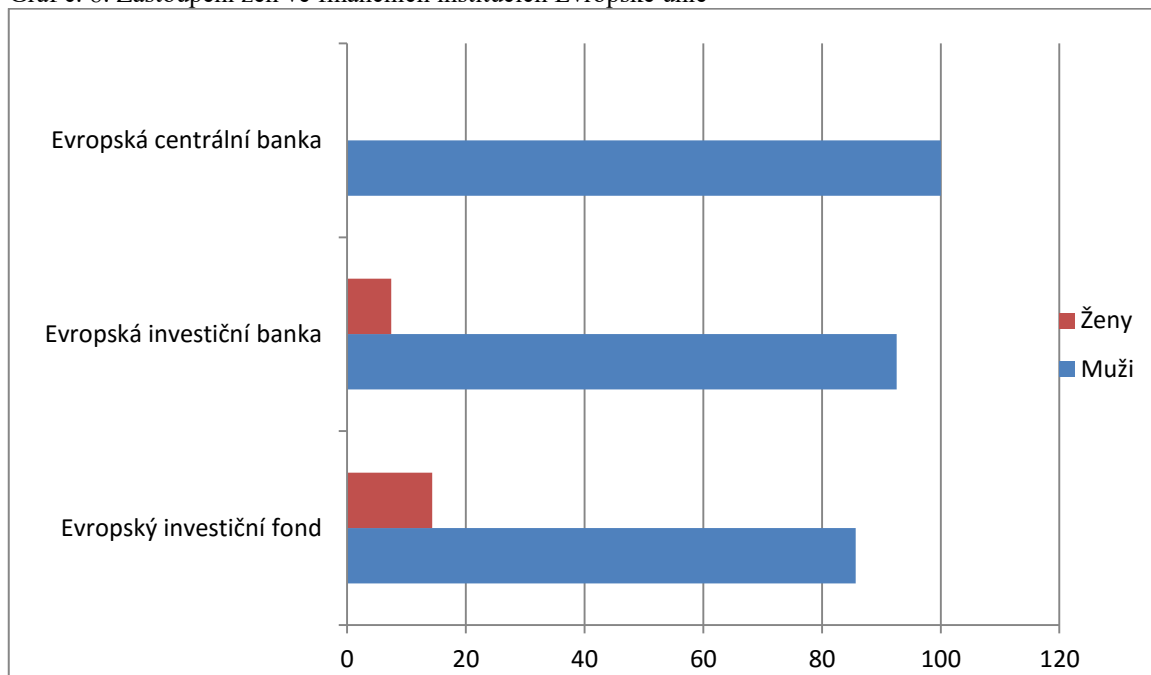
Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování a konstrukce

Graf č. 7: Zastoupení žen v soudních institucích Evropské unie

Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování a konstrukce

Graf č. 8: Zastoupení žen ve finančních institucích Evropské unie

Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování a konstrukce

4.1 Segregace na trhu práce

Česká republika je charakteristická pro svoji vysokou zaměstnanost žen a zároveň i pro velké nerovnosti spočívající v diskriminaci žen nejen z hlediska pracovní segregace, ale i nižších výdělků a mzdového znevýhodňování či obtížnější možnosti dosahování řídicích a rozhodovacích pozic, jak v podnikatelské, tak veřejné sféře. V neposlední řadě se znevýhodnění žen objevuje i v důsledku snižování stavů, kdy jsou prvotně propouštěny ženy.

V naší společnosti, bez ohledu na zaměření se na venkov, se neustále objevují přetrvávající stereotypy o nižších schopnostech ženské pracovní síly v důsledku připisovaných sociálních rolí (matky, pečovatelky a hospodyně), jež jsou umocňované samotnými ženami a jejich negativnímu postupu k přijetí vlastní pracovní situace jako nerovné v porovnání s muži³⁹.

I přesto, že se v České republice snažíme o nastolení rovnoprávnosti mezi muži a ženami, stále přetrvává tradiční model rodiny, kdy je muž považován jako hlavní živitel rodiny a žena jako pečovatelka o rodinu, i přesto, že v dnešní době pro zajištění standardního chodu rodiny jsou zapotřebí dva příjmy. Právě ženy jsou ty, které musí současně zvládat nejen rodinu, ale i pracovní povinnosti, což se negativně promítá ve způsobu jejich ohodnocení a pracovních příležitostech v zaměstnání bez ohledu na to, zda se jedná o ženy žijící ve městě či na venkově. Skutečnou rovnost mezi oběma pohlavími je možné zajistit pouze tehdy, pokud bude reálná možnost zajistit, že žádné pohlaví nebude při péči o děti a rodinu diskriminováno. Velký význam hraje propojení role matky ve spojitosti s vyšším postavením ve společnosti z pracovního hlediska stejně jako posílení role muže v ohledu posílení úlohy v rodině.

V roce 2002 proběhla podrobná analýza Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí zaměřující se na míru diskriminačních faktorů mezi muži a ženami. Na základě tohoto výzkumu bylo potvrzeno, že největším faktorem způsobujícím rozdílnost mezi pohlavími je segregace povolání, které jsou dělena na mužská a ženská, přičemž ženská povolání vykazují pravidelně nižší finanční příjmy než povolání mužů. Tato skutečnost je potvrzena

³⁹ ASKLÖF C., et al. *Proč a jak vypracovat plán rovnosti žen a mužů*, Praha: 2003, s. 8 – 9.

i v závislosti na výši dosaženého vzdělání, kde se rozdílnost v platovém ohodnocení mužů a žen zvyšuje. Vysokoškolské ženy většinou zastávají povolání ve školství či státní správě občanů, kdežto vysokoškolští muži zastávají pozice v průmyslu či informačních technologiích. Bez ohledu na venkovské či městské ženy je v dnešní společnosti nepsaným pravidlem, že muži zastávají více vedoucích pozic než ženy. Toto obsazování zejména mužským pohlavím je spojeno s vysokými nároky na čas, který ženy musí rozdělovat mezi své povolání a rodinu, proto jsou tyto pozice obsazovány ženami, jejichž děti jsou již odrostlé, aby se mohly více věnovat kariéře a nebyly tolik znevýhodňovány vůči mužům, kteří se nemusejí kvůli péči o domácnost a děti rozhodovat mezi profesním či rodinným růstem⁴⁰.

Při pohledu a zkoumání genderových nerovností na trhu práce je velice důležité rozlišování *horizontální segregace* (souvisí se zastoupením mužů a žen v různých oblastech povolání, sektorech a oborech) a *vertikální segregace* (vztahuje se ke koncentraci mužů a žen na různých úrovních organizační hierarchie). Z hlediska genderu je segregace trhu práce v některých odvětvích a oborech silně feminizována. S tímto faktorem jsou spojeny i charakteristiky postavení žen, kde jsou ženy ohodnoceny nižším příjmem, mají méně prestižní povolání, menší jistotu a získávají méně zaměstnaneckých výhod v porovnání s mužskými obory. Samotná feminizace jednotlivých oborů, zejména školství, a daných pracovních míst má řadu důsledků pro genderové vztahy:

- V návaznosti na feminizaci některých oborů, jsou muži hůře připouštěny do těchto oblastí, jejich rozhodnutí pro dané povolání je jim rozmlouváno, a pokud se i tak rozhodnou v daném feminizovaném oboru pracovat bývají různě sankciováni (jsou označováni za zženštilý či homosexuální - kadeřníci, cukráři), neboť jejich povolání neodpovídá obecnému požadavku a předpokladu jejich pohlaví.
- Rozhodne-li se muž vstoupit do feminizovaného oboru, je ve většině případů dosazován do vyšších pozic, neboť je považován za vzácnou pracovní sílu, jež je nutné udržet i za předpokladu vyššího platového ohodnocení. Statistiky ukazují, že muži zastupující pracovní pozice ve feminizovaných oborech mají až o 100% vyšší mzdu než ženy na stejné pozici.

⁴⁰ ASKLÖF C., et al. *Proč a jak vypracovat plán rovnosti žen a mužů*, Praha: 2003.

- Nastoupí-li muž na typicky ženskou pozici (jako sekretářka), nemění se jeho charakter k ženskému obrazu, ale naopak se změní charakter jeho pracovního uplatnění, kdy nemusí jen vařit kávu a usmívat se, ale jsou mu svěřovány i odpovědnější a závažnější úkoly.
- Pracuje-li muž ve feminizovaném oboru, jenž je spojen s emoční prací, není tento úkol od něho vyžadován, neboť to není jasně vymezeno v jeho tradiční mužské roli (empatie, uklidňování např. v povolání zdravotní sestry či letušky)⁴¹.

V dnešní společnosti se můžeme setkat s názory, že segregace oborů podle pohlaví je důsledek svobodné volby žen a mužů, tento fakt je ovšem spjatý se dvěma typy diskriminačního chování - genderovou diskriminací z hlediska přístupu k zaměstnání a genderovou diskriminací z hlediska zacházení zaměstnání. Oba tyto typy mají společný základ, kterým je *genderové schéma* (Powell, 1993), jež představuje soubor stereotypních charakteristik předem určených jednomu pohlaví bez ohledu na individuální rozdíly (předpoklad nižší stability a výpadku v práci kvůli péči o děti, nižší schopnosti prosazení se, atd.). V následujícím tabulkovém zpracování je patrné, jak je mužské a ženské pohlaví rozlišováno z hlediska genderové segregace oborů:

Tab. č. 1: Segregace oborů

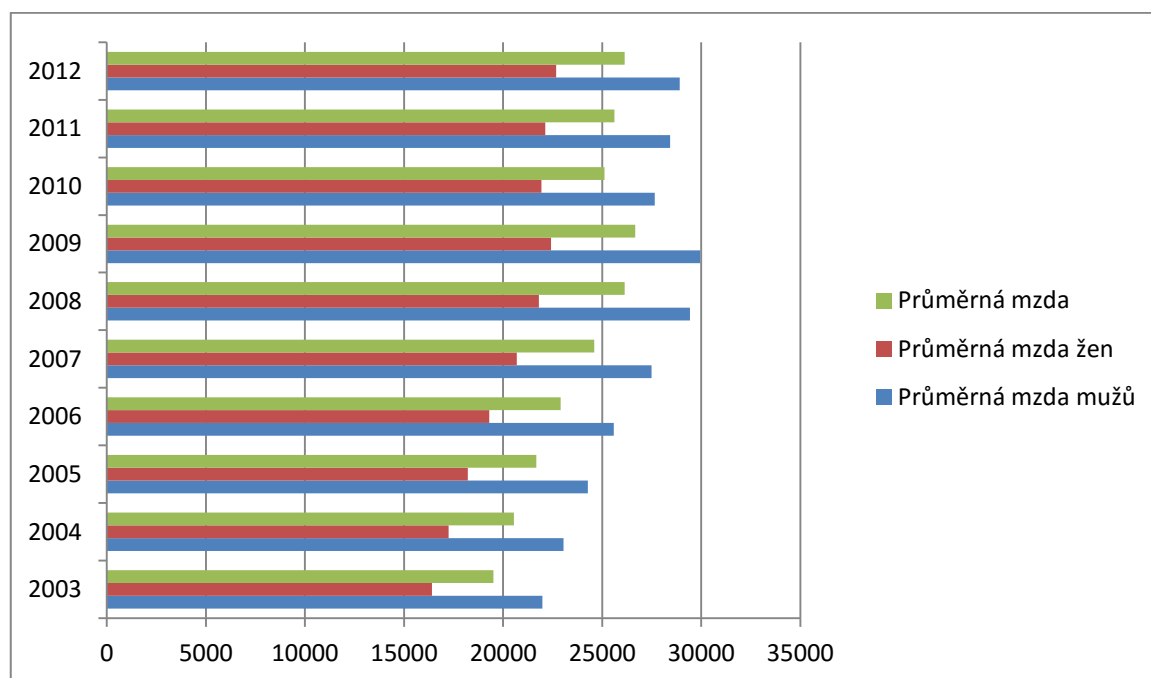
Obor	Celkem	Ženy	Muži
Přírodní vědy a nauky	5322	2425	2897
Technické vědy a nauky	17951	4841	13110
Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy	2804	1680	1124
Zdravnictví, lékařství a farmaceutické vědy	4244	3393	851
Humanitní a společenské vědy	10145	6951	3194
Ekonomické vědy a nauky	18930	12445	6485
Právní vědy a nauky	2393	1327	1066
Pedagogika, učitelství a sociální péče	10029	7779	2250

Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování

⁴¹ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004, s. 27, s. 73.

Mimo viditelného jevu genderové segregace z hlediska oborového uplatnění je další viditelným jevem genderové nerovnosti mzdové ohodnocení mužů a žen bez ohledu na místo bydliště (venkov X město), jelikož mnoho žen i mužů v dnešní době za práci dojíždějí z venkova do nejbližších měst kvůli většímu pracovnímu uplatnění. Ze statistického šetření vyplývá, že průměrný rozdíl mezi ženou a mužem činí zhruba 25%⁴²:

Graf č. 9: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy podle pohlaví v letech 2003 až 2012

Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování

Mezi hlavní příčiny nižších platů u žen patří především⁴³:

- Ženy jsou mnohdy častěji zaměstnávány na částečný pracovní úvazek z důvodu péče o děti a rodinu a nemohou si dovolit pracovat přesčas nebo na směnný provoz jako muži,
- Výdělečná činnost žen je přerušena z důvodu těhotenství a nastávající role matky,
- Na vedoucí místa jsou ženy obsazovány jen ve výjimečných případech a jejich možnost na dosažení řídicí pozice jsou mnohdy velmi omezené,

⁴² KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004.

⁴³ KARSTEN, H., *Ženy a muži: genderové role, jejich původ a vývoj.*, Praha: Portál, 2006

- V důsledku plnění genderových rolí (péče o rodinu a děti) získávají ženy menší kvalifikační úroveň z hlediska získané praxe než muži,
- Většinou se objevují na méně placených tarifních třídách než muži.

Výše uvedené příčiny genderových stereotypů jsou prokazatelné i ve studiích Českého statistického úřadu, kde je patrné, že v současné době je asi 7% žen zastoupeno na vedoucích manažerských pozicích středních a velkých firem, oproti tomu je jejich zastoupení mnohem vyšší v řadách středního a nižšího managementu, kde zastupují téměř třetinu a jejich zastoupení odráží celkové genderové rozdíly v zastoupení žen v jednotlivých hospodářských odvětvích. Segregace ženského pohlaví v nízko-příjmových zaměstnáních, malých firmách a pracovních skupinách hraje v naší společnosti důležitou roli a můžeme ji přičíst ani třetinu celkových platových rozdílů vytvořených mezi muži a ženami⁴⁴.

4.2 Spojení práce a rodiny

K propojení mezi pracovním a rodinným životem není možné dosáhnout bez podpory veřejné správy a soukromého sektoru. Postupně se mnící priority a hodnoty týkající se rodinného a pracovního uplatnění měly za následek vysoký pokles počtu narozených dětí a celkové snížení hodnoty rodiny. Pokud bychom se na tento problém podívali z hlediska místa bydliště, jsou na tom venkovské ženy o poznání lépe než ženy městské, neboť venkovské ženy se rychleji přizpůsobují tradičním pohledům venkova a snaží se orientovat více na rodinu a její hodnoty než na kariérní postupy. I přes fakt, že mnohé venkovské ženy jsou odsouzeny k pravidelnému dojíždění za prací, neboť venkovské prostředí jim neumožňuje dostatečně se realizovat ve všech oblastech jejich dosaženého vzdělání, jsou z hlediska rozdělení genderových rolí tradičněji zaměřené než ženy městské, které se snaží dosáhnout co největšího kariérního uplatnění bez ohledu na možnost zakládání rodiny.

⁴⁴ SOKAČOVÁ L. (ed.) *Kariéra – rodina - rovné příležitosti Výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce*, Praha: Gender Studies, o.p.s. 2006.

Pro venkovské i městské ženy jsou v důsledku genderové diskriminace zajišťovány zařízení pečující o děti předškolního věku, základní školy, školní družiny a školní jídelny a kurzy pořádané Úřadem práce pro snadnější začleňování žen na trhu práce. I přes snahu veřejné správy ulehčit ženám jejich genderovou roli nejsou tyto možnosti v dnešní době moc využívány, neboť matky jsou mnohdy ekonomicky omezovány a tyto možnosti si nemohou dovolit, proto zůstávají s dětmi doma, jelikož je to ekonomicky únosnější.

V dnešní době se již můžeme setkat s firmami, které pochopili, že je výhodné zaměstnávat ženy a pomáhat jim zvládat jejich role pomocí zřizování dětských koutků či firemních školek přímo v místě pracoviště nebo jim umožnit práci z prostředí domova zajištěním technického vybavení. Mezi hlavní výhody těchto aktivit firem patří zejména dřívější návratnost žen z mateřské dovolené, vyšší loajalita k zaměstnavateli, nižší absence, menší náklady pro firmu v důsledku hledání nových zaměstnanců a následného znovuzaskolování žen po mateřské dovolené. Jedinou nevýhodu na druhou stranu je vysoká finanční náročnost realizace těchto benefitů po ženy s dětmi⁴⁵.

V posledních deseti letech silně klesá podíl žen orientovaných na rodinu (hlavně mezi ženami žijícími ve městě), neboť jejich hlavním cílem je nejen pracovat, ale i mít rodinu, což mnohdy nejde dostatečně skloubit, a tak vyhrává pracovní příležitost a dosavadní pracovní uplatnění před rodinou, protože pro mnohé společnosti je těhotenství a mateřství ještě stále zbytečným výdajem, který si nemohou dovolit, což je nutné změnit, abychom odstranily genderové rozdíly mezi jednotlivými pohlavími.

Malé procento žen je ochotné naprosto se vzdát soukromého života pro pracovní kariéru, což se odráží i na dnešní společnosti, protože přerušování profesní kariéry jsou ženy ochotny co nejvíce oddalovat jen kvůli osobní spokojenosti. Další skupina žen je naopak přesvědčená, že není schopna skloubit pracovní a rodinné povinnosti, a tak se orientuje jen na jednu složku, kterou ve většině případů bývá rodina. Zbývající ženy jsou ochotny sladit rodinný a pracovní život, mnohdy ovšem s negativními vlivy nejen na partnerství, ale i na osobní spokojenost.

⁴⁵ LUKÁŠOVÁ M. (ed.) *Zaostřeno na rovné příležitosti v praxi*, Praha: Nadace Open Society Fund Praha a Otevřená společnost o.p.s., 2007.

Muži jsou v pohledu koordinace rodinného a pracovního života méně ovlivňováni, neboť otázku přerušení profesní činnosti kvůli odchodu na mateřskou dovolenou si pokládají v minimálně. V dnešní společnosti už se sice objevují muži na mateřské dovolené, ale jsou zde velmi patrné tradiční genderové postoje okolí, které ve většině případů matku nedokáží pochopit a muže staví do role „podpantofláka“, jež byl donucen k výchově dítěte. Nikdo si ovšem neuvědomuje, že toto rozhodnutí může být plně v kompetenci muže, ať už z důvodu vyššího finančního příjmu ženy nebo vlastního rozhodnutí, kdy nechce ženě upírat možnost kariérního růstu kvůli genderovým stereotypům určujících kdo má a nemá být na mateřské dovolené a starat se o dítě, rodinu a domácnost.

V současné společnosti funguje třífázový model sloučení rodiny a povolání, který je doporučován většinou mužů i žen a na první pohled jsou v něm znatelné tradiční pohledy v rozdělení pohlavních rolí⁴⁶:

- Žena pracuje do narození dítěte
- Po narození dítěte přeruší profesní činnost a stará se o dítě a domácnost
- Po několikaletém přerušení se vrací do zaměstnání na částečný a později plný úvazek.

Tento model je patrný pro většinu českých domácností a pracujících žen, protože pokud nedojde ke změnám v rozdělení kompetencí, zůstanou pouhou utopií do doby, dokud se nezačnou realizovat v každodenní praxi. Jak již bylo uvedeno výše, tak hlavním problémem je kombinování pracovního a rodinného života, neboť ženy jsou zde z pravidla vystaveny nutnosti rozhodnout se „bud“ - „a nebo“. Tuto skutečnost umocňuje i fakt, že podmínky pracovního trhu jsou nastaveny tak, že zaměstnanci se ve všech zaměstnáních chovají jako by je jejich osobní, soukromí život nezajímal a právě proto dochází k čím dál silnějšímu prosazování vysoké flexibility z hlediska místa, času a způsobu vykonávané práce.

Aby nedocházelo k úplnému znemožnění profesního růstu a pracovního uplatnění ženám na mateřské dovolené, začínají se ve firmách objevovat stále častěji různé formy zaměstnání jako je např. práce na částečný úvazek, sdílení pracovního místa, pružná

⁴⁶ KARSTEN, H., *Ženy a muži: genderové role, jejich původ a vývoj.*, Praha: Portál, 2006.

pracovní doba či práce z domova. Poslední forma pracovního uplatnění se u nás vyskytuje již dlouhou dobu a má jakousi tradici zejména v oblasti manuální práce doma. V posledních pěti letech se ovšem stále častěji vyskytuje i možnost práce z domova na PC, neboť velké společnosti zjistily, že tento druh zaměstnání sebou nese nemalé výhody⁴⁷:

- Navýšení výkonnosti až o 20%
- Redukce automobilismu (prospěšné pro velká města)
- Snížení nezaměstnanosti (zejména v krajích s vysokou nezaměstnaností nebo na vesnicích, kde ženy na mateřské dovolené nemohou pracovat na částečný úvazek právě kvůli časově náročnému dojíždění do zaměstnání).

I přes veškeré výhody, které práce z domova přináší, tak celodenní přítomnost ženy v domácnosti značně předurčuje její tradiční roli, která ji určuje starost o rodinu, děti a domácnost a muže staví do pozice živitele rodiny, neboť pracuje-li žena z domova, je genderový stereotyp ještě silnější než u žen, které pravidelně docházejí do zaměstnání.

Pokud je žena zaměstnána na plný úvazek dostává se do koloběhu tzv. dvojí směny, kdy kromě práce jí čeká ještě péče o domácnost a děti. V dnešní době většina žen tento model chápe jako správný a přirozený jedině v čem se může lišit, je přístup muže v zapojení se do domácích prací a péči o rodinu. Z tohoto hlediska rozlišuje tři odlišné přístupy:

- Ženy, které si tradiční genderovou roli samy zvolily a jsou s ní spokojené, neboť ji chápou jako svoji životní úlohu.
- Ženy, které se s tradičním rozdělením smířily pod tlakem svého okolí.
- Ženy usilující o zapojování partnera do denní péče o rodinu a domácnost, aby se i ony mohly více věnovat pracovnímu nasazení a seberealizaci.

Z výše uvedených skutečností je patrné, že ženy pracující doma přijímají genderové stereotypy charakterizované tradičním rozdělením rolí na ženské a mužské včetně všech povinností, jež z nich vyplývají⁴⁸. Z výzkumu, jenž byl prováděn Sociologický ústavem

⁴⁷ KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004.

⁴⁸ ŠINDLEROVÁ I. (ed.) *Práce žen z domova v České republice: Nejistá a nevýhodná práce ukrytá za dveřmi domácností, nebo flexibilita pro skloubení rodinného a profesního života?*, Evropská kontaktní skupina, Gender Studies, 2006.

v roce 2003, vyplývá, že alternativní formy práce nejsou využívány ženami tak často, jak bychom si představovali, naopak muži tyto alternativní formy zaměstnání využívají pro nezávislost, kterou jim přináší⁴⁹.

Stejně jako pro muže, tak i pro ženy se práce stává stále častěji důležitou hodnotou, díky které jsou silně narušovány tradiční genderové stereotypy. V České republice je trh práce charakterizován vysokým procentem zaměstnaných žen, což ovšem i přes danou skutečnost vykazuje mnoho negativních dopadů právě na ně. Hlavní příčinou této skutečnosti je stálá segregace pracovního trhu pohlaví podle, kde ženy zastávají méně placená a méně důležitá místa. Mohli bychom říci, že obecně na českém trhu platí, že čím vyšší pozice, tím méně žen vyskytujících se na nich a tím vyšší rozdíly mezi platovým ohodnocením. Je-li tato skutečnost zapříčiněna přerušovaným kariérním růstem, kdy se žena stará o děti a rodinu nebo je to jen forma genderového stereotypu, který bychom se měli snažit změnit, je otázkou. Každopádně pokud chce žena sladit rodinný život s tím pracovním, je zapotřebí, aby se na zaopatřování rodiny podílel i muž a to nejen z hlediska finančního. Zároveň, nedojde-li k otevřené spolupráci mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, nebude možné nikdy uplatnit politiku rovných příležitostí ani v praxi.

⁴⁹ HAŠKOVÁ H, KRÍŽKOVÁ A., Průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce, Sociologický ústav AV ČR, 2003 pro MPSV.

5 ORGANIZACE V ČR ZABÝVAJÍCÍ SE GENDEROVOU PROBLEMATIKOU

Po vstupu České republiky do Evropské unie se změnila mnohá požadavky související s rozdílným přístupem a pohledem na muže a ženy. Na základě nedostatečně dostupných dat zaměřujících se na ekonomickou a sociální oblast života žen a mužů, bylo nutné začít zpracovávat statistické údaje z hlediska pohlaví a věku, které Evropská unie vyžadovala. V České republice tak vznikly organizace, které se touto problematikou, ať už přímo či nepřímo, zabývají a statisticky vyhodnocují veškerá potřebná data, jejichž společným problémem jsou genderové rozdíly mezi muži a ženami. Tyto organizace jsou soukromými i veřejnými subjekty, které své poznatky vydávají v určité periodicitě s ohledem na jednotlivá odvětví společnosti.

5.1 Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. - Gender & sociologie

Jako první instituce byl založen z hlediska genderového výzkumu Sociologický ústav AV ČR s oddělením zaměřujícím se na Gender a sociologii v roce 1965. Záhy byl ovšem přerušen a svého obnovení se dočkal až v roce 1990. Výzkumnou institucí se stal až po několika letech, v roce 2007, kdy na základě této změny byla ustanovena Rada SOÚ AV ČR, v. v. i. A Dozorčí rada SOÚ AV ČR, v. v. i. Tato státem řízená instituce se zaměřuje dodnes na výzkumy veřejného mínění, empirická šetření, sociologické výzkumy a případové studie právě z oblasti genderové rozdílnosti mezi muži a ženami. Jejich studie jsou prováděny jednorázově i v opakujících se intervalech pro lepší porovnání. Aktivním podílníkem se na mnohých evropských i mezinárodních projektech si zajišťují pravidelnou účast různých programů International Social Survey Programme a European Social Survey. Tato organizace má sídlo v Praze a je financována z prostředků Grantové agentury ČR, jednotlivými ministerstvy a zahraničními institucemi.

Na základě potřeby porovnávání mužů a žen bylo v roce 1990 vytvořeno speciální oddělení Gender a sociologie, které mělo za úkol zpracování sociologického postavení žen české společnosti. V současné době se jedná o jednu z hlavních vědeckých institucí České republiky zabývajících se problematikou postavení mužů a žen ve společnosti. Jejich

výsledky získávané pomocí vlastního kvalitativního i kvantitativního zkoumání podporovaného teoretickým studiem jsou přístupné široké veřejnosti.

V rámci programu EUPRO MŠMZ ČR bylo v roce 2001 založeno *Národní kontaktní centrum - ženy a věda*, jehož cílem bylo zavádění nejrůznějších institucionálních změn v oblastech genderové rovnosti ve vědě a vzdělávání a tím docílit lepšího postavení žen ve vědních oborech. Od roku 2006 toto oddělení pravidelně vydává časopis *Gender, rovné příležitosti*, který je podporován Grantovou agenturou Akademie věd ČR a vychází dvakrát do roka jak v tištěné, tak elektronické podobě (www.genderonline.cz).

Mezi hlavní výzkumné oblasti v posledních letech patří sociologie soukromého života, gender a pracovní trh, genderové sociální nerovnosti a jejich feministická kritika, rovněž i politika péče a feministické epistemologie a produkce znalosti. Sociologický ústav zároveň ve spolupráci s oddělením Genderu a sociologie pořádá pravidelné semináře a workshopy, jež mají být podporou pro vědkyně a mladé lidi ve světě vědy.

5.2 Gender Studies, o.p.s.

Jedná se o nevládní, neziskovou organizaci založenou v listopadu roku 1991, která se zabývá postavením mužů a žen ve společnosti a vztahy mezi nimi. Tato obecně prospěšná společnost je považována za informační, konzultační a vzdělávací centrum, jehož hlavním cílem je shromažďování, zpracovávání a další distribuce získaných poznatků z oblasti genderové tematiky. Jejím hlavním cílem je aktivní ovlivňování společenských oblastí lidského života mužů a žen, které je postaveno na rovnosti příležitostí pro obě pohlaví, pomocí seminářů, přednášek, školení a projektů zaměřujících se na téma rovného postavení mužů a žen ve společnosti.

Nezisková společnost Gender Studies disponuje největší knihovnou zaměřenou na genderovou tematiku ve střední Evropě, zajišťuje informační a knihovnické služby široké veřejnosti v oblasti genderu a v současné době se pyšní více než 7 000 tituly zaměřujícími se a téma rozdílnosti mezi mužským a ženským pohlavím ze všech oblastí dnešní společnosti (feminismus, diskriminace žen na trhu práce, kombinování práce a rodinného života, atd.).

5.3 Úřad vlády ČR

Až několik let po zřízení neziskové organizace Gender Studies reagovala vláda České republiky na vznik vlastního orgánu pro zajištění rovnosti mezi muži a ženami. V roce 2001 vznikla pod záštitou vlády ČR Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, která plní funkci stálého poradního orgánu v oblasti genderové rovnosti mezi oběma pohlavími. Tato Rada má jednu pracovní skupinu a čtyři výbory:

- *Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů*
- *Výbor pro prevenci domácího násilí*
- *Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života*
- *Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích*
- *Pracovní skupinu muži a rovnost žen a mužů.*

Všechny tyto instituce představují pracovní orgány Rady, jež byly zřízeny s účelem získat podrobnější detail pro pochopení některých významných oblastí představujících rovnější příležitosti pro muže i ženy. Stejně jako se vláda ČR musí řídit určitými pravidly, tak i Rada má svůj řídicí dokument tzv. *Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů*, který je každoročně schvalován vládou ČR a obsahuje mimo zprávy o rovných příležitostech mužů a žen z předchozího roku i *Aktualizovaná opatření* neboli seznam úkolů pro jednotlivé resorty Rady na kalendářní rok, kterými se musí řídit a zajistit jejich dodržování.

Od prosince roku 2011 se z Úřadu vlády ČR přesunula agenda rovných příležitostí žen a mužů pod Ministerstvo práce a sociálních věcí, které si později do své správy převzalo i samotnou Radu a její sekretariát.

5.4 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Stejně jako i ostatní ministerstva České republiky, tak i Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) každoročně spolupracuje se všemi organizacemi zaměřujícími se na genderové nerovnosti mužů a žen a vydává pravidelné publikace.

Nejznámější publikace vydalo MPSV v roce 2003 ve spolupráci se švédskou

Národní radou trhu práce v rámci twinningového projektu Evropské unie „*Zlepšení veřejného institucionálního mechanismu pro aplikaci, prosazení a kontrolu rovného zacházení s muži a ženami*“. Těmito publikacemi, které vznikli na základě výše uvedeného projektu je *Příručka na cestu rovnosti žen a mužů* a publikace *Proč a jak vypracovat plán rovnosti žen a mužů*. I v pozdějších letech vznikali na základě spolupráce s ostatními zeměmi Evropské unie a jejími jednotlivými projekty publikace zaměřené na genderovou rozdílnost. Mnohdy ovšem tyto publikace byly vydávány v anglickém jazyce a to zejména pro pozdější možnost porovnávání a mezinárodního srovnání účastněných zemí. Mezi takové publikace patří *Information Methodology Gender Budgeting* (Informativní metodika - Rozpočtování z hlediska mužů a žen) z roku 2004, na níž pracovalo MPSV ve spolupráci Ministerstvem financí a publikace, která vznikla v roce 2007 *Gender Budgeting in practice*.

Obě výše uvedené publikace se snaží svým obsahem přiblížit veřejnosti správné pochopení genderové tematiky a přiblížit čtenářům rostoucí význam rovného přístupu k zaměstnávání mužů a žen z hlediska genderového rozpočtování, kdy dochází ke spravedlivému finančnímu ohodnocování a prosazování zájmů u obou pohlaví v dané společnosti.

5.5 Parlament České republiky

Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti byla zřízena na základě podnětu Poslanecké sněmovny. Tato komise se zabývá genderem jako celkovým tématem ohrožujícím dnešní společnost a ne jen jako rozdílnými příležitostmi v uplatnění mezi muži a ženami. Komise pořádá různorodé semináře zaměřující se na všechny oblasti lidského života, které jsou ovlivňovány genderovými předpoklady společnosti (harmonie mezi rodinným, soukromým a pracovním životem, seminář zaměřující se na vyšší zastoupení ženských v politice a na rozhodujících pozicích) a stala se organizátorem soutěže „Obec přátelská rodině“.

V rámci Senátu Parlamentu ČR působí *Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice*, jenž zřídil další podvýbory - *Podvýbor pro sport* a *Podvýbor pro lidská práva a rovné příležitosti*, který se rovněž zabývá tematikou genderové nerovnosti.

5.6 Český statistický úřad

Český statistický úřad je jediný státní orgán, který prezentuje veškeré statistiky obyvatelstva ČR a zároveň spolupracuje s ostatními nadnárodními i mezinárodními organizacemi. Jeho spolupráce spočívá i v pravidelném reportu evropskému statistickému úřadu Eurostat, jehož stanovená pravidla a metodiky jsou pro všechny státy Evropské unie závazné a umožňují celoplošné sledování vybraných ukazatelů, včetně generové nerovnosti mužů a žen.

Oddělení zabývající se Genderovou statistikou začlenil Český statistický úřad do oddělení specifických statistik obyvatelstva v lednu roku 2003. Toto oddělení poskytuje detailní charakteristiky a přehledy z oblasti genderových rozdílů rodin, zdraví, práce, vzdělání, sociálního zabezpečení, kriminality, veřejného života a dalších oblastí genderové rozdílnosti. Od roku 2000 začal Český statistický úřad vydávat analytické publikace zaměřující se na genderovou tematiku, které jsou vydávány v pravidelných intervalech dodnes. První publikace nesla název *Ženy a muži v číslech* a započala postupné periodické sledování genderových statistických údajů. O rok později byla tato ročenka přejmenována na *Zaostřeno na ženy* a o další rok později nesla název *Zaostřeno na ženy a muže*. Od roku 2003 Samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva ČSÚ ve spolupráci s MPSV ČR vydalo odbornou publikaci *Ženy a muži v datech*, která je vydávána dodnes v určitých časových intervalech (většinou s odstupem tří let pro lepší porovnání zveřejněných údajů) a slouží jako aktualizace získaných dat z let minulých doplněných o nové důležité poznatky vedoucí k důkladnějšímu pochopení společnosti genderové problematiky.

Mimo výše uvedených publikací vydává Samostatné oddělení specifických statistik i analýzy, jež se zabývají genderovými odlišnostmi a rozdíly dnešního světa. Jako podklad k této diplomové práci byly použity zejména vybrané údaje z publikace *Zaostřeno na ženy a muže* z roku 2013, jež vydává právě zmiňovaný Český statistický úřad.

6 VYMEZENÍ VENKOVA

Již od počátku sociologických výzkumů dochází k problematice definování a vymezení venkova, neboť postojů a názorů k tomuto slovu je mnoho, záleží pouze na hledisku pohledu a zkoumané oblasti. Není nejmenších pochyb, že venkov tvoří podstatnou část našeho území, takže je zapotřebí jasně definovat venkov a pak jej můžeme porovnávat a srovnávat s městem z hlediska postupného vývoje. V následujícím textu si proto ujasníme vymezení venkova, jeho vztah k městu a podíváme se na několik pokusů typologizace českého venkova.

5.1 Historický vývoj mezi venkovem a městem

Slovo venkov má svůj původ v latinském slově *rural* a označuje opak města, jeho počátky nalezneme v dávné minulosti, která jak uvádí Pavlík⁵⁰, vznikla již v průběhu neolitické revoluce, neboť postupným přechodem k zemědělské činnosti se zvyšovala produkce dobře skladovatelných potravin a bylo tak obyvatelům umožněno zaměřovat se i na jiné činnosti než ty, které byly spojeny výhradně se získáváním potravy. Vznikala tak sídla, která již neměla typicky zemědělskou charakteristiku, ale zaměřovala se zejména na světské a duchovní správy a později organizovanější rozdělení práce.

Všechna zemědělská sídla se ovšem neproměňovala na centra, jež by se označila jako město, jelikož pro vznik města či hradu bylo velice důležité nejen zemědělské bohatství a přírodní zdroje, ale také poloha. Nejčastěji centra vznikali na vodních tocích nebo na obtížně přístupných vyvýšeninách. Tato centra byla specifická strukturou obyvatelstva, jelikož se zde shromažďovali zejména obyvatelé zabezpečující technologický rozvoj a všeobecný rozkvět. Docházelo tak k dominantnímu postavení oproti okolním sídlům a jejich postupnému ovládnutí. Na základě tohoto zjištění bychom ovšem nemohli určovat město či venkov. „*Existují však charakteristické znaky města, které lze nalézt bez ohledu na historickou epochu nebo kulturu. Je to určité trvalé jádro sídla, které*

⁵⁰ Pavlík, Z.: Vymezení venkovského obyvatelstva, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2005 – Rozvoj venkovské společnosti, PEF ZU Praha 2005, ISBN 80-213-1274-2, s. 21-36.

představuje mocenské centrum, např. tvrz, často v minulosti také posvátné místo pro náboženské obřady, nakupení budov, které existovalo již u neolitických center a určitý druh opevnění (městské hradby apod.)⁵¹“. Postupem času se město od venkova odlišovalo i vznikem různých institucí, které jsou i v dnešní společnosti charakteristické zejména pro města, jako např. administrativní budovy, soud, nemocnice, škola, obchody a knihovna.

V době feudalismu se městské obyvatelstvo odprošťovalo od venkova nejen kvůli právům a privilegiím, jež jim byla přidělována, ale rovněž i na základě soudní a správní samostatnosti. Snažili se ostře hlídat hranice měst a venkovů, aby nedocházelo k přesídlování venkovských obyvatel. Tyto rozdílnosti a hranice mezi venkovem a městem ustoupili až v době urbanizace, kdy mohou vznikat nová města na základě přeměny vesnice, v níž se rozvinul obchod nebo průmysl a naopak stará města se začala rozvíjet zejména v období průmyslové revoluce, která zrušila nevolnictví a poddanství a umožnila volný pohyb obyvatel, tedy přesídlování venkovských obyvatel do měst.

V dnešní společnosti již nepozorujeme téměř žádné velké rozdíly mezi venkovem a městem, nejsou zde viditelné specifické rozdíly ve způsobu života a postupně dochází k přebírání městského způsobu života na venkov. Ani velikost sídla již není považována za charakteristický znak města, neboť městská sídla si i v dnešní době zachovávají své specifické funkce bez ohledu na svoji rozlohu.

5.2 Definice venkova

Jak již bylo naznačeno v předchozím textu, venkov se od města odlišuje na základě charakteristických znaků, které se ovšem mění nejen z hlediska času, ale i prostoru. Podle odborných publikací je patrné, že velké množství autorů se věnovalo právě problematice definování venkova, ale nejpodrobnější definici venkova uvádí Maříková⁵², která venkov definuje jako řídko osídlený prostor, v němž má důležitou funkci zemědělství. Na základě

⁵¹ Majerová, V. a kol.: Český venkov 2008, Proměny venkova, PEF ČZU Praha 2008

⁵² Maříková, P.: Venkov v České republice – teoretické vymezení, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2005 – Rozvoj venkovské společnosti, PEF ČZU Praha 2005, ISBN 80-213-1274-2, s. 37-57.

různých kritérií můžeme přistupovat i k různým definicím venkova, které nepohlížejí na venkov jen z hlediska účelového, ale i z hlediska:

- Urbanistického - definují venkov na základě specifických typů zástaveb,
- Demografického - vymezují venkov z hlediska nízkého počtu a hustoty obyvatel,
- Sociologického - označují venkov na základě rozdílného způsobu života.

Další definici nám přináší i Velký sociologický slovník, který popisuje, že: „*Venkov je obydlený prostor mimo městské lokality tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel, ale i jiným způsobem života, většinou propojeným s přírodou a také s jinou sociální strukturou ve srovnání s městem...*“⁵³. Svobodová a Věžník⁵⁴ popisují venkov jako prostor mezi jednotlivými městy a ucelenými komplexy lesní krajiny, který tvoří síť menších obydlených sídel a technických děl, jež jsou obklopeny zemědělsky využívanou krajinou.

Venkovská krajina je dalším pojmem, jehož historie sahá až do období neolitu, kde docházelo k jeho formulování. Dominantní funkcí venkovské krajiny je zemědělská výroba a produkce potravin, jakožto existenčního faktoru pro člověka a společnost, proto půda i území jsou od minulosti až do dnešní doby stálým předmětem hospodářských zájmů, lokálních sporů a mezinárodních konfliktů.

Z hlediska venkova a venkovské krajiny bychom neměli opomenout pojem **venkovský prostor**, který zjednodušeně označuje vesnice a venkovský prostor kolem nich. Jiné pojetí tohoto termínu naopak říká, že venkovský prostor je souhrn katastrů venkovských obcí nebo celkový souhrn ploch zemědělské půdy, lesů, vodních ploch, intraviánů, venkovských sídel, polních cest a místních komunikací. Tímto termínem bychom mohli označit veškeré oblasti s nízkým počtem obyvatel, kde převládá forma hospodaření, využívání půdy jako zemědělství a lesnictví⁵⁵.

⁵³ Velký sociologický slovník, Karolinum Praha 1996, str. 1 380.

⁵⁴ Svobodová H., Věžník A.: Úvod do geografie venkova. Masarykova univerzita Brno 2014, ISBN 978-80-210-6943-5,

⁵⁵ JOHNSTON, R. J. ed. The Dictionary of Human geography. 3. vydání, Oxford: Blackwell, 1994. 724 s.

Samostatnému významu slova venkov se zabývá Maříková⁵⁶, která popisuje, že původní význam tohoto slova u nás je „vně“ tedy před hradbami (vše mimo město), zatímco v jiných jazycích (angličtině, němčině, francouzštině) je tento pojem označením krajiny, plochy či jakéhokoliv prostoru vhodného pro zemědělskou činnost.

Kromě venkova bychom si měli vysvětlit pojem **venkovské sídlo** či **venkovská obec** neboli zjednodušeně **vesnice**. Tento pojem označuje sídlištní jednotku ve venkovském prostoru. Z hlediska historie se jedná o seskupení nejen obytných, ale i hospodářských stavení, které plní všechny potřebné funkce. A. Slepíčka ve své publikaci konstatuje, že: *„Venkovskými sídly rozumíme všechny prostorově oddělené sídelní útvary mimo města. Patří sem tedy samoty, malé skupiny domů (osady) i vesnice. Vesnice lze charakterizovat jako relevantní kompaktní venkovská sídla, která charakterem zástavby, strukturou ploch intravilánu, velikostí staveb a jejich funkčním využitím a také skladbou obyvatelstva a jeho počtem (až do 2000 až 5000 obyvatel) nemají znaky města⁵⁷.“*

Oproti tomu Andrlé⁵⁸ spojuje venkovské sídlo s venkovskou lokalitou, kde venkovskou lokalitu definuje jako ucelený soubor objektů sloužících k bydlení, které jsou základní kolektivitou, kde žijí lidé. Pouze postupný historický a ekonomický vývoj vedl ke spojení těchto kolektivit ve vyšší systémy, které utvořili takzvané administrativní obce.

Z hlediska sociologického pohledu je obec *„větší či menší sociální jednotka, tvořená obyvatelstvem společně užívajícím určité vymezené území, ve kterém se odehrává převážná část denního, hospodářského a kulturního života ... obecně se pojmu ve společenských vědách užívalo pro označení území s právně vymezenými hranicemi, obydleného obyvatelstvem, jež se zabývá hospodářskými činnostmi navzájem závislými.⁵⁹“*

Již ve výše uvedeném textu jsme upozorňovali na fakt, že se v průběhu historického vývoje postupně odstraňovali hranice mezi venkovem a městem, a tak není překvapivé, že v současné době dochází k jejich vzájemnému prolínání a proto nejen vymezení venkova, ale ani vymezení venkovské obce není jednoduché.

⁵⁶ Maříková P.: *Obrazy venkova*, in: Majerová V. a kol.: *Český venkov 2006 – Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace*, PEF_ZU Praha 2007, ISBN 978-80-213-1631-7, s. 112-126.

⁵⁷ Slepíčka A.: *Venkov a/nebo město, Lidé/sídla/krajina*, nakladatelství Svoboda Praha 1981, str. 26.

⁵⁸ Andrlé A.: *Změny v sídlení struktuře obyvatelstva*, in: *Moderní obec 3/1995*.

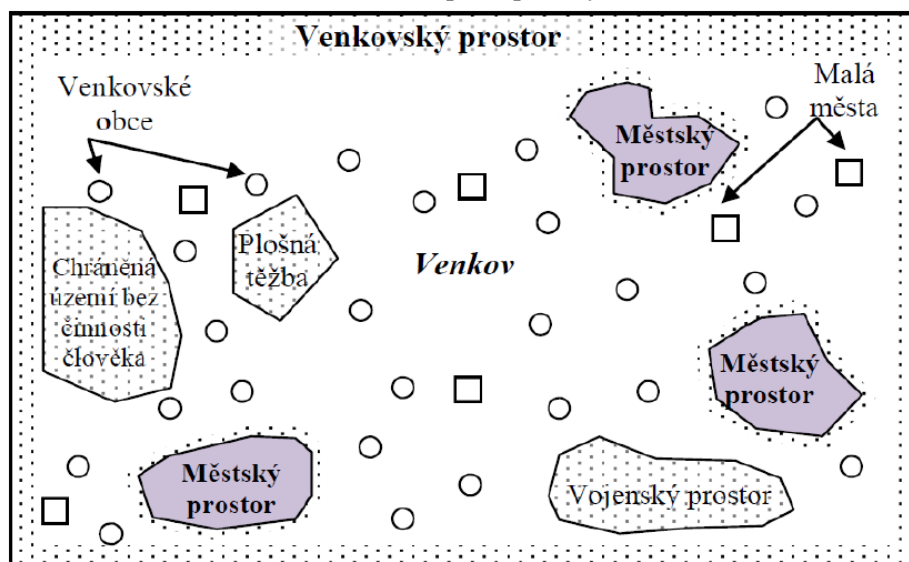
⁵⁹ *Malý sociologický slovník*, Nakladatelství Svoboda Praha 1970, heslo Obec, autor Jiří Musil, str. 252.

Maříková⁶⁰ ve své publikaci shrnuje nejčastěji používaná kritéria, která napomáhají k vymezení venkova a venkovských obcí. Tato kritéria rozděluje do tří základních skupin podle jejich měřitelnosti a objektivnosti na:

1. **Subjektivní vymezení** - kritéria jsou založena pouze na dojmech a cítění lidí.
2. **Objektivní vymezení kvalitativní** - kritéria jsou většinou přesně specifikována, ale lze je špatně měřit (architektonický vzhled, historický vývoj, struktura osídlení, ale i kritéria sociální, které je možné sledovat pouze na základě sociologických výzkumů). Tato skupina je jakýmsi zlomem mezi subjektivním a objektivním vymezením venkova.
3. **Objektivní vymezení kvantitativní** - kritéria vymezující venkov jsou jasně definovaná, měřitelná a jejich zjišťování a ověřování je snadné, ovšem jejich použití může přinést problémy.

Některá kritéria se mohou zdát více objektivní než subjektivní a vymezení jednotlivých skupin může být pro ostatní autory vymezující venkov sporné, ale záleží zejména na účelu použití toho či onoho kritéria a jeho detailní specifikaci.

Obr. 1: Prostorová strukturace území z hlediska přístupů k vymezení venkova⁶¹

Zdroj: BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K.

⁶⁰ Maříková P.: Venkov v České republice – teoretické vymezení, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2005 – Rozvoj venkovské společnosti, PEF ČZU Praha 2005, ISBN 80-213-1274-2, s. 37-57.

⁶¹ BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K. Synergie ve venkovském prostoru – aktéři a nástroje rozvoje venkova. Brno: GaREP Publishing, 2009. 96 s. ISBN 978-80-904308-0-8.

Vymezení venkova na základě jednoznačně ohraničeného prostoru je velice obtížné, neboť nejen v České republice prošel v posledních deseti letech výraznými změnami. Pokud jsme ještě v 60. a 70. letech 20. století mohli hovořit o venkově jako o heterogenním typu území, jež se vyznačovalo malou hustotou zalidnění a vysokým zaměstnaneckým potenciálem v zemědělství, ta v současné společnosti již tento obraz venkovského pojetí neplatí, jelikož dnes venkov vykazuje mnohé charakteristické znaky města a naopak města vykazují venkovský charakter. Není proto možné jednoznačně vytvořit univerzální vymezení, ale je možné venkov jen účelně vymezovat.

5.2.1 Kvalitativní znaky venkova

Účelem vymezení venkova je v podstatě potřeba najít co nejvíce specifických znaků a odpovídajících prostorů jako územně souvislých regionů, které můžeme následovně označit venkovskými. Pro vyhledání společných znaků musíme přijmout venkov jako prostor tvořený venkovskými obcemi a jejich okolní krajinou s ohledem na rozvojovou situaci těchto venkovů. U venkovských obcí neboli venkovských sídel můžeme poté z hlediska různých pohledů vymezit základní typické znaky pro tradiční venkov (zpracováno na základě publikací využití informací z publikací Maříková⁶² a Perlín):

- **Urbanistické znaky** - velké množství rodinných domů, nevyvinutá či málo vyvinutá uliční síť s dominantním prostorem označujícím náves, který funguje jako společenské a kulturní centrum sídla. V okolí se vyskytuje vysoký podíl zeleně.
- **Architektonické znaky** - nízkopodlažní zástavby s absencí nájemního bydlení, domy jsou doplněny hospodářským zázemím, vymezeným dvorem a zahranou s oddělenými funkcemi využití.
- **Ekonomické znaky** - rozhodující činností je zemědělství a primární výroba potravin, ekonomicky aktivní obyvatelé ve většině případů vyjíždějí do zaměstnání mimo toto sídlo.

⁶² Maříková P.: Obrazy venkova, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2006 – Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace, PEF ČZU Praha 2007, ISBN 978-80-213-1631-7, s. 112-126.

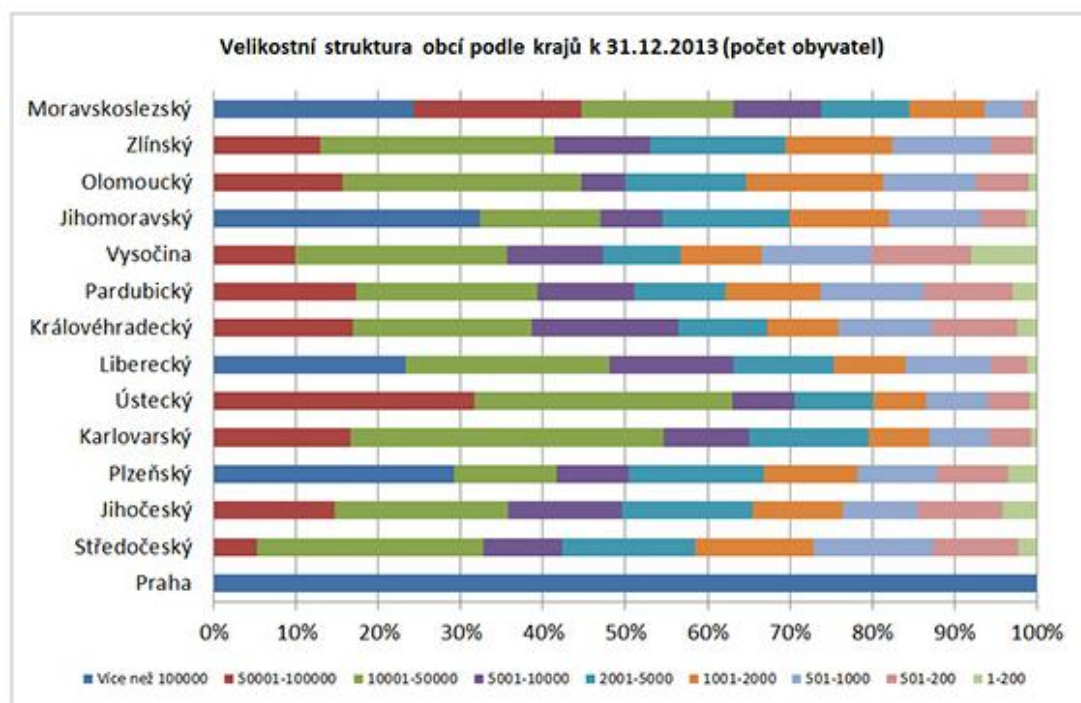
- **Sociální znaky** - úzké sociální kontakty mezi obyvateli sídla, dodržování tradic, konzervativnější názory, neformální sociální kontrola.
- **Administrativní znaky** - statut sídla (sídlo, jenž v minulosti nebo přítomnosti získalo městská práva, je označováno jako město, ostatní sídla jsou vesnicemi).

5.2.2 Kvantitativní znaky venkova

Na základě výše uvedených znaků, s výjimkou administrativního znaku, nelze celoplošně určit území splňující znaky venkova, je proto v praxi velmi důležité kromě kvalitativních znaků využít i znaků kvantitativních.

Nejjednodušeji zjištělnou a především dlouhodobě sledovanou charakteristikou určující vymezení venkova je počet trvale žijících osob v obci. Ovšem ani velikost není dostačujícím kritériem zařazujícím obce mezi venkovské, a tak je zpravidla doplněn dalšími údaji.

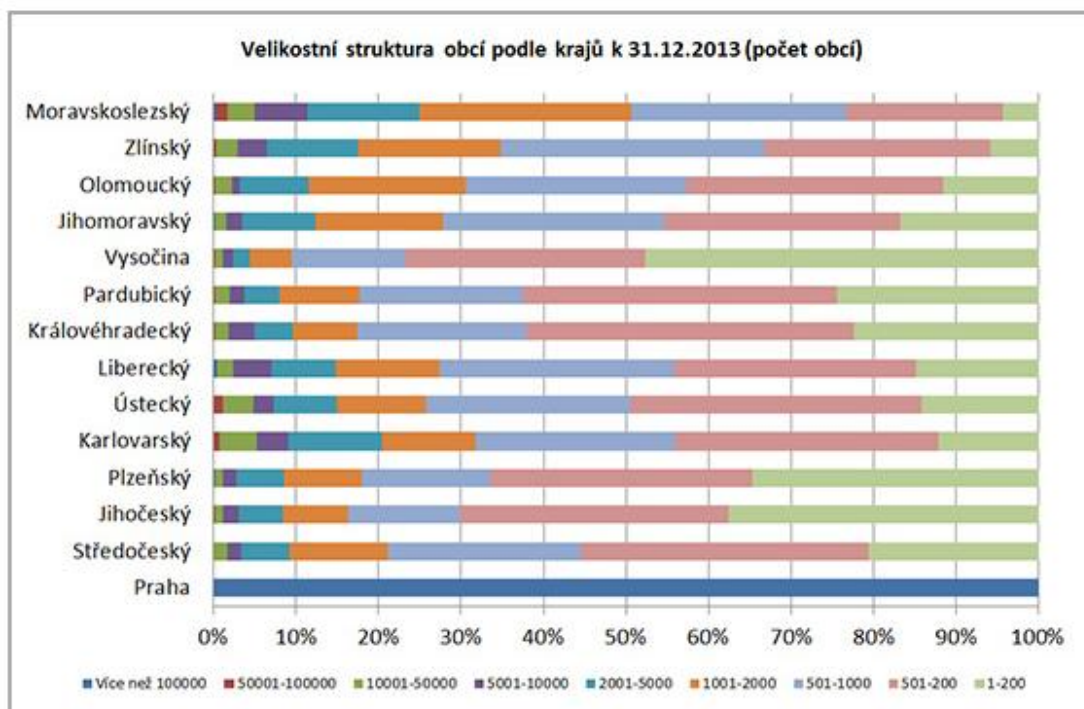
Graf č. 10: Velikostní struktura obcí podle krajů k 1.1.2013 (počet obyvatel)⁶³

Zdroj: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/pics/02-02.jpg

⁶³ http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/pics/02-02.jpg

Graf č. 11: Velikostní struktura krajů podle obcí k 1.1.2013 (počet obcí)⁶⁴

Zdroj: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js14/g_venkov/web/pics/02-03.jpg

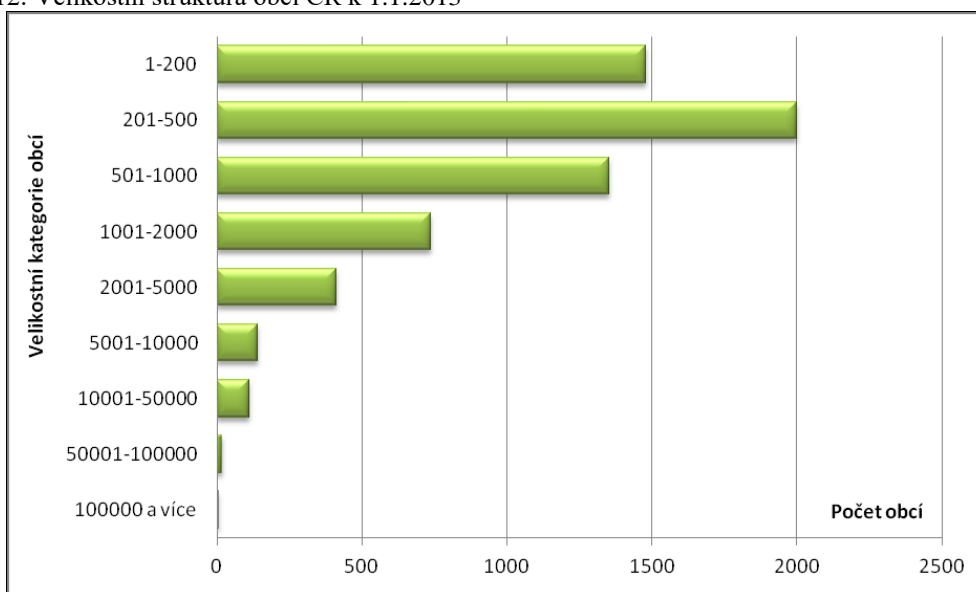
Ke kvantitativním znakům patří i sídelní struktura, která je v současné době velice charakteristická nejen historickým vlivem, ale i specifickými rysy, mezi něž zařazujeme:

- Vysoké procento rozdrobenosti venkovských sídel,
- Poměrně nízké zastoupení velkoměst,
- Nepochybnou a významnou roli malých a středních měst.

Pokud bychom se zaměřili na sídelní strukturu České republiky, zjistili bychom, že se vyznačuje velkou roztržitostí, která se odráží v existenci vysokého počtu malých obcí a vesnických sídel. K 1.1.2013 bylo na území České republiky 4 833 obcí, jejichž počet obyvatel byl nižší než 1 000 (ve srovnání s celkovým počtem všech obcí se jednalo o 77,3%) a k tomuto datu rovněž v malých obcích žilo 1 789 091 obyvatel, tedy pouze 17,1% obyvatelstva České republiky.

⁶⁴ http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js14/g_venkov/web/pics/02-03.jpg

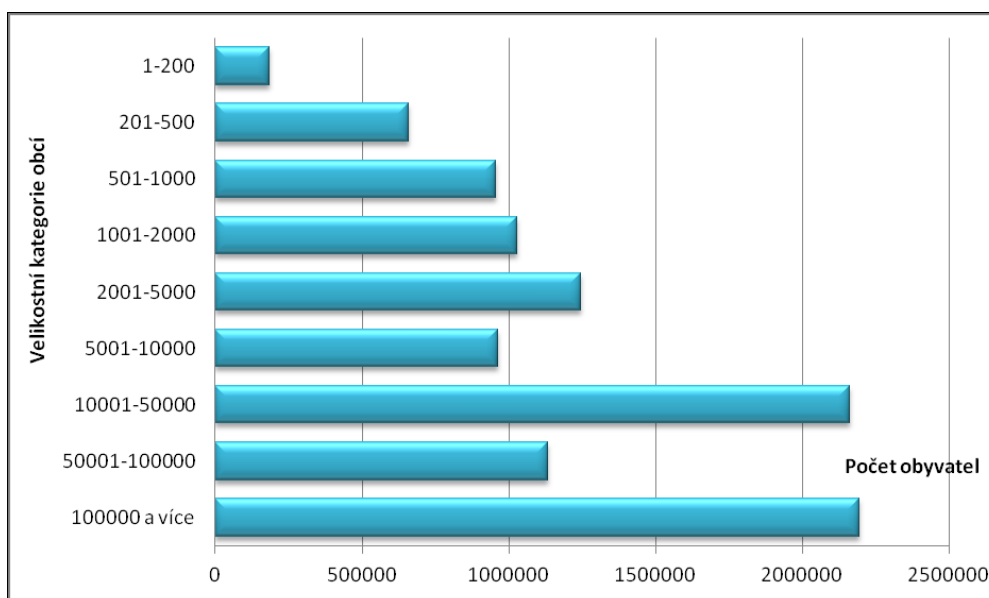
Graf č. 12: Velikostní struktura obcí ČR k 1.1.2013⁶⁵

Zdroj: Český statistický úřad, data uvedená v roce 2014

Význam malých obcí není možné omezit pouze na hledisko populační, je potřeba přihlížet i na ostatní faktory jako je územní velikost, která nám v praxi ukazuje, že obce, jež jsou menší než 1 000 obyvatel, ve své podstatě spravují více než polovinu rozlohy našeho státu. Musíme také přihlížet na jejich plošné neboli rovnoměrné rozložení i přesto, že existují regionální rozdíly.

Graf č.13: Počet obyvatel v obcích ČR dle velikostních kategorií k 1.1.2013⁶⁶

Zdroj: Český statistický úřad, data uvedená v roce 2014

⁶⁵ Český statistický úřad, data uvedená v roce 2014

⁶⁶ Český statistický úřad, data uvedená v roce 2014

Přístupů určujících vymezení venkova bychom našli mnoho, ovšem mnohé z nich se ve svých charakteristikách a rozdělení v mnohém shodují. Jelikož v posledních letech český venkov prošel velkými změnami, následující tabulka nám ukáže, jak se venkov vymezoval ještě před několika lety a jaký je jeho pohled na vymezení dnes (shrnutí výše uvedených získaných poznatků):

Tabulka č. 2: Znak venkova⁶⁷

Oblast	Tradiční venkov	Současný venkov
Znaky	Přesné vymezení města a venkova	Ztráta jasně vymezených hranic mezi městem a venkovem
	Z hlediska architektonického jsou zastoupeny tradiční venkovské znaky - nízká zástavba, stodola, dvůr s hospodářskými zvířaty, zemědělské stavení	Postupné ustupování venkovských znaků - místo dvorku terasa sloužící k odpočinku, bazén místo hospodářských zvířat (vše je možné koupit bez práce)
	Nízká hustota zalidnění s vysokým podílem hospodářských stavení	Suburbanizace
	Vysoká koncentrace kapliček, křížů, svatých obrázků	
	Charakteristická krajina - velké množství polí, luk, lesů bez ohledu na jejich zemědělské či jiné využití	

Zdroj: SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011

5.3 Funkce venkova

Stejně jako se změnil pohled na vymezení venkova, za posledních dvacet let, změnili se i funkce venkova. V mnohých publikacích se můžeme setkat se stejným pohledem na tuto otázku, kdy funkce venkova začínají u zemědělské činnosti, pokračují přes možnost bydlení a končí u dnes nejvíce oblíbené rekreační či odpočinkové činnosti.

Kromě přesně definovaných rysů venkova, můžeme na venkov pohlížet i z hlediska subjektivních vlastností, které nám ukazují, jak je venkov vnímán z různých úhlů pohledu.

⁶⁷ SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011

Na toto vnímání se ve své publikaci zaměřuje i Kučera a Kuldová⁶⁸, kteří venkov popisují jako:

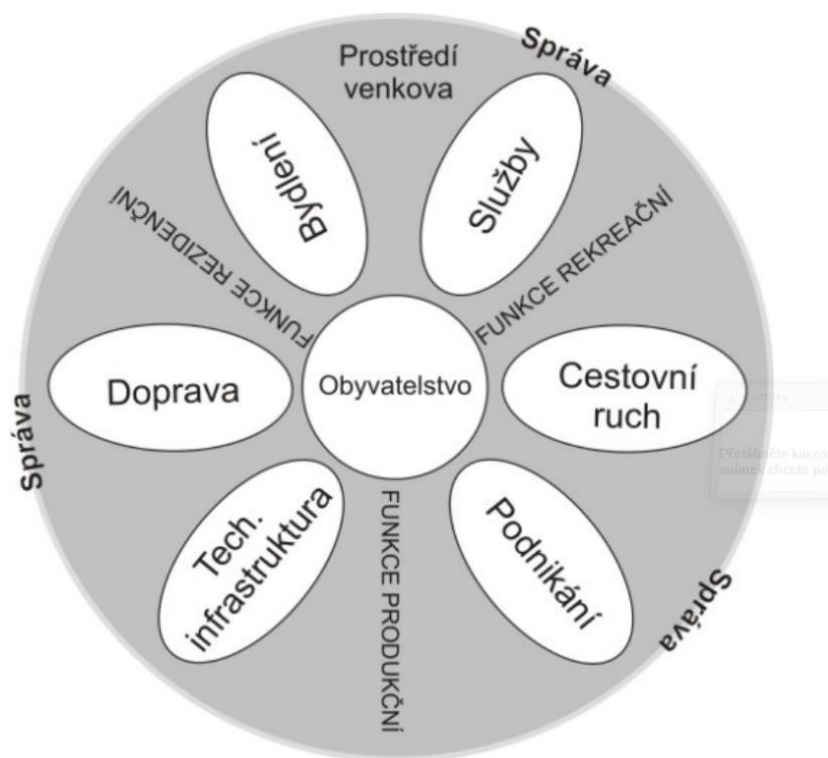
- **Neměstský prostor** - venkov je vymezen jako prostor mimo město, kde hlavními ukazateli pro jeho vymezení je počet obyvatel, hustota zalidnění či ekonomické a demografické ukazatele.
- **Krajina** - otevřený prostor sloužící jako alternativa uzavřeného a stísněného prostředí města.
- **Prostor pro zemědělství** - subjektivní představa městského obyvatelstva o tom, že zemědělství je na venkově nejdůležitějším ekonomickým ukazatelem. Jeho krajinotvorná funkce není jediným činitelem, velice často se zaměřují pojmy, kde venkov = zemědělství.
- **Životní styl** - podle našich předpokladů je život na venkově odlišný od života ve městě. Lidé jsou v úzkém vztahu a žijí v uzavřených komunitách. V současné době se ovšem vytrácí vědomí skutečného života na venkově, jak ho můžeme pozorovat dnes.
- **Prostor rekreace a odpočinku** - tato funkce byla venkovu přiřazena až v průběhu 20. století, kdy došlo k rozvoji turistiky a „druhého bydlení“. Z pohledu rozvoje venkova má tato funkce jak pozitivní, tak i negativní důsledky.

V posledních letech došlo k velkým proměnám venkovského prostředí, které je podle Svobodové⁶⁹ definováno třemi základními funkcemi - **produkční, rezidenční a rekreační** (někdy označováno jako spotřební). Pro zachování kvalitního života je zapotřebí všechny tyto funkce rovnoměrně rozvíjet, ovšem s přihlédnutím na specifika regionu (poloha, předpoklady pro cestovní ruch, zachované tradice, apod.).

⁶⁸ Kučera Z., Kuldová S.: Vnímání venkova: klíčový fenomén jeho rozvoje, in: Sborník příspěvků Venkov je náš svět, Český Krumlov 2006, str. 408-411.

⁶⁹ SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011.

Obrázek č. 2: Funkce venkova a jejich kontext⁷⁰

Zdroj: SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011.

Tabulka č. 3: Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v jednotlivých sektorech národního hospodářství k 3.3. 1991, 1.3. 2001 a 26.3. 2011⁷¹

	1991	2001	2011
Zemědělství, lesnictví, rybolov	28,5	11,1	6,4
Průmysl a stavebnictví	41,4	42,3	37,3
Služby	27,9	39,4	56,2

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011, vlastní zpracování

V současné společnosti se neustále setkáváme s tím, že je venkov považován jako centrum zemědělství na jedné straně a na straně druhé jako krajinný prostor obklopený přírodou a vyzařující volnost obyvatel. Pro život je venkov hodnocen jako dobré místo, neboť většina obyvatel, včetně městských, jej označuje jako skutečný domov.

⁷⁰ SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011.

⁷¹ Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011

7 PROMĚNY VENKOVA

V předchozí kapitole jsme si vymezili venkov jako takový, podívali jsme se na jeho definice a základní funkce, které venkov představuje. Jak již bylo popsáno výše, venkov za posledních dvacet let prošel velkou řadou změn, které ho odlišují od tradičního venkova, jak ho známe ze starých filmů či vyprávění našich babiček. Změny na venkově se netýkají jen postupně upadajícího zaměření na zemědělskou výrobu, ale i mnoha jiných faktorů, jenž dnešní venkov mění a přibližují městskému způsobu života.

V následujícím srovnání si ukážeme, jakými největšími změnami prošel tradiční a současný venkov a jaký vliv tyto změny mají na obyvatele těchto území.

Tabulka č. 4: Proměny venkova

Oblast	Tradiční venkov	Současný venkov
Prostor	Jasně vymezené hranice	Ztráta vymezených hranic
	Tradiční architektonické znaky domů a zemědělských stavení, stodola, dvůr s hospodářskými zvířaty	Domy jsou přizpůsobovány dnešnímu stylu, odprošřují se od standardních znaků a již neplní funkce zemědělských či hospodářských stavení
	Nízká hustota zalidnění	Postupné stěhování se z měst na venkov (klid a čisté prostředí)
Zemědělství	Většina obyvatel pracuje v zemědělství, zakládají se rodinná hospodářství	Nízká zaměstnanost v zemědělství - postupný přechod na ekologické zemědělství
	Obyvatelé mají vztah k půdě a ke krajině - slouží pro potřeby obživy	Krajina již neplní funkce obživy na 100%, důležitější je rekreační charakter
	Pěstování a chov dobytka na pozemku domu zejména pro vlastní potřebu	Zahrady sloužící k odpočinku, dvory s dobyt看kem nahrazeny bazény, terasou, atd.
Ekonomika	Tradiční řemesla	Podnikatelé a drobní živnostníci
	Zaměstnanost v zemědělství	Nedostatek pracovních míst
	Nízká náročnost na kvalitu služeb,	Rozvoj dopravy, telekomunikací,

Služby	komunikace, většinou postrádáme kanalizaci	zavádění internetu, budování plynofikace a kanalizace
	Vyprodukovaný odpad zlikvidován vlastním spálením	Komunální svoz odpadu
	Špatné spojení hromadné dopravy	Špatné spojení hromadné dopravy, využívání osobních automobilů
	Obchod v každé obci, dojíždění pojízdných prodejen	Postupná obnova malých obchodů omezena poptávkou
	Horší vybavenost domácností	Domácnosti jsou na stejné úrovni jako ve městě, postupné přesouvání městského způsobu života na venkov
Obyvatelstvo	Odchod mladých a vzdělaných lidí do měst, lepší uplatnění a lepší pracovní podmínky	Stěhování na venkov z důvodu kvalitního a čistšího prostředí
	Práce v obci (zemědělství)	Dojíždění za prací a službami do přilehlých měst
	Rodáci, starousedlíci - neexistuje anonymita, každý zná každého, navzájem si po generace předávají zkušenosti a řemesla	Závislost na městě - přebírání městských zvyklostí, vyšší anonymita
	Většina obyvatel se středoškolským vzděláním bez maturity	Vysoké procento osob se středoškolským vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním
	Bohatý kulturní a společenský život, pořádání pravidelných kulturních akcí (tancovačky, oslavy, jarmarky, hody)	Postupné vymizení tradičních slavností a kulturních akcí, úpadek jak kulturního, tak i společenského života.
Tradice a zvyky	Tradiční nářečí, kroje	Přebírání městského slangu
	Nedělní návštěva kostela, pravidelné setkávání se s ostatními (hospoda, hody)	Naprosté vymizení tradičních hodnot
	Autority v obci - starosta, farář,	Autoritou je jen starosta

	lékař, učitel	
	Škola a základní služby v každé obci	Snaha o udržení škol v obcích, většina škol a mateřských škol je přesunuta do měst
Trh práce	Zemědělství je nejdůležitější aktivitou venkova	Zemědělství nepokryje pracovní nabídkou obyvatelstvo venkova, snižuje se produkce a do popředí se dostává ekologické zemědělství
	Dělnická profese je samozřejmostí	Vzdělání jako možnost vyššího společenského postavení a vyšších příjmů
	Využívání tradičních řemesel	Nedostatek kvalifikovaných pracovníků, vyhledávání fyzicky nenáročných prací
Funkce	Pracovní a obytná	Obytná a rekreační
	Různorodé obyvatelstvo z pohledu věku	Stárnutí vesnice - mladí se stěhují do měst a lidé v produktivním věku či staří se sdružují na venkově

Zdroj: SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s r.o., 2011, vlastní zpracování

Výše uvedená tabulka nám ukázala, jakými proměnami venkov v posledních letech prošel a jakým způsobem byl ovlivněn život na venkově. Dříve prosperující venkovské obce zaměstnávající nespočet obyvatel v zemědělství se dnes potýkají s nezaměstnaností a musejí se zaměřovat na jiné oblasti svého působení, neboť zemědělství a venkov již nejsou dvě neoddělitelné věci, ba naopak, v dnešní společnosti se stále častěji setkáváme s tím, že za několik let bude venkov spojený spíše s relaxací a odpočinkem, než se zemědělstvím.

8 SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V posledních deseti letech se objevuje čím dál více publikací zaměřujících se na genderovou problematiku z různých úhlů pohledu. Tuček⁷² ve své publikaci popisuje ucelený pohled na dynamický vývoj sociálních nerovností za období postsocialistického vývoje na základě empiricky srovnatelných údajů z celé škály výzkumných šetření. Zaměřuje se na změny, které u nás proběhly v období transformace z pohledu na demografickou, politickou, ekonomickou, kulturní a sociálně geografickou situaci. Z genderového hlediska se zabývá diferenciací pracovních mezd, v nichž je mimo velikosti jejího relativního rozpětí brán ohled i na faktory týkající se právě této skutečnosti. V minulých letech byla genderová rozdílnost spojena zejména s centrálně řízenou ekonomickou situací a jen z malé části byla ovlivňována odvětvím nebo politickým vedením státu či profesní vzdělaností.

Renzetti⁷³ by v ideálním případě spojoval hodnotu a odměnu za práci s inherentními vlastnostmi - stupněm vyžadované dovednosti, úrovni zodpovědnosti za odvedenou práci, objemu vynaloženého úsilí. V praxi se ovšem tato hodnota práce a odměny váže k přiřazeným vlastnostem, tedy ke genderovým předpokladům osobnosti.

Kuchař⁷⁴ se ve své publikaci *Trh práce* věnuje sociologické analýze procesů, které se odehrávají a stále odehrávají na českém trhu práce a to zejména z hlediska vzdělání, kvalifikace, vykonanou práci a zaměstnáním. Svoji pozornost zaměřuje na rizikové skupiny, ke kterým patří i ženy a jejich nesnadné uplatnění se na trhu práce.

Stále častěji se objevující genderové analýzy Českého statistického úřadu poukazují na to, že ženy a muži svoji rozdílnou strukturu zaměstnanosti předurčují již v mladším věku, kdy ženy studují odlišné studijní obory a tím obsazují méně placená místa, která předurčují i jejich nerovnoměrné zastoupení v jiných oblastech hospodářství.

Ačkoliv každá publikace zaměřující se na genderové rozdíly mezi muži a ženami zaměřuje jiným směrem, téměř vždy dojdou ve svém závěru ke stejnému vyhodnocení. Pokud se nedostaneme jako společnost ze spárů genderových předpokladů, kdy budeme určovat a rozlišovat povolání podle pohlaví, nebudeme schopni odstranit rozdílnost mezi

⁷² TUČEK, M. (2003): *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha : Sociologické nakladatelství.

⁷³ RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. (2003): *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum.

⁷⁴ KUCHAŘ, P. (2007): *Trh práce, Sociologická analýza*. Praha : Karolinum.

mužským a ženským pohlavím. Můžeme se snažit podporovat ženy nejen v ekonomické nezávislosti a upravovat jejich ekonomická práva, či jim usnadňovat stejný přístup ke zdrojům, zaměstnání, na trh práce nebo do obchodu, snažit se o navyšování jejich kvalifikace pomocí školení, dostupnosti technologií nebo podporovat jejich pracovní a rodinné povinnosti ve stejném měřítku jako u muže, pokud oni sami nebudou chtít.

I přesto, že se dnešní společnost snaží odstraňovat genderové rozdíly a upravovat pracovní prostředí tak, aby napomáhalo ženám v kvalitním vykonávání jejich zaměstnání (zaměstnanecké školky, částečné úvazky), existuje ještě mnoho faktorů, které jejich pozvolnému začlenění se na vyšších pozicích neumožňuje. Odprostit se od genderových předpokladů není otázka pár let, ale několika desítek let, protože jakmile se změní postoj společnosti jako celku, změní se i postoj zaměstnavatelů vůči ženám a jejich kvalifikovanému uplatnění a dostaneme se do fáze, kdy i finanční ohodnocení bude na stejné úrovni jako u mužů bez rozdílu, zda danou pozici zastává *ona či on*.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Praktická část diplomové práce je rozdělena do několika základních částí, kde se první část zaměřuje na stanovení výzkumných cílů a pracovních hypotéz, další část se zaměřuje samotné výzkumné práci z hlediska zvolené výzkumné metody a její organizaci a poslední část se věnuje výsledkům získaným na základě prováděného výzkumného šetření, kde jsou všechny poznatky zaznamenány formou grafického znázornění a doplněny poznatky získanými z teoretické části práce.

9.1 Cíle výzkumu a pracovní hypotézy

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaký je rozdíl mezi realitou a názory lidí žijících na venkově a ve městě z hlediska předsudků a stereotypů genderové problematiky týkajících se především uplatnění mužů a žen a jejich postavení v závislosti na genderových rolích, které jsou oběma pohlavím předurčovány. Hlavní cíl byl zkoumaný na základě vybraných ukazatelů soustřeďujících se nejen na věkovou a vzdělanostní strukturu, ale i na zaměstnanost a ekonomickou aktivitu. V závislosti na hlavní cíl práce byly sestaveny i následující dílčí cíle:

- Ovlivňuje názory mužů a žen k tradičnímu pojetí genderových rolí vzdělanost a věk.
- Ovlivňuje velikost bydliště (vesnice x město) názory mužů a žen na tradiční genderový model „muž živitel rodiny a žena pečovatelka o děti a domácnost“.
- Dávají ženy mužům více možností podílet se na výchově dětí.
- Pomáhají muži ženám sladit rodinný a pracovní život.

Na základě výše uvedených cílů práce byly stanoveny výzkumné hypotézy, které byly ověřovány v dotazníkovém šetření:

H1: U respondentů ve věkové kategorii 18 - 25 let dochází k odklonu od tradičního rozdělení rolí muže a ženy v rodině a zaměstnání.

H2: Ženy a muži žijící na venkově z více jak 50% podléhají tradičnímu genderovému modelu rozdělení rolí.

H3: Ženy nechtějí umožnit mužům starat se více o děti nebo dokonce jít na mateřskou dovolenou místo nich.

H4: Více jak 50% mužů nechce, aby se žena více angažovala v práci než v rodině, a proto nepomáhá ženám sladit rodinný život s pracovním.

9.2 Použité výzkumné metody

Jako výzkumná metoda diplomové práce bylo použito jedenáct kroků empirického výzkumu podle Miroslava Dismana, na základě kterých byl vytvořen dotazník sloužící ke zjištění potřebných dat pro vyhodnocení diplomové práce:

1. *Formulace teoretického nebo praktického sociálního problému.*
2. *Formulace teoretické hypotézy.*
3. *Formulace souboru pracovních hypotéz.*
4. *Rozhodnutí o populaci a vzorku.*
5. *Pilotní studie.*
6. *Rozhodnutí o technice sběru informací.*
7. *Konstrukce nástrojů pro tento sběr.*
8. *Předvýzkum.*
9. *Sběr dat.*
10. *Analýza dat.*
11. *Interpretace, závěry, teoretická zobecnění.*

Empirické šetření bylo prováděno formou dotazníkového šetření, kde byl vybrán vzorek padesáti lidí žijících na venkově a padesáti lidí žijících ve městě, aby bylo možné určit, zda jsou tradiční genderové předpoklady více viditelné na venkově nebo ve městě. Dotazníky byly rozdávány formou osobní návštěvy v Krásně hoře a v Úvalech, aby byla

zajištěna jejich stoprocentní návratnost. Výsledky dotazníkového šetření byly pro lepší orientaci a vyhodnocení výsledků zaznamenány v grafickém znázornění.

Pro výzkum byly použity některé otázky z výzkumu „Postavení mužů a žen v ČR“, který byl prováděn VÚPSV, výzkumu „Rodina“ prováděný v roce 2002 ISSP, jež na území ČR provedl Sociologický ústav AV ČR a také z „Výzkumu veřejného mínění o rovnosti a mužů a žen 2002“, který pro MPSV uskutečnila agentura Taylor Nelson Sofres Factum. Dotazník je dále doplněný o vlastní otázky zaměřující se na hlavní a dílčí cíle.

Otázky v dotazníkovém šetření jsou jak uzavřené, tak otevřené s posuzovací škálou, na níž respondenti mohli vybrat jím nejvíce přiblíženou hodnotu. Dotazník je složen ze 14-ti otázek, kde první část otázek se zaměřuje na zjištění osobních údajů o respondentovi, jako je věk, pohlaví, dosažené vzdělání či bydliště. A druhá část se zaměřuje na otázky týkající se genderových stereotypů a předpokladů v závislosti na role muže a ženy ve společnosti. Výsledky empirického šetření jsou po celou dobu zaznamenávání rozdělovány na výsledky získané na venkově a na výsledky získané ve městě, aby byly patrnější rozdíly, které chceme v této práci ukázat a jsou zaznamenávány na základě četnosti v číslech (dále jen AČ v N) a relativní četnosti v procentech (dále jen RČ v %)

Samotné dotazníkové šetření probíhalo v březnu 2016 a před rozdělením dotazníku byly respondentům sděleny základní informace, jak ho mají vyplňovat, aby údaje získané touto formou byly co nejpravdivější a nedocházelo k jejich zkreslení.

9.3 Výsledky dotazníkového šetření

Jak již bylo popsáno výše, v první části dotazníkového šetření byly pokládány otázky týkající se zjištění základních informací o respondentovi:

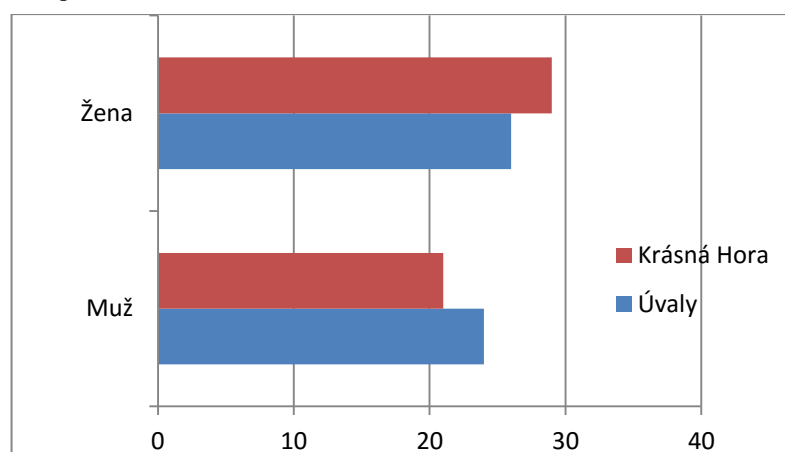
Výsledky otázky týkající se pohlaví respondentů:

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti žijící ve městě Úvaly i na venkově Krásná Hora, takže byla zodpovězena v 100%.

Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Úvaly		Krásná Hora	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Muž	24	48%	21	42%
Žena	26	52%	29	58%
Celkem	50	100%	50	100%

Graf č. 14: Pohlaví respondentů

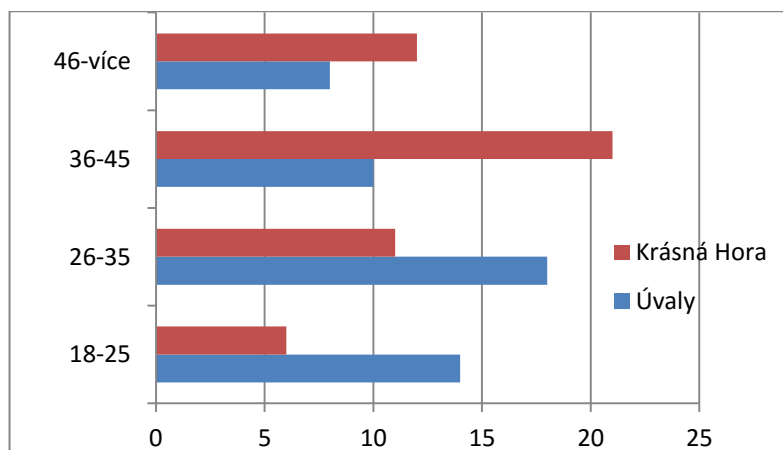
Výsledky otázky týkající se věku respondentů:

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti žijící ve městě Úvaly i na venkově v Krásné Hoře.

Tabulka č. 6: Věk respondentů

Věk	Úvaly		Krásná Hora	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
18-25	14	28%	6	12%
26-35	18	36%	11	22%
36-45	10	20%	21	42%
46 -více	8	16%	12	24%
Celkem	50	100%	50	100%

Graf č. 15: Věk respondentů

Jak je patrné z grafického znázornění, v Krásné Hoře převládají obyvatelé středního a vyššího věku oproti obyvatelstvu v Úvalech, kde jsou více zastoupeny první dvě věkové skupiny.

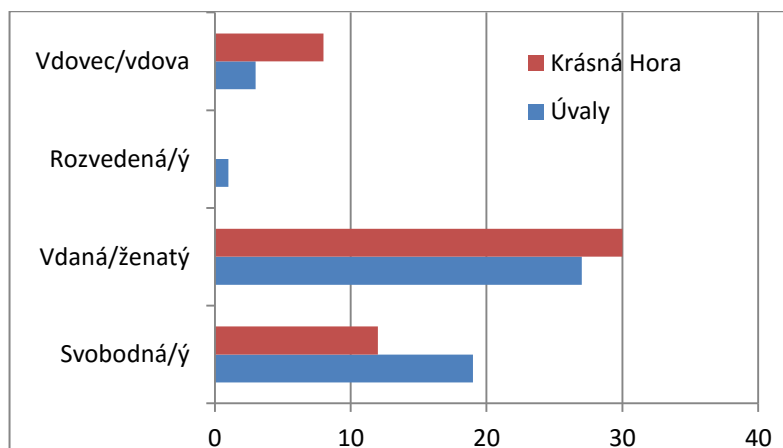
Výsledky otázky týkají se rodinného stavu respondentů:

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti žijící ve městě Úvaly i na venkově Krásná Hora, takže byla zodpovězena v 100%.

Tabulka č. 7: Rodinný stav respondentů

Stav	Úvaly		Krásná Hora	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Svobodná/ý	19	38%	12	24%
Vdaná/ženatý	27	54%	30	60%
Rozvedená/ý	1	2%	0	0%
Vdovec/Vdova	3	6%	8	16%
Celkem	50	100%	50	100%

Graf č. 16: Rodinný stav respondentů

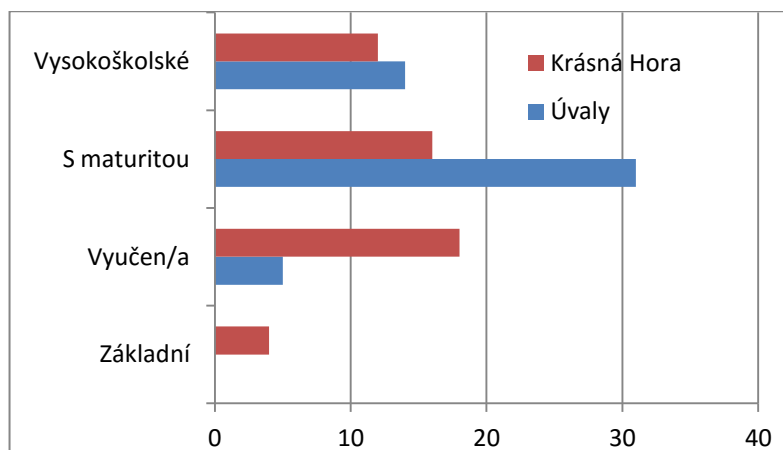
Z grafického znázornění je patrné, že na venkově více převládají stereotypy týkající se rodinného vztahu, neboť většina dotazovaných jsou v manželském soužití oproti respondentům z města, kde naopak převládá svobodný rodinný stav i přes skutečnost, že spolu partneři žijí ve společné domácnosti a mají děti.

Výsledky otázky týkající se nejvyššího ukončeného vzdělání respondentů:

Tabulka č. 8: Vzdělání respondentů

Vzdělání	Úvaly		Krásná Hora	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Základní	0	0%	4	8%
Vyučen/a	5	10%	18	36%
S maturitou	31	62%	16	32%
Vysokoškolské	14	28%	12	24%
Celkem	50	100%	50	100%

Graf č. 17: Vzdělání respondentů

Z grafického znázornění je zřejmé, že venkovští obyvatelé mají nižší dosažené vzdělání než obyvatelé města Úvaly. Zda je tento fakt zapříčiněný i jinou orientací se na trhu práce, kdy se venkovští obyvatelé zaměřují spíše na dosažení řemesla, které později v místě svého bydliště vykonávají a obyvatelé z města se zaměřují na vyšší vzdělání umožňující jim dosahování vyšších pozic je otázkou. Každopádně námi oslovený vzorek respondentů nám tento stereotyp potvrzuje.

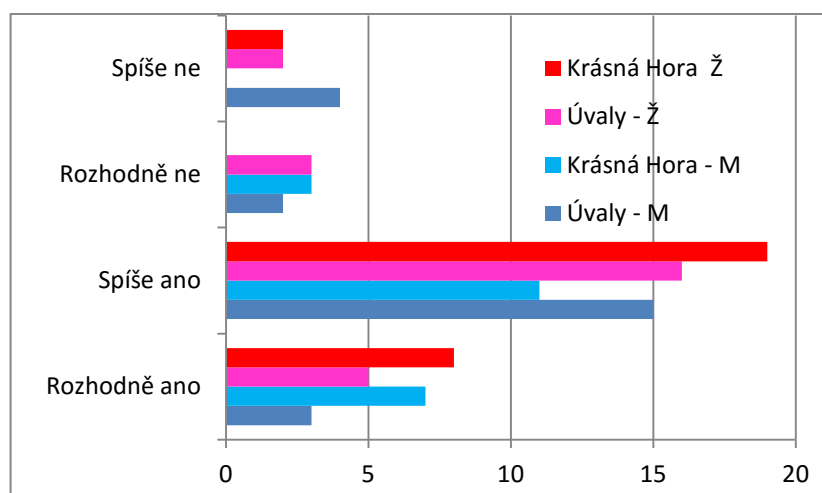
V předchozím tabulkovém a grafickém znázornění jsme si shrnuli veškeré získané údaje o respondentech, které pro nás budou v následujících výsledcích dotazníkového šetření stěžejní a pomohou nám získat odpovědi na stanovené hypotézy této diplomové práce. Následující výsledky práce budou rozděleny podle pohlaví a místa, kde došlo ke sběru dat, tedy na venkov a město.

Výsledky otázky č. 1: Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost?

Tabulka č. 9: Muž živitel a žena hospodyně

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	3	13%	7	33%	5	19%	8	28%
Spíše ano	15	63%	11	53%	16	62%	19	65%
Rozhodně ne	2	8%	3	14%	3	11%	0	0%
Spíše ne	4	16%	0	0%	2	8%	2	7%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 18: Muž živitel a žena hospodyně

Tabulka č. 10: Muž živitel a žena hospodyně podle věku

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	0	2	5	8	1	1	1	2
26-35	2	2	9	11	1	2	1	1
36-45	5	4	8	10	1	0	2	1
46- více	3	5	4	6	2	0	0	0

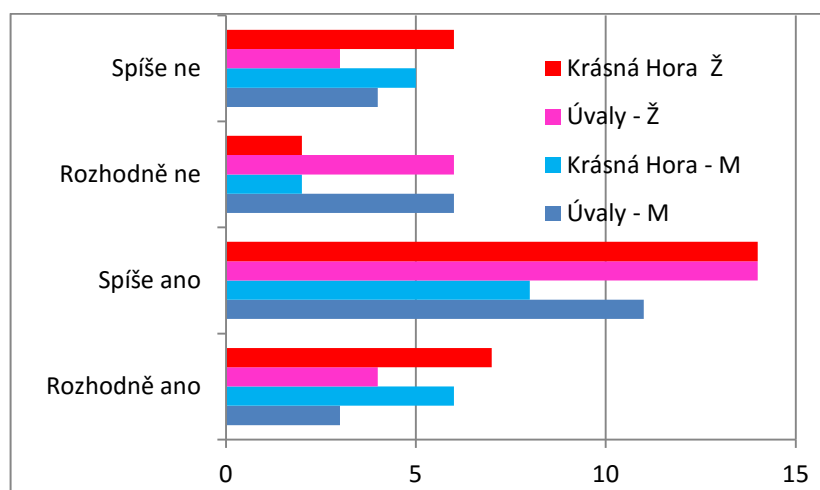
Podle výsledků dotazníkového šetření je patrné, že genderové role určené mužům a ženám považují obě pohlaví za samozřejmé, jelikož odpovědi žen a mužů dosahují nejvíce odpovědí, že s tímto tvrzením souhlasí, tedy že muže považují za živitele rodiny a ženu za pečovatelku o domácnost. Výsledky tohoto tvrzení jsou srovnatelné jak pro respondenty žijící ve městě, tak pro respondenty žijící na venkově. Z hlediska věkového rozpadu je vidět, že nejčastěji s tímto tvrzením souhlasí muži a ženy ve věkových kategoriích 26 – 35 let a ve věkové kategorii 36 – 45.

Výsledky otázky č. 2: Souhlasíte s dělením prací v domácnosti na „mužské“ a „ženské“?

Tabulka č. 11: Dělbá prací v domácnosti

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	3	13%	6	28%	4	15%	7	24%
Spíše ano	11	46%	8	38%	13	50%	14	48%
Rozhodně ne	6	25%	2	9%	6	23%	2	7%
Spíše ne	4	16%	5	25%	3	12%	6	21%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 19: Dělbá prací v domácnosti

Tabulka č. 12: Dělbá prací v domácnosti podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	1	0	2	8	0	3	4	2
26-35	3	2	8	7	1	1	1	6
36-45	4	3	6	9	3	2	3	1
46- více	1	6	3	3	4	22	1	0

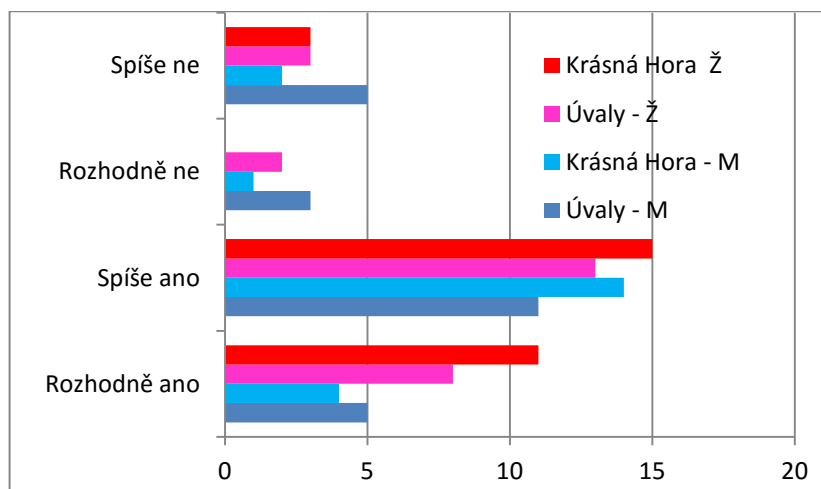
Stejně jako u předchozí otázky, i zde se muži a ženy shodují na tom, že práce v domácnosti se rozdělují na mužské a ženské, kde z celkového počtu 100 dotazovaných respondentů 66% odpovědělo spíše ano či rozhodně ano. Pouze 34% dotazovaných s tímto tvrzením nesouhlasí. Nejvíce s tímto tvrzením nesouhlasí ženy ve věkové kategorii 46 let a více a naopak nejčastěji s tímto tvrzením souhlasí ženy ve věkové skupině 36 – 45 let.

Výsledky otázky č. 3: Souhlasíte, s rozdělením domácích prací tak, aby muž i žena měli stejně volného času na odpočinek a zábavu?

Tabulka č. 13: Volný čas

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	5	21%	4	19%	8	31%	11	38%
Spíše ano	11	46%	14	66%	13	50%	15	52%
Rozhodně ne	3	12%	1	5%	2	8%	0	0%
Spíše ne	5	21%	2	10%	3	11%	3	10%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 20: Volný čas

Tabulka č. 14: Volný čas podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	2	4	3	9	0	0	1	0
26-35	7	7	4	9	0	0	2	0
36-45	0	5	14	7	2	1	0	2
46- více	0	3	3	3	2	1	4	4

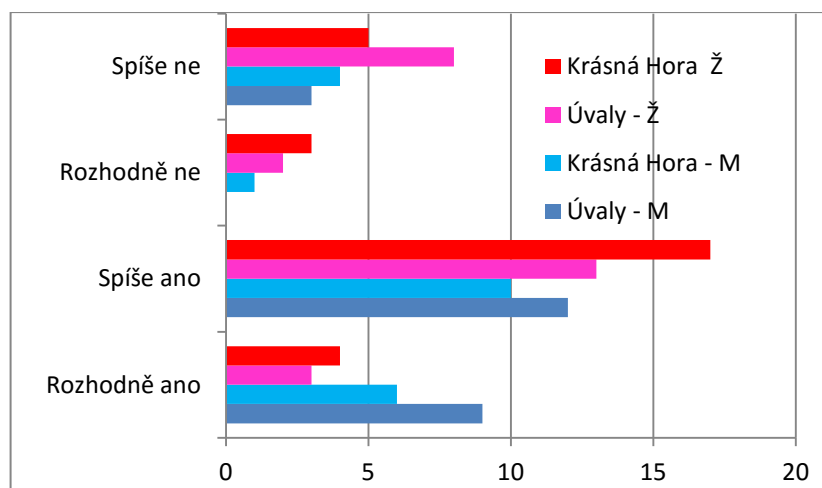
Co se týká rozdělení domácích prací v rodině tak, aby muži a ženě zůstal dostatek času na odpočinek, většina respondentů odpověděla kladně. 53% dotazovaných odpovědělo spíše ano a 28% odpovědělo, že rozhodně s tímto tvrzením souhlasí. Pouze 6% respondentů s tímto tvrzením nesouhlasilo. Podle věkového rozpadu respondentů nejčastěji s tímto výrokem souhlasí muži ve věkové skupině 36 – 45 let a ženy ve věkové skupině 18 – 25 let a 26 – 35 let. Naopak ženy ve věkové skupině 46 – více let s tímto tvrzením nesouhlasí.

Výsledky otázky č. 4: Souhlasíte s tvrzením, že otec dovede pečovat o dítě stejně jako matka?

Tabulka č. 15: Péče o dítě

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	9	37%	6	28%	3	12%	4	14%
Spíše ano	12	50%	10	48%	13	50%	17	59%
Rozhodně ne	0	0%	1	5%	2	8%	3	10%
Spíše ne	3	13%	4	19%	8	30%	5	17%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 21: Péče o dítě

Tabulka č. 16: Péče o dítě podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	3	3	2	10	0	0	2	0
26-35	4	2	8	11	0	1	1	2
36-45	6	1	9	6	0	1	1	7
46- více	2	1	3	3	1	3	3	4

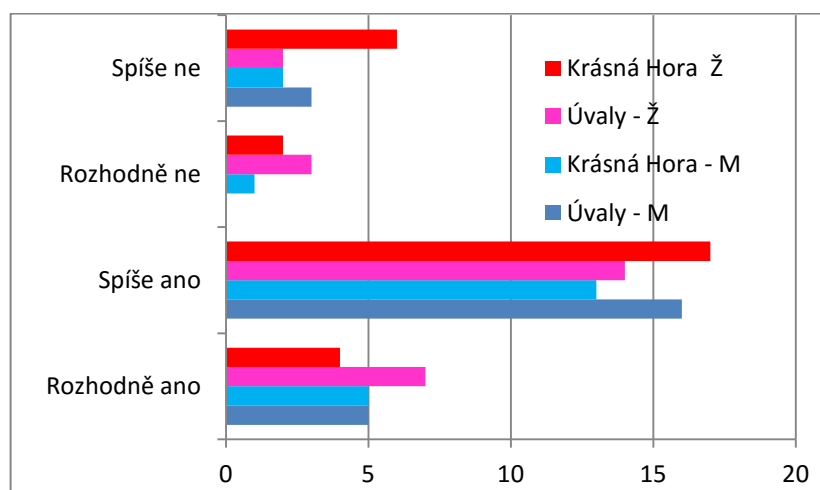
Z dotazníkového šetření je patrné, že obyvatelé Úval, jak muži, tak ženy jsou v 50% přesvědčeni o tom, že otec i matka jsou schopni o dítě pečovat stejně. Téhož názoru jsou i muži a ženy z Krásné Hory s tím, že ženy jsou o tomto tvrzení přesvědčeny více. Nejvíce negativních odpovědí bylo od žen z Krásné Hory, které jsou přesvědčeny, že v 10% se muži rozhodně nedokáží postarat o dítě jako ženy a v 17% si myslí, že spíše nedokáží pečovat o dítě jako žena.

Výsledky otázky č. 5: Myslíte si, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže?

Tabulka č. 17: Rodičovská dovolená

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	5	21%	5	24%	7	27%	4	14%
Spíše ano	16	66%	13	62%	14	54%	17	58%
Rozhodně ne	0	0%	1	5%	3	11%	2	7%
Spíše ne	3	13%	2	9%	2	8%	6	21%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 22: Rodičovská dovolená

Tabulka č. 18: Rodičovská dovolená podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	3	2	4	11	0	0	0	0
26-35	2	6	10	9	0	0	1	1
36-45	5	3	10	7	0	2	1	3
46- více	0	0	5	4	1	3	3	4

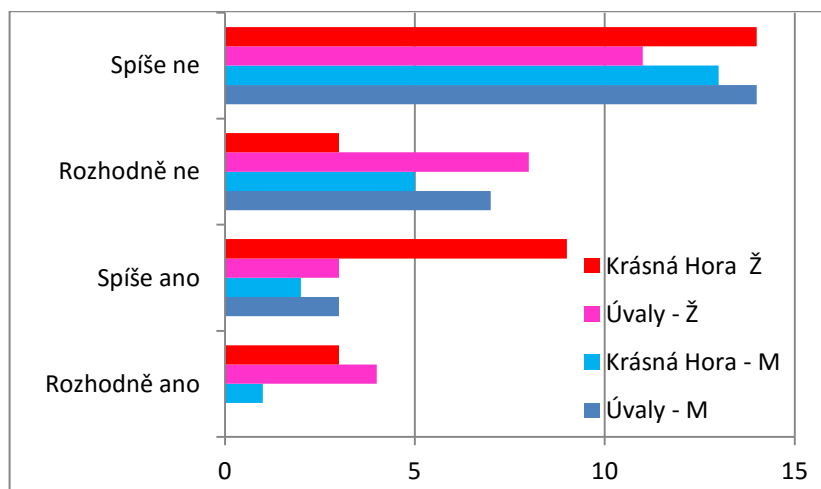
Z hlediska genderového stereotypu se potvrdilo, že většina lidí, bez ohledu na pohlaví si myslí, že rodičovská dovolená je více vhodná pro ženu než pro muže - 81% dotazovaných. Naopak pouze 19% respondentů si myslí, že tomu tak není a to zejména ve věkové skupině 46 - více let.

Výsledky otázky č. 6: Myslíte si, že by na Vašem pracovišti bylo možné, aby muž odešel na rodičovskou dovolenou místo ženy?

Tabulka č. 19: Odchod na rodičovskou dovolenou

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	0	0%	1	5%	4	15%	3	10%
Spíše ano	3	13%	2	10%	3	12%	9	32%
Rozhodně ne	7	29%	5	23%	8	31%	3	10%
Spíše ne	14	58%	13	62%	11	42%	14	48%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 23: Odchod na rodičovskou dovolenou

Tabulka č. 20: Odchod na rodičovskou dovolenou podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	0	2	3	4	2	0	2	7
26-35	1	4	1	5	5	2	6	5
36-45	0	1	1	2	3	5	12	7
46- více	0	0	0	1	2	4	7	6

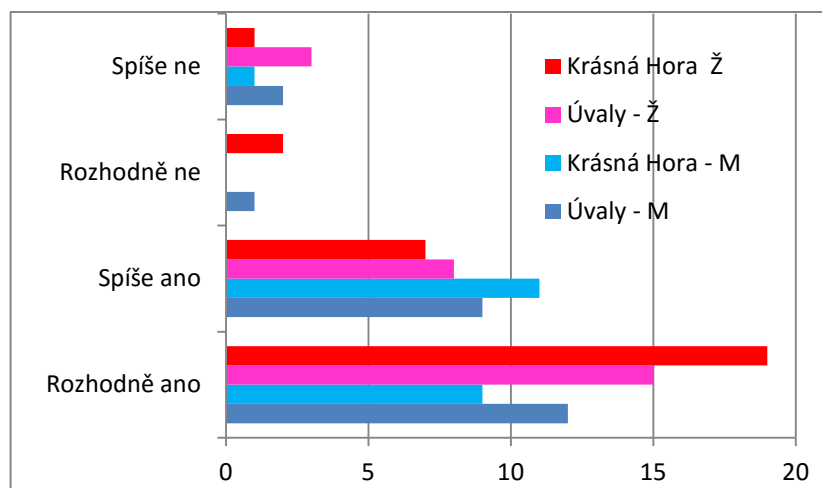
Na otázku týkající se možnosti odchodu muže na mateřskou dovolenou z hlediska uvolnění zaměstnavatelem většina dotazovaných odpověděla negativně. Nejvíce negativních odpovědí převládalo mezi muži v Krásné Hoře (52%) a ženami v Krásné Hoře (48%).

Výsledky otázky č. 7: Myslíte si, že by žena měla umožnit muži více se zapojovat do výchovy dítěte?

Tabulka č. 21: Výchova dítěte

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	12	51%	9	43%	15	58%	19	65%
Spíše ano	9	37%	11	52%	8	31%	7	24%
Rozhodně ne	1	4%	0	0%	0	0%	2	7%
Spíše ne	2	8%	1	5%	3	11%	1	4%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 24: Výchova dítěte

Tabulka č. 22: Výchova dítěte podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	2	7	4	4	1	1	0	1
26-35	4	8	7	5	0	0	2	3
36-45	9	10	6	4	0	1	1	0
46- více	6	9	3	2	0	0	0	0

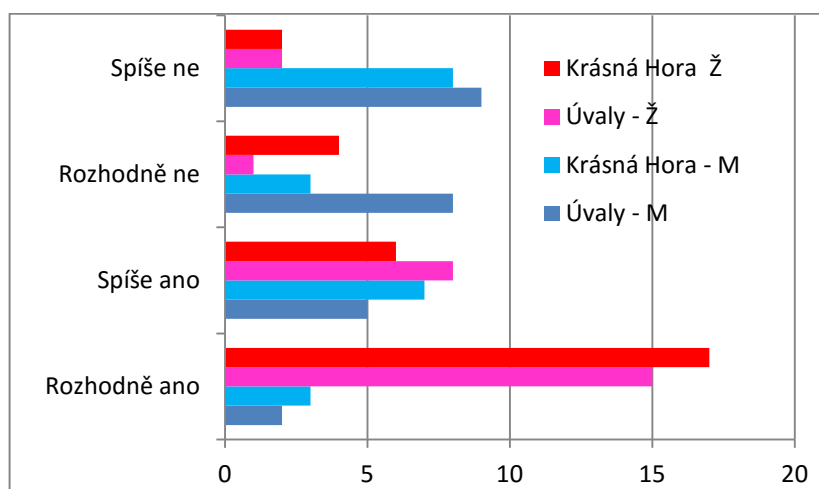
Pokud se podíváme na otázku týkající se umožnění mužům více pečovat o děti, jsou odpovědi shodné jak na venkově, tak ve městě, neboť se respondenti shodli na tom, že v 90% by ženy měly tuto možnost mužům dát a jen 10% dotazovaných jsou opačného názoru. Více se k tomuto tvrzení ovšem přikládají ženy a muži z města, kde jsou výsledky této otázky téměř shodné a o několik procent převažují názory venkovských obyvatel.

Výsledky otázky č. 8: Souhlasíte s tvrzením, že být ženou v domácnosti je stejně náročné a smysluplné jako pracovat za plat?

Tabulka č. 23: Péče o děti a plat

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	2	8%	3	14%	15	58%	17	58%
Spíše ano	5	21%	7	33%	8	31%	6	21%
Rozhodně ne	8	33%	3	14%	1	4%	4	14%
Spíše ne	9	38%	8	39%	2	7%	2	7%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 25: Péče o děti a plat

Tabulka č. 24: Péče o děti a plat podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	2	8	3	4	1	1	1	0
26-35	1	9	4	6	3	0	5	1
36-45	1	10	4	1	4	3	7	1
46- více	1	5	0	3	3	1	4	2

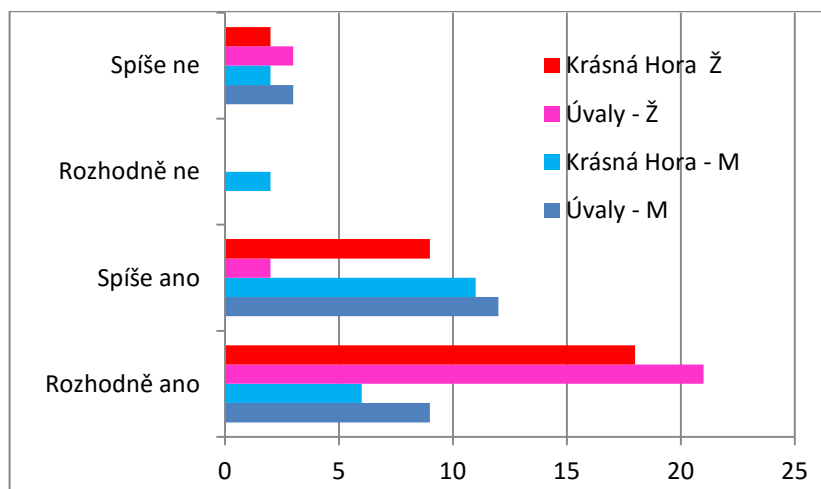
Podle výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že ženy, ať už žijící na venkově či ve městě se shodují v názoru, že práce v domácnosti je stejně náročná jako práce za plat. Tohoto názoru ovšem nejsou muži, neboť jejich odpovědi byly diametrálně odlišné, nejčastěji volili odpověď rozhodně ne nebo spíše ne. V tomto případě se opět setkáváme s genderovým stereotypem, který udává, že mužská práce vykonávaná za odměnu je důležitější než práce ženy v domácnosti, jelikož to je „ženské poslání“.

Výsledky otázky č. 9: Myslíte si, že by měl muž pomoci ženě sladit rodinný a pracovní život?

Tabulka č. 25: Práce a rodina

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	9	37%	6	29%	21	81%	18	62%
Spíše ano	12	50%	11	53%	2	8%	9	31%
Rozhodně ne	0	0%	2	9%	0	0%	0	0%
Spíše ne	3	13%	2	9%	3	11%	2	7%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 26: Práce a rodina

Tabulka č. 26: Práce a rodina podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	4	8	2	4	1	0	0	1
26-35	7	11	6	5	0	0	0	0
36-45	3	12	11	2	0	0	2	1
46- více	1	8	4	0	1	0	3	3

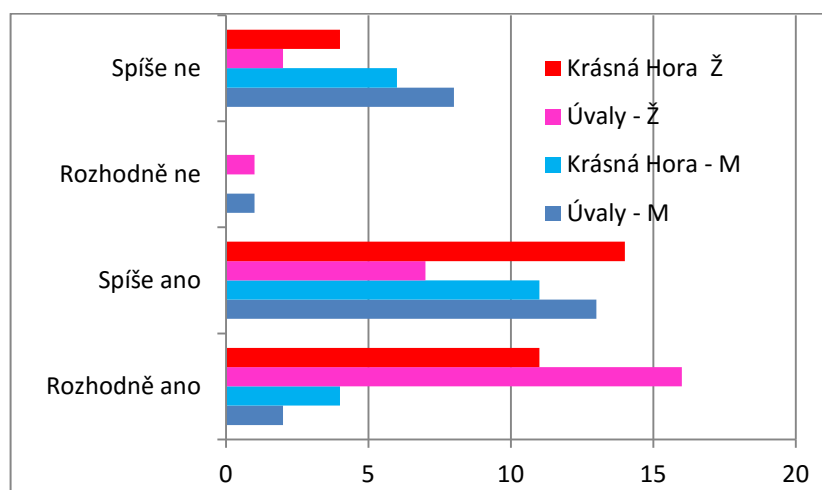
Zda-li by měl muž pomáhat ženě sladit pracovní a rodinný život si v 81% rozhodně myslí městské ženy, naopak ženy z venkova si tímto tvrzením nejsou tak jisté, neboť odpověď rozhodně ano zvolilo jen 62% respondentek. Odpovědi mužů byly v tomto tvrzení dost podobné, jelikož se shodují na tom, že by měli být nápomocni ženám rozvíjet se i po pracovní stránce.

Výsledky otázky č. 10: Souhlasíte s tvrzením, že práce může být pro ženu stejně důležitá jako pro muže?

Tabulka č. 27: Důležitost práce

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	2	8%	4	19%	16	62%	11	38%
Spíše ano	13	54%	11	52%	7	26%	14	48%
Rozhodně ne	1	4%	0	0%	1	4%	0	0%
Spíše ne	8	34%	6	29%	2	8%	4	14%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 27: Důležitost práce

Tabulka č. 28: Důležitost práce podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	3	7	1	5	0	0	3	1
26-35	2	12	9	4	0	0	2	0
36-45	1	5	10	8	0	0	5	2
46- více	0	3	4	4	1	1	4	3

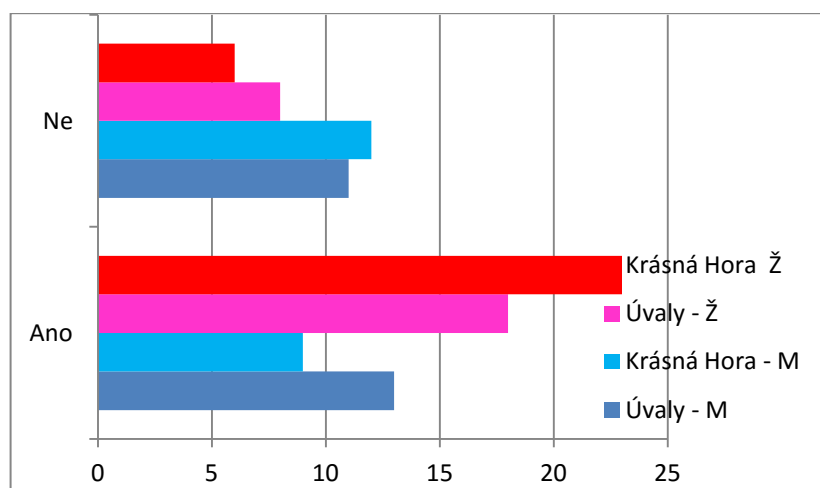
Na otázku, zda-li může být práce pro muže i ženu stejně důležitá odpověděli respondenti v 78 případech kladně a jen 2 dotazovaní odpověděli, že rozhodně ne. Je tedy patrné, že v dnešní době si obě pohlaví uvědomují důležitost pracovního uplatnění jak muže, tak ženy, neboť ve většině případů i příjem ženy je velkým pozitivem pro rodinný rozpočet.

Výsledky otázky č. 11: Myslíte si, že jsou v ČR pracovní obory rozdělené na typicky mužské a typicky ženské?

Tabulka č. 29: Mužské a ženské práce

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
ano	13	54%	9	43%	18	36%	23	72%
ne	11	46%	12	57%	8	31%	6	18%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 28: Mužské a ženské práce

Tabulka č. 30: Mužské a ženské práce podle pohlaví

	ano		ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	3	8	4	5
26-35	8	13	5	3
36-45	6	1	10	4
46- více	5	9	4	2

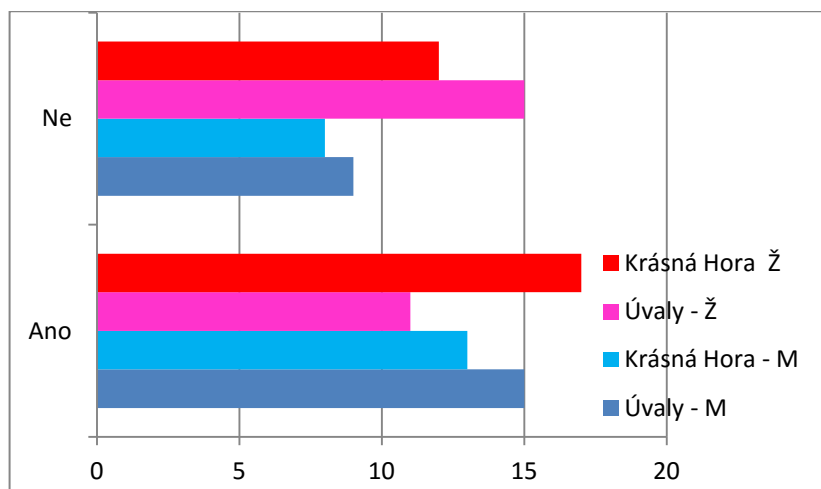
Otázka týkající se segregace povolání se nejvíce objevila na venkově mezi ženami, kde 72% dotazovaných odpovědělo, že pocítují rozdílnost oborů podle pohlaví. Naopak jen 36% městských žen odpovědělo, že jsou si vědomi jisté oborové segregace, ale podle výsledků dotazníkového šetření se jich tento problém natolik nedotýká. Z hlediska mužské populace si 57% dotazovaných mužů z Krásné Hory není vědomo tohoto rozdělování.

Výsledky otázky č. 12: Myslíte si, že má žena možnost získat zaměstnání v typicky mužské profesy a naopak?

Tabulka č. 31: Profese

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
ano	15	63%	13	62%	11	42%	17	59%
ne	9	37%	8	38%	15	58%	12	41%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 29: Profese

Tabulka č. 32: Profese podle pohlaví

	ano		ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	2	10	5	3
26-35	9	12	4	4
36-45	10	3	6	12
46- více	7	3	2	8

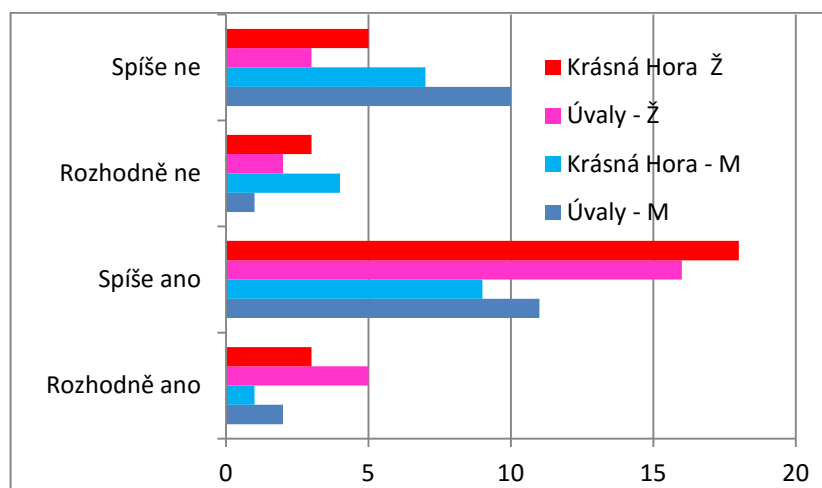
Na tuto otázku odpovídali muži z města i vesnice téměř totožně, jejich odpovědi se lišili jen v 1%, rozdílné odpovědi jsou ovšem patrnější u ženského pohlaví, kde si v 59% venkovské ženy myslí, že toto uplatnění je možné a naopak 58% městských žen si myslí, že tuto možnost nemají. Zda je tento rozdíl patrný z různorodé pracovní nabídky na venkově a městě z dotazníku patrné není.

Výsledky otázky č. 13: Myslíte si, že práce mužů bývá ve stejném zaměstnání a na stejné pozici většinou lépe placená než práce žen?

Tabulka č. 33: Plat

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	2	8%	1	5%	5	19%	3	10%
Spíše ano	11	46%	9	43%	16	62%	18	62%
Rozhodně ne	1	4%	4	19%	2	7%	3	10%
Spíše ne	10	42%	7	33%	3	12%	5	18%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 30: Plat

Tabulka č. 34: Plat podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	0	1	4	11	1	1	2	0
26-35	0	2	8	11	0	2	5	1
36-45	2	3	6	8	2	1	6	3
46- více	1	2	2	4	2	1	4	4

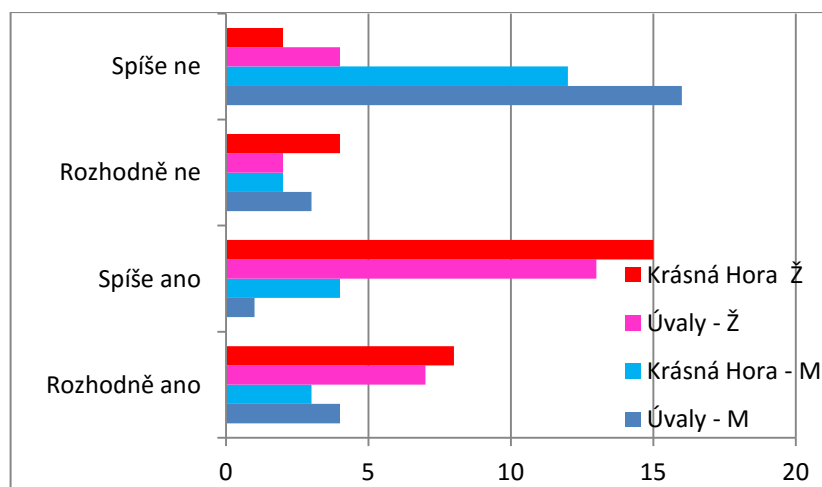
Lepší pracovní ohodnocení mužů a žen na stejné pracovní pozici v dotazníkovém šetření nepřipouští 10 ze 45 dotazovaných mužů. Ženy jsou v tomto názoru jednotné, kdy v 62% procentech kladně odpověděly jak ženy z venkova, tak ženy z města. S rozdílností platového ohodnocení jsou více seznámeni i muži z města, kteří si ve 46% myslí, že tato rozdílnost existuje.

Výsledky otázky č. 14: Měl/a byste v případě nutnosti zájem pracovat v upraveném pracovním režimu (zkrácený úvazek, práce z domova, dohody o pracovní činnosti)?

Tabulka č. 35: Pracovní režim

	Úvaly - M		Krásná Hora - M		Úvaly - Ž		Krásná Hora - Ž	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Rozhodně ano	4	17%	3	14%	7	27%	8	28%
Spíše ano	1	4%	4	19%	13	50%	15	52%
Rozhodně ne	3	13%	2	10%	2	8%	4	14%
Spíše ne	16	66%	12	57%	4	15%	2	6%
Celkem	24	100%	21	100%	26	100%	29	100%

Graf č. 31: Pracovní režim

Tabulka č. 36: Pracovní režim podle pohlaví

	Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
18-25	5	7	1	6	1	0	0	0
26-35	1	3	3	13	0	0	9	0
36-45	1	5	1	7	2	2	12	1
46- více	0	0	0	2	2	4	7	5

Možnost upraveného pracovního režimu by podle dotazníkového šetření využilo spíše ženské, než mužské pohlaví. Muži by tuto možnost využili pouze ve 12 případech, naopak v 28 případech by tuto možnost vůbec nevyhledávali. Z pohledu žen je tento názor naprosto odlišný, jelikož možnosti upraveného pracovního režimu, který by umožňoval lepší sladění rodinného, a pracovního života by uvítalo 43 z 55 dotazovaných žen, jak ve městě, tak na venkově. Pouze 6 žen by tuto možnost rozhodně nepřijalo.

9.4 Ověření stanovených cílů a hypotéz

Na počátku dotazníkového šetření bylo sestaveno několik cílů diplomové práce a s nimi související ověřované hypotézy. Na základě výsledků z empirického výzkumu si nyní shrneme, zda se nám podařilo hypotézy potvrdit či vyvrátit.

Prvním cílem bylo zjistit, zda tradiční pojetí genderových rolí ovlivňuje věk a vzdělanost respondentů. Tento cíl jsme ověřovali v první hypotéze, kterou se nám podařilo potvrdit. Neboť se ukázalo, že mladší věkové skupiny v kategorii 18-25 nepodléhají genderovým stereotypům a předpokladům jako vyšší věkové skupiny, kde jsou patrné určité rozdílnosti v názorech na otázky týkající se uplatnění žen a jejich role při výchově dětí a péči o domácnost.

Další cíl, který jsme ověřovali v druhé hypotéze, se týkal velikost bydliště a jeho vlivu na názory mužů a žen v tradičním pojetí genderového modelu, kde muž je považován

jako živitel rodiny a žena jako pečovatelka o děti a domácnost. Tato hypotéza na základě výsledků z dotazníkového šetření nebyla potvrzena, neboť se ukázalo, že ženy a muži mají ve většině případů shodné postoje a názory na jednotlivá tvrzení bez ohledu na místo jejich bydliště. Tento fakt může být zapříčiněn skutečností, že mnoho městských lidí se postupně stěhuje na venkov kvůli klidnějšímu a čistšímu způsobu života. Jejich postoje a názory na genderové role a stereotypy tím ovšem nejsou nijak ovlivněny.

Třetím cílem bylo zjistit, zda ženy chtějí dávat mužům více prostoru ve výchově dětí a popřípadě jim umožnit i možnost odejít na rodičovskou dovolenou místo nich. K potvrzení tohoto cíle nám pomohla třetí hypotéza, která byla na základě našeho šetření potvrzena, neboť se ukázalo, že ženy chtějí, aby se muži více podíleli nejen na výchově dětí, ale také na péči o ně.

Posledním ověřovaným cílem bylo zjistit, zda muži pomáhají ženám sladit pracovní a rodinný život. V ověřované hypotéze jsme předpokládali, že více jak 50% mužů nechce, aby se ženy více angažovaly v práci než v rodině. Tato hypotéza ovšem nebyla potvrzena, ba naopak se ukázalo, že více jak 50% mužů se aktivně snaží ženám vypomáhat ve sladění pracovního a rodinného života a to bez ohledu na místo bydliště či věkovou skupinu.

10 ZÁVĚR

Na počátku psaní diplomové práce bylo jejím hlavním úkolem zjistit, zda se stále objevují tradiční postoje ve společenském a ekonomickém uplatnění mužů a žen v genderovém pojetí. V teoretické části práce jsme si popsali co to gender je, v jakých rovinách se s ním nejčastěji setkáváme a jaké máme organizace zajišťující na území České republiky odstraňování genderových stereotypů a předsudků. Z empirické části této práce vyplývá, že i přes postupné odstraňování této problematiky v naší společnosti se stále setkáváme s mnoha situacemi, kde je patrné rozdělení mezi muži a ženami.

Toto rozdělení se formuje již od začátku života člověka a očekávání, že se bude jedinec chovat jako žena nebo jako muž, se objevují v každodenním životě, neboť jsou od nás neustále očekávány předem dané role, jež jsou nám vštěpovány od útlého dětství. Vytvářené genderové stereotypy ovlivňují naše pojetí žen a mužů a jejich postoje k nim, neboť ženy jsou stále vnímány jako citlivé, emocionální, bezmocné a toužící po jistotě, kdež to muži jsou charakterističtí spíše agresivními, autoritativními a dominantními znaky.

Jak bylo vyjádřeno i v dotazníkovém šetření, názory mužů a žen se velice liší na různé oblasti našeho života, ať už je to výchova či péče o domácnost a děti nebo obsazování žen v řídicích pozicích. Tento stereotyp se ovšem postupně vytrácí ve svém tradičním pojetí především z venkovských oblastí, které jsou již ve větší míře osidlovány právě městskými obyvateli, jež zde hledají klid a zdravější způsob života. Spolu s městskými návyky a názory přinášejí na venkov i rozlišnost v pojetí genderových rolí, jelikož se ukazuje, že tradiční postoje k pojetí muže a ženy již nejsou tak rozdílné jak tomu bylo v minulosti a jak to dokazují výsledky výzkumů v dřívějších dobách.

Tyto změny ovšem nemají nic společného s naprostým odbouráváním genderových předsudků a stereotypů, jež jsou v nás zakořeněny, protože i když se budeme jakkoliv snažit, aby náš pohled na mužské a ženské pohlaví byl změněn, nikdy k této změně nemůže dojít, pokud ji nepřijmou samotná ženská a mužská pohlaví najednou. Je patrné, že ženy stále více pocítují nutnost vyrovnat se mužům zejména v pracovním uplatnění, ale na druhou stranu neumožňují ve stejné míře angažovanost mužů v oblasti rodinného života. Odchod na rodičovskou dovolenou je pro muže v dnešní době i přes určitý vývoj

společnosti stále nereálným krokem, který je a nejspíš jeho hodně dlouho bude připisován pouze pohlaví ženskému. Tento stereotyp je odbouráván pouze v těch situacích, kdy ekonomická situace v zaměstnání je výhodnější pro ženu než pro muže a odchodem ženy na mateřskou dovolenou by byl silně narušen standard rodinného způsobu života. V ostatních situacích, kde je muž živitelem se neseťkáme ani s nejmenší možností tuto situaci změnit.

Pokud chceme, aby se naše společnost změnila a změnily se i názory a předsudky vůči ženám a jejich úlohám, musíme nejprve změnit sami sebe a naše postoje a pohledy na danou problematiku. První krok jsme již udělali, začali jsme ženy více respektovat a umožňovat jim, aby dokázali sladit nejen pracovní, ale i rodinný život. Další krok je teprve před námi, a pokud se nebudeme snažit ovlivnit tuto problematiku, nebude nikdy možné odprostit se od genderových rolí, jak je známe dnes.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- *ABC feminizmu*, Brno: NESEHNUTÍ, 2004. ISBN 80-903228-3-2.
- ASKLÖF C., et al. *Proč a jak vypracovat plán rovnosti žen a mužů*, Praha: 2003.
- Andrlé A.: Změny v sídlení struktúře obyvatelstva, in: *Moderní obec* 3/1995.
- BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K. *Synergie ve venkovském prostoru – aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno: GaREP Publishing, 2009. ISBN 978-80-904308-0-8.
- BIDDULP, S., *Mužství – Jak zvládat všechny mužské role*, 1. vyd., Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6.
- Český statistický úřad.
- DUDOVÁ R, KRÍŽKOVÁ A., FISCHLOVÁ D., *Gender v managementu: kvalitativní výzkum podmínek a nerovností v ČR*. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-32-8.
- FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Verovany : Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 2004.
- FISCHLOVÁ, D., *Analýza rozdílů ve výši příjmů mužů a žen – návržení modelového postupu zjišťování podílu diskriminace*. Praha: VÚPSV, 2002.
- CHALOUPKOVÁ J., ŠALAMOUNOVÁ P., *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-062-1.
- HAŠKOVÁ H, KRÍŽKOVÁ A., *Průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce*, Sociologický ústav AV ČR, 2003 pro MPSV.
- JENSEN, H. *Práce a pracovní síla v informační společnosti: příležitosti a výzvy pro lidská práva žen*. Ženy na trhu práce: realita a perspektivy. Gender Studies, o.p.s. Praha, 2007. ISBN 978-80-86520-23-0.
- KARSTEN, H., *Ženy a muži: genderové role, jejich původ a vývoj.*, Praha: Portál, 2006. N 80-7367-145-X.
- KRÍŽKOVÁ, A., PAVLICA K., *MANAGEMENT GENDEROVÝCH VZTAHŮ – Postavení žen a mužů v organizaci*, Praha: Management Press, 2004. ISBN 80 – 7261 -117 -8.

- Kučera Z., Kuldová S.: Vnímání venkova: klíčový fenomén jeho rozvoje, in: Sborník příspěvků Venkov je náš svět, Český Krumlov 2006.
- KUCHAR, P. *Trh práce, Sociologická analýza*. Praha: Karolinum, 2007.
- LEGATOVÁ M, *Proč si muži nic nepamatují a ženy nic nezapomínají*, Euromedia Group 2007. ISBN 978-80-249-0917-2.
- LUKÁŠOVÁ M. (ed.) *Zaostřeno na rovné příležitosti v praxi*, Praha: Nadace Open Society Fund Praha a Otevřená společnost o.p.s., 2007. ISBN: 978-80-87110-06-5.
- Majerová, V. a kol.: Český venkov 2008, Proměny venkova, PEF ČZU Praha 2008.
- Malý sociologický slovník, Nakladatelství Svoboda Praha 1970.
- Maříková, P.: Venkov v České republice – teoretické vymezení, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2005 – Rozvoj venkovské společnosti, PEF ČZU Praha 2005, ISBN 80-213-1274-2.
- Maříková P.: Obrazy venkova, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2006 – Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace, PEF ČZU Praha 2007, ISBN 978-80-213-1631-7
- Pavlík, Z.: Vymezení venkovského obyvatelstva, in: Majerová V. a kol.: Český venkov 2005 – Rozvoj venkovské společnosti, PEF ČZU Praha 2005, ISBN 80-213-1274-2.
- RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J. (2003): *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011
- SOKAČOVÁ L. (ed.) *Kariéra – rodina - rovné příležitosti Výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce*, Praha: Gender Studies, o.p.s. 2006
- SVOBODOVÁ, H. a kol. Synergie ve venkovském prostoru. Brno: GaREP, spol. s.r.o., 2011
- SVOBODOVÁ, H., Věžník A.: Úvod do geografie venkova. Masarykova univerzita Brno 2014, ISBN 978-80-210-6943-5.
- ŠINDLEROVÁ I. (ed.) *Práce žen z domova v České republice: Nejistá a nevýhodná práce ukrytá za dveřmi domácností, nebo flexibilita pro skloubení rodinného a profesního života?*, Evropská kontaktní skupina, Gender Studies, 2006. ISBN: 80-239-7284-7.

- ŠTAMBERKOVÁ, J. *Prosazování rovnosti mužů a žen na trhu práce v České republice*. Praha: Český helsinský výbor, 2002.
- TUČEK, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.
- Velký sociologický slovník, Karolinum Praha 199
- VODÁKOVÁ A., *Rod ženský, kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*, Praha: Sociologické nakladatelství 2003. ISBN 80-86429-18-0.

Zahraniční zdroje:

- Ashmore, R. D. (1990). Sex, gender, and the individual. In L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality*. New York: Guilford Press.
- Brannon, L. (1999). *Gender: Psychological perspectives*. New York: Allyn and Bacon.
- Bem, S. L. The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1974.
- Deaux, K., & Lewis, L. Structure of gender stereotypes: Interrelations among components and gender label. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1984.
- EAGLY, A. H. Sex differences and gender differences. In A. Kazdin (Ed.), *Encyclopedia of psychology*. New York: Oxford University Press. 2002.
- JOHNSTON, R. J. ed. *The Dictionary of Human geography*. 3. vydání, Oxford: Blackwell, 1994.
- Pankowska, D. *Wychowanie a role plciowe*. Gdansk: GWP, 2003.
- Unger, R. K. (Ed.). *Psychology of women and gender*. NY: Willey and Sons. 2001.

Časopisové zdroje:

- GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM, časopis oddělení Gender & sociologie, Sociologický ústav AV ČR, ročník 6, číslo 1/2005.

- GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM, časopis oddělení Gender & sociologie, Sociologický ústav AV ČR, ročník 7, číslo 1/2006.

Internetové zdroje:

- <https://cs.wiktionary.org/wiki/gender>
- http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/pics/02-03.jpg

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Prostorová strukturace území z hlediska přístupů k vymezení venkova

Obrázek č. 2: Funkce venkova a jejich kontext

SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ

- Graf č. 1: Obyvatelstvo podle rodinného stavu (2011) - muži
- Graf č. 2: Obyvatelstvo podle rodinného stavu (2011) - ženy
- Graf č. 3: Postavení ženy a muže v domácnosti
- Graf č. 4: Čerpání mateřské dovolené
- Graf č. 5: Zaměstnanost žen a mužů ve vybraných odvětvích
- Graf č. 6: Zastoupení žen v politických institucích Evropské unie
- Graf č. 7: Zastoupení žen v soudních institucích Evropské unie
- Graf č. 8: Zastoupení žen ve finančních institucích Evropské unie
- Graf č. 9: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy podle pohlaví v letech 2003 až 2012
- Graf č. 10: Velikostní struktura obcí podle krajů k 1.1.2013 (počet obyvatel)
- Graf č. 11: Velikostní struktura krajů podle obcí k 1.1.2013 (počet obcí)
- Graf č. 12: Velikostní struktura obcí ČR k 1.1.2013
- Graf č. 13: Počet obyvatel v obcích ČR dle velikostních kategorií k 1.1.2013
- Graf č. 14: Pohlaví respondentů
- Graf č. 15: Věk respondentů
- Graf č. 16: Rodinný stav respondentů
- Graf č. 17: Vzdělání respondentů
- Graf č. 18: Muž živitel a žena hospodyně
- Graf č. 19: Dělbá prací v domácnosti
- Graf č. 20: Volný čas
- Graf č. 21: Péče o dítě
- Graf č. 22: Rodičovská dovolená
- Graf č. 23: Odchod na rodičovskou dovolenou
- Graf č. 24: Výchova dítěte
- Graf č. 25: Péče o děti a plat
- Graf č. 26: Práce a rodina
- Graf č. 27: Důležitost práce
- Graf č. 28: Mužské a ženské práce

- Graf č. 29: Profese
- Graf č. 30: Plat
- Graf č. 31: Pracovní režim

SEZNAM POUŽITÝCH TABULEK

- Tabulka č. 1: Segregace oborů
- Tabulka č. 2: Znaky venkova
- Tabulka č. 3: Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v jednotlivých sektorech národního hospodářství k 3.3. 1991, 1.3. 2001 a 26.3. 2011
- Tabulka č. 4: Proměny venkova
- Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů
- Tabulka č. 6: Věk respondentů
- Tabulka č. 7: Rodinný stav respondentů
- Tabulka č. 8: Vzdělání respondentů
- Tabulka č. 9: Muž živitel a žena hospodyně
- Tabulka č. 10: Muž živitel a žena hospodyně podle věku
- Tabulka č. 11: Dělbba prací v domácnosti
- Tabulka č. 12: Dělbba prací v domácnosti podle pohlaví
- Tabulka č. 13: Volný čas
- Tabulka č. 14: Volný čas podle pohlaví
- Tabulka č. 15: Péče o dítě
- Tabulka č. 16: Péče o dítě podle pohlaví
- Tabulka č. 17: Rodičovská dovolená
- Tabulka č. 18: Rodičovská dovolená podle pohlaví
- Tabulka č. 19: Odchod na rodičovskou dovolenou
- Tabulka č. 20: Odchod na rodičovskou dovolenou podle pohlaví
- Tabulka č. 21: Výchova dítěte
- Tabulka č. 22: Výchova dítěte podle pohlaví
- Tabulka č. 23: Péče o děti a plat
- Tabulka č. 24: Péče o děti a plat podle pohlaví
- Tabulka č. 25: Práce a rodina
- Tabulka č. 26: Práce a rodina podle pohlaví
- Tabulka č. 27: Důležitost práce

- Tabulka č. 28: Důležitost práce podle pohlaví
- Tabulka č. 29: Mužské a ženské práce
- Tabulka č. 30: Mužské a ženské práce podle pohlaví
- Tabulka č. 31: Profese
- Tabulka č. 32: Profese podle pohlaví
- Tabulka č. 33: Plat
- Tabulka č. 34: Plat podle pohlaví
- Tabulka č. 35: Pracovní režim
- Tabulka č. 36: Pracovní režim podle pohlaví

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I - Dotazníkové šetření

Příloha I - Dotazníkové šetření

Dobrý den,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který mi pomůže při zpracování Diplomové práce. Veškeré informace, které budou zapsány v tomto dotazníku, jsou zcela anonymní a vedou k vyhodnocení výzkumné části mé práce. Chtěla bych Vás poprosit o pravdivé údaje, aby nedošlo ke zkreslení jednotlivých výsledků.

Velice Vám děkuji za ochotu a Vaše odpovědi.

Jaké je Vaše pohlaví:

Žena

Muž

Do jaké věkové kategorie spadáte?

18 - 25

26 - 35

36 - 45

46 - více

Jaký je Váš rodinný stav?

Svobodný/á

Vdaný/á

Rozvedený/á

Vdovec/ vdova

Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

Základní

Vyučen/a

S maturitou

Vysokoškolské

1. Souhlasíte s tvrzením, že muž je živitel rodiny a žena má pečovat o domácnost?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

2. Souhlasíte s dělením prací v domácnosti na „mužské“ a „ženské“?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

3. Souhlasíte, s rozdělením domácích prací tak, aby muž i žena měli stejně volného času na odpočinek a zábavu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

4. Souhlasíte s tvrzením, že otec dovede pečovat o dítě stejně jako matka?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

5. Myslíte si, že rodičovská dovolená je vhodnější pro ženu než pro muže?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

6. Myslíte si, že by na Vašem pracovišti bylo možné, aby muž odešel na rodičovskou dovolenou místo ženy?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

7. Myslíte si, že by žena měla umožnit muži více se zapojovat do výchovy dítěte?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

8. Souhlasíte s tvrzením, že být ženou v domácnosti je stejně náročné a smysluplné jako pracovat za plat?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9. Myslíte si, že by měl muž pomoci ženě sladit rodinný a pracovní život?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

10. Souhlasíte s tvrzením, že práce může být pro ženu stejně důležitá jako pro muže?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

11. Myslíte si, že jsou v ČR pracovní obory rozdělené na typicky mužské a typicky ženské?

- Rozhodně ano
- Rozhodně ne

12. Myslíte si, že má žena možnost získat zaměstnání v typicky mužské profesy a naopak?

- Rozhodně ano
- Rozhodně ne

13. Myslíte si, že práce mužů bývá ve stejném zaměstnání a na stejné pozici většinou lépe placená než práce žen?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

14. Měl/a byste v případě nutnosti zájem pracovat v upraveném pracovním režimu (zkrácený úvazek, práce z domova, dohody o pracovní činnosti)?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne